

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 42.

Torsdagen den 28 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 132.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 43, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 56 och 57 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 77.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av medel från reservationerna å anslaget till uppehållande av försäkringsinspektionens verksamhet för upprättande vid Stockholms högskola av en professur i försäkringsmatematik och matematisk statistik, och begärdes ordet därvid av

*Ang.
upprättande
av en ny
professur vid
Stockholms
högskola.*

Herr **Lindskog**, som anförde: Herr talman! Då det här, såvitt jag vet, torde vara första gången det är fråga om att vid en enskild högskola inrätta en professur med statsmedel, må det tillåtas mig att vid detta tillfälle uttala en önskan, som jag hoppas når fram till regeringen och till chefen för ecklesiastikdepartementet.

Det är klart, att när en dylik professur inrättas med statsmedel, så måste detta också förutsätta, att det gives särskilda garantier för att tillsättandet av professuren kommer att ske med alla nödiga garantier för att den mest meriterade också må i ämnet insättas. Nu är ju förhållandet det, enligt vad stadgarna för Stockholms högskola utvisa, att där gäller icke alldeles samma stränga tillsättningsprocedur och samma stränga garantier för tillsättningen, som vid rikets universitet, dels i så måtto att det icke är nödvändigt att den bäst meriterade behöver i ämbetet insättas och dels även så, att när det gäller utländsk vetenskapsman, detta icke omgärdas med samma stränga garantier, som vid statsuniversiteteten.

Ang.
upprättande
av en ny
professur vid
Stockholms
högskola.
(Forts.)

Jag vill därför endast tillåta mig att uttala en önskan om att vid tillsättandet av denna med statsmedel inrättade professur samma bestämmelser måtte tillämpas, som gälla vid tillsättandet av professor vid våra statsuniversitet.

I detta yttrande instämde herrar *Andrén, Rydén, Holmdahl, Engberg, Bengtsson* i Norup och *Almquist*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härpå föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande provisorisk löneförbättring för reservstatspersonalen samt i fråga om anslagen till arméns och marinens reservstater;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av tillfälliga lånemedel.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 11 A, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 27 och 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, i vad avser punkterna IV och V i föredragande departementschefens hemställan, jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, framlagt förslag i fråga om löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ifrågavarande proposition, vilken så vitt densamma rörde anslag under elfte huvudtiteln remitterats till bankoutskottet, innebar, bland annat, uppförande å allmänna indragningsstaten med angivna belopp av dels avlöningsförmåner åt vissa innehavare av personliga professurer vid universiteten i Uppsala och

Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, dels av personliga lönetilllägg åt vissa befattningshavare vid nämnda universitet och institut.

I samband med föreliggande delar av ovanberörda proposition hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 250 av herr *Swartz* och inom andra kammaren nr 421 av herr *Andrén*, sistnämnda motion i vad den avsåge ett personligt lönetilllägg åt en befattningshavare vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

Herr *Swartz* hade i sin motion föreslagit, att riksdagen måtte såsom personligt pensionstilllägg åt akademiräntmästaren i Uppsala *G. T. Brandberg* bevilja ett belopp av 504 kronor för helt år räknat, att, efter det *Brandberg* avgått från sin tjänst, från allmänna indragningsstaten utgå till honom utöver honom tillkommande pension å 6,996 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 250 och II: 421, sistnämnda motion i vad densamma varit föremål för utskottets prövning, måtte bifalla Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition i de av utskottet i förevarande utlåtande behandlade delar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

*Ang. personligt pensions-
tilllägg åt
akademiräntmästaren
G. T.
Brandberg.*

Herr Lindskog: Ja, herr talman, trots att här föreligger ett enhälligt utlåtande av bankoutskottet, skall jag dock tillåta mig att i allra största korthet yrka bifall till en av herr *Swartz* i första kammaren väckt motion angående personligt pensionstilllägg till räntmästaren *G. T. Brandberg* vid Uppsala universitet.

Saken är ju den, att det kan vara ganska bittert för en person, som under en lång och utomordentligt förtjänstfull verksamhet stått som professors vederlike i lönehänseende, just i det ögonblicket som han lämnar sin befattning, ställes så långt under professorerna. Nu vet jag, att dylika känslökäl icke bruka inverka på kammarens ledamöter, och därför skall jag inte trycka på dem, men jag vill framhålla att det finnes verkligen en omständighet, som i allra högsta grad talar för bifall till herr *Swartz'* motion.

I föl, då statsutskottet behandlade frågan om provisorisk lönereglering åt vissa professorer och tjänstemän vid universiteten, uttalade statsutskottet i ett enhälligt utlåtande, som av riksdagen godkändes, att räntmästare med avseende på delaktighet i det provisoriska lönetillägget icke syntes böra likställas med professorer. Men statsutskottet tillade också: »Dock har utskottet, med hänsyn till vad inför utskottet blivit upplyst, funnit skäligt tillstyrka att till räntmästaren vid universitetet i Uppsala *G. T. Brandberg* må utgå såsom personligt lönetilllägg ett belopp, motsvarande vad enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma honom», etc. Han skulle alltså likställas med professorerna.

Nu menar jag det, att det skulle väl ändå vara en viss inkonsekvens, om man, då räntmästarna hela sitt liv varit likställda med professorerna, och då statsutskottet vid fjolårets riksdag uttalade, att vad särskilt angick räntmästare *Brandberg* i Uppsala, denne på grund av särskilda omständigheter, varmed åsyftades hans utomordentliga förtjänst, borde likställas med professor i lönehänseende, så menar jag, att det kan synas vara ganska hårt, att man icke skall i fråga om hans pension taga hänsyn till dessa utomordentliga förhållanden, som i föl gjorde, att han ställdes i samma klass som professor.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till herr *Swartz'* motion. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Med herr *Lindskog* förenade sig herrar *Andrén* och *Almqvist*.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Utskottet har så samvetsgrant som möjligt prövat denna fråga och ställt de skäl, som herr Lindskog här framfört, mot andra skäl. Det är alldeles riktigt, att räntmästare Brandberg i avlöningshänseende förut varit jämställd med professor, men det blir han icke nu, ty genom den i år antagna löneregleringen har räntmästaren blivit satt i lönegraden B 30, under det att professor fått en annan löneställning.

Därav behöver naturligtvis icke följa, att man icke skulle kunna göra ett undantag för räntmästare Brandberg och giva honom ett personligt pensions-tillägg av 504 kronor, varom här har motionerats. Men då ha vi frågat oss inom utskottet, om det finnes några särskilda skäl för ett sådant personligt pensionstillägg. När professors pension sattes till 7,500 kronor — och det är ju en i jämförelse med andra tjänstemän med motsvarande lön ganska hög pension — så ha vi inom bankoutskottet fattat detta riksdagens beslut så, att pensionen tilltogs så pass rundligt på grund därav, att man i allmänhet kunde påräkna ett fortsatt vetenskapligt arbete från professorernas sida i kulturens tjänst. Det är nämligen inte sagt, att en professors arbete i vetenskapens tjänst upphör därmed att han lämnar sin professur, utan det är många professorer, som därefter ha en rik vetenskaplig produktion, vilken kanske icke ger dem någon ekonomisk fördel, men som dock är av stor nytta för samhället.

Räntmästare Brandberg lämnar sin tjänst, då han inträder i pensionsåldern i oktober månad i år, och sedan är han överlämnad liksom en vanlig pensions-tagare till sitt enskilda arbete i den mån han har sådant. Från det allmänna är han bortkopplad. Vi ha icke kunnat finna skäl att i pensionshänseende gå längre, vad pensionen av statsmedel beträffar — jag betonar det — än man gjort för motsvarande tjänstemän.

Motionären i denna fråga yttrade till mig för några veckor sedan, att han ansåg, att motionen borde kunna bifallas, enär medlen för ändamålet skulle kunna utgå från universitets besparings- och reservfond. Ja, under sådana förhållanden hade ju saken legat annorlunda till, men motionen går ut på, att pensionstillägget skall utgå från allmänna indragningsstaten, alltså av statsmedel, och därför har utskottet icke ansett skäl föreligga att bevilja detta understöd. Vi få i alla fall komma ihåg att Brandbergs pension, enligt det beslut, som riksdagen har fattat, kommer att utgå med ett belopp, som med omkring 1,500 kronor överstiger vad Brandberg haft anledning att räkna med. Brandberg får i alla fall 6,996 kronor mot, vill jag minnas, 5,500 eller 5,600 kronor.

Det är dessa skäl, som ha varit avgörande för bankoutskottet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindskog: Jag respekterar till fullo de skäl, som bankoutskottets ärade ordförande har andragit, men jag måste säga, att dessa skäl inte alls ha övertygat mig. Det som chefen för ecklesiastikdepartementet framhåller i den motivering, som han har avgivit till statsverkspropositionen beträffande förslag till pensionsstat för professorerna, nämligen att dessa professorer torde komma att vara i tjänstgöring även efter inträdet i pensionsåldern, anfördes av honom såsom motiv för den högre pension, nämligen 8 tusen kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit. Som vi veta, har emellertid riksdagen senare beslutat fastställa en lägre pension, än Kungl. Maj:t föreslagit. Under sådana förhållanden kan en hänvisning till den särskilda motiveringen för professorernas pensioner icke, sådana de nu blivit fastställda, vara av den betydelse för denna fråga, som man här vill göra gällande.

När det nu gäller att verkligen värdesätta den livsgärning, som en så utomordentligt förtjänt man som Brandberg har utfört, synes det mig ändå hårt, att Brandberg just i det ögonblick, då han lämnar sin verksamhet, skall komma

Ang. personligt pensions-tillägg åt akademiräntmästaren G. T. Brandberg.
(Forts.)

Ang. personligt pensions-tillägg åt akademiräntmästaren G. T. Brandberg. (Forts.)

att liksom sänkas ned i pensionshänseende i förhållande till dem, som han förut varit i paritet med.

Jag skall, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Lindskog under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindskog, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lindskog under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser, samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckt motion och kompletterande dekorering av andra kammarens plenisal; och

nr 61, i anledning av väckt motion angående den riksdagens ledamöter tillkommande ersättning för resa till och från riksdagen; samt

memorial nr 62, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 10.

Ang. anslag till befrämjande av växtförädling m. m.

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av växtförädling m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 mars 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 172, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden föreslagit riksdagen

ej mindre för budgetåret 1925—1926 anvisa såsom särskilda extra anslag

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt-vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer 107,625 kronor,

dels ock till uppehållande av verksamheten vid föreningens filialer vid Ultuna, i Östergötland, Kalmar län, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 94,460 kronor,

eller sålunda tillhopa 202,085 kronor, allt under av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna villkor; än även medgiva, att den å Alnarps egendom med medel från egendomens avkastning uppförda byggnaden för Lunds universitet för ärftlighetsforskning finge efter institutionens förflyttning till Svalöv användas för annat statsändamål enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmelser.

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 292 av herr *Bärg m. fl.*; och

nr 293, av herrar *Nils Anton Nilsson* och *Elof B. Andersson*; samt

inom andra kammaren:

nr 440 av herr *Nilsson* i Tånga;

nr 441, av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*; och

nr 442 av herr *Lövgren* i Nyborg.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och motionen II: 440 samt med avslag å motionerna I: 292 och 293 samt II: 441 och 442

1) för budgetåret 1925—1926 anvisa såsom särskilda extra anslag

dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer 111,100 kronor,

dels ock till uppehållande av verksamheten vid föreningens filialer vid Ultuna, i Östergötland, Kalmar län, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 96,265 kronor,

eller sålunda tillhopa 207,365 kronor, allt under av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna villkor; samt

2) medgiva, att den å Alnarps egendom med medel från egendomens avkastning uppförda byggnaden för Lunds universitet för ärftlighetsforskning finge efter institutionens förflyttning till Svalöv användas för annat statsändamål enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmelser.

Vid utlåntandet voro likväl fogade reservationer

av herrar *Elof B. Andersson*, *Hedlund* i Häste, *Lorichs*, *Gustafson* i Vimmerby och *Johanson* i Hallagården, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt motionerna I: 292 och 293 ävensom II: 440, 441 och 442

1) för budgetåret 1925—1926 anvisa såsom särskilda extra anslag

a) dels till uppehållande av Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet samt för ledning av och samarbete med föreningens filialer 111,100 kronor, dels till uppehållande av verksamheten vid föreningens filialer vid Ultuna, i Östergötland, Kalmar län, Västergötland, Värmland, Västernorrland och Jämtland samt i Luleå 96,265 kronor, allt under av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna villkor; och

b) till understödande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm 75,000 kronor

eller sålunda tillhopa 282,365 kronor; samt

2) medgiva, att den å Alnarps egendom med medel från egendomens avkastning uppförda byggnaden för Lunds universitet för ärftlighetsforskning finge

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

efter institutionens förflyttning till Svalöv användas för annat statsändamål enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmelser; och

av herrar *Luterkort* och *Vahlstedt*, som ansett, att utskottet jämväl bort tillstyrka vad i motionerna I: 292 och 293 samt II: 441 och 442 hemställts.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag och tre ledamöter av denna kammare avgivit en reservation till detta utlåtande. Denna reservation är ju rätt lång och utförlig, och därför skall jag så mycket som möjligt efterkomma herr talmannens uppmaning till oss från i går om koncentration i de anföranden, som man skall hålla.

Reservationen skiljer sig från utskottets hemställan i en punkt, nämligen i fråga om anslaget till Weibullsholms växtförädlingsverksamhet. Vi reserverar ha nämligen, i enlighet med de avgivna motionerna, yrkat på ett anslag av 75 tusen kronor för upprätthållande av Weibullsholms praktiskt vetenskapliga verksamhet. Utskottet säger självt, att »utskottet alltjämt till fullo uppskattar den vid Weibullsholm bedrivna förtjänstfulla verksamhet, vilken varit av stor betydelse för landets växtodling, och statsmakternas erkännande härav har ju också kommit till uttryck i det förlidit år beviljade anslaget, vilket närmast torde hava varit att betrakta som en nationalbelöning».

Det är ju alltjämt så, att det icke förefinnes några skarpt delade meningar i fråga om den allmännyttiga karaktären av den vid Weibullsholm bedrivna växtförädlingsverksamheten. Det vore därför synnerligen allvarligt, om fortbeståndet av denna från såväl nationalekonomisk som kulturell synpunkt ostridigt högst värdefulla verksamhet skulle äventyras. Vi framhålla i vår reservation bl. a. att en del av den verksamhet, som firman Weibull bedriver, och som icke bedrivs vid Svalöv, nämligen grönsaksförädlingen, drar en årlig kostnad av omkring 40 tusen kronor. Enligt de sakkunnigas merpriskalkyl lämnar emellertid den grenen av verksamheten icke större årsvinst än omkring 4,500 kronor. Om denna verksamhet skulle komma att nedläggas, skulle det alldeles säkert vara till stor skada, särskilt för alla smärre trädgårdsodlare runt omkring i vårt land.

Den sakkunnigeutredning, på vilken den kungl. propositionen är grundad, har ju klart och faktiskt bevisat värdet av den merkantila konkurrensen för ökad spridning av förädlat utsäde, och dessa sakkunniga hava vidare funnit — det framgår av deras utlåtande — »det icke böra befaras, att konkurrensen mellan växtförädlingsföretagen skulle medföra utsläppandet av sorter av tvivelaktigt värde». Utskottet säger ju också att denna anstalt från statsnyttans synpunkt har stort praktiskt värde, men ändå har man icke dragit den slutsats, som härav måste dragas, nämligen att denna anstalt allt fortfarande bör främjas och upprätthållas. I de sakkunnigas uttalande finnes en passus, som anger, att statens understödande verksamhet i alla fall kan tänkas bliva tagen i anspråk, om denna anstalt skulle komma att liksom tvingas att nedläggas sin verksamhet.

Jag anser, att det föreslagna anslaget under nuvarande förhållanden endast är en nödig handräckning under rådande ogynnsamma konjunkturen. Såsom villkor för att anslag skall beviljas av riksdagen — att andra kammaren torde komma att bevilja dylikt, torde, att döma av det stora antal av kammarens ledamöter, som ha underskrivit de i ärendet avgivna motionerna, vara alldeles tydligt och klart — ha vi reserverat föreslagit, att anslaget kommer förädlingsverksamheten helt till godo, och att denna uppehålls i sin hittillsvarande omfattning. Vi anse också, att en särskild inspektion av anstalten genom av Kungl. Maj:ts utsedda sakkunniga representanter skall inrättas. Därigenom skulle man, säga vi i vår reservation, »kunna erhålla visshet om, att anstaltens

verksamhet ledes enligt sunda och från allmänna synpunkter riktiga principer». Dessa representanter böra också avge yttranden i fråga om eventuellt fortsatt understöd; likaså böra dessa statsrepresentanter granska och yttra sig beträffande priserna å firmans utsädesvaror.

Jordbruksutskottets aktade ordförande sade i fjol, när det var fråga om anslag åt denna anstalt bl. a.: »att denna växtförädlingsverksamhet hittills har bedrivits och bedrivs fortfarande under sådana former och med sådant resultat, att den är förtjänt av understöd från statsmakternas sida». Han sade vidare, att »denna verksamhet har tillfört det svenska lantbruket oskattbara värden och att han ansåg det vara en plikt för riksdagen att bevilja detta anslag, inte bara som ett erkännande för den gagnande verksamhet, som där har utförts, utan också av den anledningen, att det är nödvändigt, att verksamheten även i fortsättningen upprätthålles». Det är just dessa skäl, som vi reserveranter hava funnit alltjämt bestå, och det är på den grund som vi påyrkat ett anslag även för nästkommande budgetår.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid utan ber att få hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som är avgiven av herr Andersson i Fältenborg m. fl.

Herr Nilsson i Tänga: Herr talman! Innan jag går närmare in på den föreliggande frågan, vill jag, med anledning av att den sista ärade talaren gjorde mig den äran att citera vad jag yttrade vid detta ärendes behandling i fjol, säga, att jag står för det uttalandet och inte har någon som helst anledning att ångra detsamma. Jag erkände då, och jag erkänner i dag, att firman Weibull utfört en mycket gagnande verksamhet på det område, där den arbetar. Men jag betraktar det anslag, som firman fick i fjol, såsom en ren nationalbelöning, vilken icke på något sätt förpliktar för framtiden. Detta är ju så mycket mera tydligt, som jag satt mitt namn under det utskottsutlåtande, i vilket det klart sades ifrån, att beslutet icke fick anses prejudicera eller binda för framtiden. Jag står sålunda i alla avseenden för mitt uttalande från i fjol.

Den föregående ärade talaren uppehöll sig i allt väsentligt vid frågan om anslag till Weibullsholm. Och det finner jag ju ganska naturligt. I allmänhet är det ju på det sättet, att anslaget till utsädesföreningen näppeligen tilldrager sig någon uppmärksamhet i kammaren. Det passerar vanligen, utan att ett ord säges, med undantag naturligtvis för de tillfällen, då det föreligger ett nytt avtal, som riksdagen skall yttra sig om. Detta är ju nu fallet, och man har då givetvis anledning att åtminstone i någon mån beröra det förslag till avtal mellan utsädesbolaget och utsädesföreningen, som nu föreligger och som riksdagen skall yttra sig om.

Jag skall, herr talman, försöka att koncentrera mig så mycket som möjligt. Men jag kan dock icke lova att bli alltför kort, ty det har i denna fråga drivits en både muntlig och skriftlig agitation, som jag finner synnerligen olämplig, då det gäller en anslagsfråga, och på grund därav måste jag kanske bli något mera mångordig, än jag egentligen hade avsett.

Innan jag emellertid berör det föreliggande avtalsförslaget, skall jag be att i största korthet få säga några ord om skillnaden mellan de två organisationer. det här gäller, nämligen utsädesbolaget och utsädesföreningen. Detta är två fullkomligt fristående organisationer. Det är så mycket nödvändigare att draga upp en bestämd gräns dem emellan, som motionärerna vid upprepade tillfällen i sina motiveringar göra sig skyldiga till det kapitala misstaget, att de göra dessa två skilda organisationer till en enhet. Något ekonomiskt samband mellan dessa två organisationer utöver det, som påkallas därav, att utsädesbolaget förökar utsädesföreningens stammar och för detta betalar en avgift till föreningen, finns egentligen inte.

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Utsädesföreningens ändamål finnes i korthet angivet på sidan 15 i Kungl. Maj:ts proposition. Utsädesföreningen har sålunda till ändamål att förmedelst omsorgsfull och under insiktsfull ledning utförd förädling åstadkomma utmärkta stamutsäden och verka för deras spridning inom landet, att befrämja gräsfröodling och verka för en mera rationell odling av rotfrukter och övriga foderväxter samt att förmedelst utställningar, tryckalster och andra lämpliga åtgärder sprida kännedom om och bana väg för användandet av ett gott utsäde. Över denna förening har staten ett avgörande inflytande. Föreningens stadgar ha varit underställda Kungl. Maj:ts prövning och blivit av Kungl. Maj:t godkända. Kungl. Maj:t utser majoriteten av styrelsens ledamöter; av sju styrelseledamöter utser Kungl. Maj:t fem. Beträffande revisionen är det på samma sätt; av tre revisorer utser Kungl. Maj:t två. Därjämte har det hittills för handläggning av frågor, som röra överlåtelse av föreningens stammar, funnits en kommission, bestående av tre ledamöter, av vilka ordföranden jämte ännu en ledamot utsetts av Kungl. Maj:t. Det ligger sålunda i öppen dag, att det allmänna har ett absolut avgörande inflytande över föreningens verksamhet och kan bestämma, på vilka områden denna verksamhet skall inriktas o. s. v. Dessutom har föreningen en hel del filialer, som icke bereda föreningen någon som helst inkomst utan bara utgifter. Föreningen kan i allmänhet inte ens utöva något inflytande i fråga om upprättande av sådana filialer. Beslut därom ha vid åtskilliga tillfällen fattats av riksdagen. Jag har velat säga detta, för att det skall bli klart, att föreningen är fullständigt bunden i sin verksamhet på grund av dess ställning till det allmänna.

Beträffande utsädesbolaget är förhållandet helt annorlunda. Det är en utslutande merkantil organisation, som arbetar vid sidan av föreningen. Föreningen och bolaget ha, som jag nämnde, intet annat samband med varandra än det, som betingas därav, att bolaget övertar föreningens nya stammar och eliter, förökar dem och för dem ut i marknaden.

Jag skall nu be att några ögonblick få uppehålla mig vid det förslag till avtal mellan utsädesbolaget och utsädesföreningen, som riksdagen nu har att taga ställning till. Det föregående avtalet har gällt från den 1 juli 1918 och utgår nu den 1 juli 1925. Enligt det avtalet skulle bolaget för rätten att föröka föreningens stammar och eliter till föreningen betala en årlig avgift, som skulle stiga år från år. Den började med 75,000 kronor och slutade nu det sista året med 140,000 kronor. Det är det avtalet, som nu utgår, och ett nytt avtal skall träda i stället. Om man tar medeltalet av de avgifter, som bolaget under de år, det gamla avtalet gällt, erlagt till föreningen, så kommer man till en siffra av 113,000 kronor. Det nu föreliggande avtalet skiljer sig i vissa avseenden från det gamla. Enligt det nya avtalet skall bolaget först och främst betala en fast avgift av 60,000 kronor. Dessutom skall bolaget betala en procent av försäljningsbeloppet för föreningens stammar och eliter, i vad det överstiger 1 1/2 miljoner kronor. Hade detta avtal gällt i följ, så skulle det procentuella tillägget för år 1924 ha blivit 5,000 kronor eller tillsammans med den fasta avgiften 65,000 kronor. Dessutom skall bolaget betala föreningen en minimiavgift av 50,000 kronor för kontrollen. 65,000 kronor plus 50,000 kronor gör 115,000 kronor. Sålunda blir det nya avtalet — jag vill fästa uppmärksamheten på detta, därför att det sagts, att det nya avtalet skulle vara så oändligt mycket sämre än det gamla — i verkligheten lika fördelaktigt som detta. Ja, det kan hända, att det nya avtalet i framtiden blir ännu fördelaktigare än det gamla. Det beror på bolagets omsättning. Stiger denna, så stiger också den avgift, som bolaget skall betala till föreningen.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på detta även därför att i en av de motioner, som väckts i denna kammare och även i första kammaren och som samlat så många undertecknare, saken framställes på ett i högsta grad skevt

sätt. Där går man ut ifrån ett anbud, som bolaget under hand gjort på ett tidigare stadium, nämligen om 60,000 kronor. Det beloppet tar man fasta på, och så ställer man detta emot vad bolaget betalade sista året enligt det gamla avtalet, d. v. s. 140,000 kronor, och vill därmed påvisa, hur orimliga förhållandena nu komma att gestalta sig. Men detta är ju en fullkomligt falsk bild, ty detta anbud på 60,000 kronor föreligger icke alls nu. Nu kan man räkna med ett anbud på 115,000 kronor, och det är detta man skall ställa mot genomsnittsavgiften för de gångna åren, nämligen 113,000 kronor.

De är ju klart, att det kan göras invändningar mot det förslag till avtal, som nu föreligger. Och jag skall för min del villigt erkänna, att bolaget, på grund av den ställning det har, borde betala en högre avgift till föreningen, än som fallet blir enligt avtalsförslaget. Men det har icke varit möjligt att pressa bolaget längre, än som här skett. Och någon annan framkomlig väg för att ordna frågan om förökningen av utsädesföreningens stammar och eliter har icke förelagat.

Jag har ju varit med bland dem, som utrett denna fråga. Vi ha undersökt alla möjligheter att komma fram på en annan väg och bryta förbindelsen med bolaget. Vi ha undersökt, huruvida det skulle vara möjligt att upplåta föreningens stammar till fri och öppen tävlan. Det har tidigare gjorts ett försök i den riktningen, men det strandade fullständigt. Det är dessutom förenat med så många vanskligheter med avseende å kontrollen. Man övergav därför genast den tanken. Därefter undersökte man, huruvida det inte skulle vara möjligt för föreningen själv att föröka de nya stammar och eliter, som föras fram. Men förutsättningen därför vore, att föreningen skulle förfoga över ofantligt stora jordarealer. Dessutom måste föreningen då disponera byggnader, rensningsmaskiner och andra maskiner m. m. dylikt, för att inte nämna, att föreningen i så fall måste utrustas med en rent merkantil organisation. Och detta ansågo vi för vår del, att man näppeligen kunde ifrågasätta, då staten finge träda till med högst avsevärda anslagsbelopp. Man måste sålunda nöja sig med det resultat, till vilket man nu kunnat pressa bolaget. Jag vill emellertid ännu en gång understryka det förhållandet, att det nya avtalet kan komma att visa sig fördelaktigare än det gamla, om man jämför med genomsnittsavgiften för de år, under vilka det gamla avtalet gällt.

Jag skall nu inte längre uppehålla mig vid dessa två organisationer. De sakkunniga hade ju vidare att utreda frågan, huruvida Weibullsholm fortfarande skulle statssubventioneras.

Innan jag emellertid närmare berör den saken, vill jag fästa uppmärksamheten på en bland de många oriktiga framställningar, som gjorts av motionärerna. Jag fäster mig därvid inte alls vid motionärernas omdöme om de sakkunnigas utredning, ty det får man ju taga över sig. Men motionärerna beskylla Kungl. Maj:t för att i fråga om denna utredning hava åsidosatt riksdagens beslut. Man beskyller Kungl. Maj:t för att icke hava följt riksdagens direktiv i fråga om utredningen. Den uppgiften är fullkomligt oriktig. Ty hur ligger saken i själva verket? Jo, den ligger på det sättet, att om man ser saken formellt, så föreligger inte något som helst direktiv från riksdagens sida i fråga om utredningen angående växtförädlingen. Såsom vi erinra oss från fjolårets behandling av frågan om anslag till Weibullsholm, så stannade kamrarna då i olika beslut. Andra kammaren beslöt ett anslag till Weibullsholm å 100,000 kronor. Första kammaren däremot biföll den reservation, som innebar rent avslag. Dessutom hade jordbruksutskottet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om fullständig utredning, hur det i framtiden skulle ordnas med växtförädlingen, och andra kammaren för sin del beslöt också i enlighet härmed. Men genom kamrarnas skiljaktiga beslut bortföllö såväl skrivelseförslaget som utskottets motivering. Ser man saken formellt, så föreligger alltså inte en rad

*Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)*

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

direktiv från riksdagens sida i fråga om utredningen. Men även om det skulle ha varit på det sättet, att båda kamrarna fattat samstämmiga beslut i enlighet med utskottets hemställan, så skulle saken ändå inte ha legat på det sättet, att Kungl. Maj:t eller de sakkunniga i minsta mån avvikit därifrån. Ty jordbruksutskottet uttalade i sitt utlåtande i ämnet i fjol bl. a. följande: »Emellertid bör i detta sammanhang betonas, att riksdagen genom anvisande av berörda anslag givetvis icke får anses bunden beträffande fortsatt anslagsbeviljande för ifrågavarande ändamål. Såsom redan antytts, bör enligt utskottets mening dylikt beviljande föregås av ytterligare utredning rörande förutsättningarna för stödjande av denna växtförädlingsverksamhet. Denna utredning bör givetvis vara allsidig och inriktad på att klarlägga såväl behovet av understöd som ock de åtgärder, vilka från statens sida i detta sammanhang kunna vara påkallade.»

Kungl. Maj:ts direktiv till de sakkunniga ligger just i detta uttalande. Motionärerna hava emellertid tydligen haft den uppfattningen, att det var icke den frågan som skulle utredas, icke om firman Weibull skulle fortfarande ha understöd. Vad som skulle utredas var endast, på vad sätt kontrollen skulle utövas. Det är dock, som herrarna finna, ett fullkomligt misstag, ty så har ej saken legat.

Nu har ju sålunda frågan om, huruvida firman Weibull skulle ha statsanslag, varit föremål för utredning. Jag skall icke gå in i närmare detaljer angående på vad sätt utredningen bedrevs i fråga om Weibullsholm. Det centrala i frågan var självfallet: I vad mån kan det anses, att den merkantila verksamhet, den försäljning av nya stammar och eliter, som firman bedriver, täcker växtförädlingskostnaderna? För att få en bild av detta, gick man till väga på det sättet, att man jämförde firman Weibulls katalogpriser med andra firmors priser å motsvarande sorter. Prisskillnaden blev det merpris firman betingade sig. Sedan gjordes en undersökning rörande kvantiteterna av de försälda olika utsädesarterna, och därpå multiplicerade man naturligtvis denna prisskillnad med kvantiteten. Man fick då fram en siffra, som visade, att växtförädlingskostnaderna voro mer än väl täckta genom dessa merpriser. På samma sätt gick man till väga beträffande utsädesbolaget för att därigenom få en möjlighet vid bedömandet av i vad mån utsädesbolagets anbud kunde anses skäligt. Sedan sattes båda firmorna, såväl utsädesbolaget som Weibull, i tillfälle att granska dessa siffror. Det gjordes en hel del invändningar mot dem, vartill togs vederbörlig hänsyn. De siffror, man hade fått fram, reducerades då till 60 procent. Men även med denna reducering visade det sig, att firman Weibull hade i det allra närmaste fått täckning för växtförädlingskostnaderna genom merpriserna. Då var det ganska naturligt, att med de utgångspunkterna de sakkunniga icke kunde tillstyrka, att firman Weibull skulle ha statsanslag.

Nu har det sagts och det erkännes öppet i en av motionerna, den av herr Bärge m. fl. i första kammaren och herr Lövgren i Nyborg i andra kammaren väckta, att man icke bestrider, att firman Weibull har täckning för sina kostnader genom det högre pris den håller på sitt utsäde, men, säger man, den har räknat in i en lågkonjunktur, och man kan då riskera, att den verksamhet, som firman bedriver, kommer att nedläggas. Det heter i den angivna motionen, att det är endast den nu rådande lågkonjunkturen, som kan motivera anslaget till firman Weibull. Nu tyckas emellertid motionärerna själva äga en liten smula sinne för den konsekvens detta resonemang innebär, ty litet längre ned i motionen säges det: »Härav får naturligtvis icke dragas den slutsatsen, att vi skulle vara beredda att påyrka statsunderstöd åt firman Weibull såsom ett av lågkonjunkturen drabbat affärsföretag.» Det resonemanget förstår jag inte alls. Å ena sidan säger man, att det är lågkonjunkturen som motiverar anslaget, men å andra sidan vill man inte taga konsekvenserna av detta utan bestrider, att

det här skall anses vara ett anslag, som hjälper en firma som drabbats av lågkonjunkturen.

Det heter vidare: »Men vi finna icke de skäl övertygande, som de sakkunniga anført för sin optimistiska uppfattning, att firman Weibull kommer att fortsätta med sin förädlingsverksamhet i nuvarande omfattning lika länge som med sin affärsverksamhet.» Det resonemanget är fullkomligt ohållbart. Motionens grund där vacklar i allra högsta grad. Vilka konsekvenser skulle det leda till, om staten nu subventionerar företaget, låt vara att de bedriva en verksamhet, som är samhällsnyttig och i ekonomiskt avseende betydelsefull, så snart affärsverksamheten kommer in i en lågkonjunktur? Jag vill då hänvisa till vad som förekom här under riksdagarna 1921 och 1922, då det väcktes ett otal motioner om stadsåtgärder för att komma näringslivet till hjälp: importförbud, höjda tullar m. m. dylikt. Men riksdagen avvisade, och det med rätta, alla sådana förslag till åtgärder. Den utgångspunkten är fullkomligt ohållbar. Det uttalande som gjorts, att så länge affärsverksamheten täcker förädlingskostnaderna, så länge kommer firman att fortsätta, det anser jag hållbart.

Nu har på många håll lagts mycken vikt vid, och det kommer fram i motionerna på åtskilliga ställen, att det är så hälsosamt med konkurrens; både den merkantila konkurrensen och den vetenskapliga konkurrensen är av oerhört stor betydelse här. Jag skall då be att få säga kammarens ledamöter, att såväl utsädesbolagets representanter som firman Weibull ha gjort erkännande, som ställer detta antagande i en annan dager. Det är nämligen så, att när de respektive firmorna skola göra upp sina priskataloger, så hålles det ett sammanträde mellan utsädesbolagets styrelse och representanter för firman Weibull där man överenskommer om vilka priser man skall sätta i katalogerna. Den s. k. merkantila konkurrensen är icke annat än en ren chimär, och vad den vetenskapliga konkurrensen beträffar, så kan man icke om den säga, att den varit av betydelse, av det enkla skälet, att man på Weibullsholm under en lång följd av år bedrev växtförädling uteslutande i fråga om rotfrukter och i Svalöv förädling av spannmål och dylikt. Det förefinnes här icke någon som helst vetenskaplig konkurrens. Det är först på den allra sista tiden firman Weibull upptagit förädling av spannmål o. d.

Jag förstår, herr talman, att jag med hänsyn till den långa föredragningslistan har blivit allt för lång, och jag skall därför nu sluta. Utskottets förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts endast däruti, att utskottet har bifallit en motion om en ökning av anslaget på omkring 5,000 kronor. Det gäller ett dyrtidstillägg, som Svalövs tjänstemän gingo förlustiga under budgetåret 1923—1924. Riksdagen har förut beviljat detta dyrtidstillägg till mosskulturföreningens tjänstemän. Då kräver konsekvensen, att även Svalövsföreningens tjänstemän få sig tilldelade dessa dyrtidstillägg, som de tidigare gått förlustiga.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Månsson** i Erlandsro: Herr talman, mina herrar! Det kan kanske förefalla onödigt att upptaga kammarens tid med en debatt i denna fråga, då så många av kammarens ledamöter undertecknat motionen i ärendet. Då jag emellertid deltagit i utskottsbehandlingen av en del av ärendet, anser jag mig skyldig framhålla ett par synpunkter, som jag har ansett böra något närmare belysas.

Jag skall först beröra frågan om beräkningen av merpriset. De sakkunnigas merpriskalkyl är grundad på jämförelse mellan katalogpriserna på å ena sidan firmans originalvaror och å andra sidan närmast motsvarande handelsvara. För att denna kalkyl skall bli riktig, erfordras, att inga förluster göras på förökningen av varan — detta gäller i främsta rummet det

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
växiförädling
m. m.
(Forts.)

första utsläppandet av en sort i marknaden — d. v. s. att man verkligen fått sälja efter merpris vad man förökat, samt att man icke fått vidkännas större kostnader för förökningen än merpriset. Det är nämligen omöjligt att undgå sådana förluster vid fluktuationer i marknadspriserna å spannmål. Under sådana förhållanden kan många gånger en stor förökningskvantitet av en originalsort få slumpas bort, och förlusten härå kan mer än uppväga det merpris, som kommer till synes i merpriskalkylen. Sälunda gjorde firman en betydande förlust på utsläppandet av Fortunahavren. Enligt merpriskalkylen skulle firman härå gjort en merprisivinst å omkring 70,000 kronor. Men på grund av liten åtgång på utsädehavre, föranledd av förändring i priserna, måste en stor kvantitet säljas som federhavre för arméns behov. I fråga om Standardvetet ställde det sig så, att merpriset på grund av plötsligt prisfall å vete endast kunde tagas ut på omkring två tredjedelar av förökningen, under det att resten fick säljas såsom handelsvara, varför den verkliga merprisivinsten kom att anseeligt understiga den i merpriskalkylen upptagna. Till belysning därav ber jag att få nämna att, när vi hade det höga vetepriset, hösten 1921, då ju agenterna såväl som affärsfirmorna sökte avyttra varan, innan den skulle användas, så var det beträffande såväl Svalöv som Weibullsholm så, att de första cirkulären, som kommo ut, gällde icke ett visst pris. Priserna skulle stå i visst förhållande till det pris, kvarnarna komme att betala för varan. Priset var en gång upptaget i katalogen till 63—64 kronor per 100 kilogram, men genom den stora fluktuation, som inträdde, när den nya skörden fördes i marknaden, föll vetepriset ganska märkbart. Skillnaden i fråga om de partier, som försålles från å ena sidan Svalöv och å andra sidan Weibullsholm var den, att Svalöv icke gjorde någon reduktion men Weibullsholm reducerade sina priser med 4 kronor per 100 kilogram. Dessutom nedsatte man där priserna i slutet av säsongen, och man tillkännagav att om man ville låta sig nöja med den vara, som levererades direkt från tröskan, så skulle den lämnas till 40—45 kronor per 100 kilogram. Det är klart, att sådana fluktuationer måste tagas med i beräkningen.

Vad de sakkunnigas merprisberäkning i fråga om rotfruktsfröer beträffar, bör understrykas, att under nuvarande depression merpris å dessa fröslag endast låta sig uttagas på bekostnad av omsättningen. Den minskade omsättningen är beroende därpå, att en stor del odlare övergått till odling av kålrötter i stället för foderbetor. Av frö till de förra åtgår inte mer än 3 kilogram per tunnland mot 10 kilogram foderbetsfrö.

Det riktades i utskottet anmärkning mot att firman Weibull skulle ha spekulerat i inköp av jordbruksegendomar. Hur det förhåller sig med den saken är till fullo belyst i en promemoria, som kommit riksdagens ledamöter tillhanda. Man bör härvidlag även taga i betraktande det ändamål, för vilket firman Weibull inköpte egendomarna.

I en promemoria till jordbruksutskottet framhölls av firman Weibull, att det kunde ifrågasättas, huruvida det inte vore lämpligt, att statskonsulenten Elofson, som sitter inne med framstående sakkunskap, borde anmodas verkställa utredning av vissa förhållanden. Detta kunde nu icke ifrågasättas inom utskottet, men jag har sedan dess tagit mig friheten sätta mig i förbindelse med statskonsulenten Elofson, och jag har fått ett utlåtande från honom om firmans insatser i fröodlingen under kristiden och dess ansträngningar för att tillgodose den svenska allmänheten med fröer. Detta utlåtande är av sådan beskaffenhet, att jag anser mig böra läsa upp det här i kammaren. Det tager icke så lång tid i anspråk.

Herr Elofson erinrar om, att före krigstiden vår grönsaksodling i allt väsentligt grundade sig på importerat frö, samt yttrar vidare: »Den inhemska fröodlingen av grönsaksväxter var obetydlig, väl närmast beroende på ej alle-

nast våra högre produktionskostnader än även på osäkerheten att under våra klimatiska förhållanden med tillfredsställande säkerhet erhålla en frövara med hög grobarhet. Beträffande rotfruktsfrö må blott erinras, att för sockerbetsodlingen i landet erforderligt frö till allra största delen även importerades. Vad övrigt betröfr angår hava betydande kvantiteter därav årligen införts till landet, och särskilt har fröodlingen av Eckendorferbetrö hos oss varit något osäker. Av kålrots- och rovrö infördes årligen även betydande mängder såväl genom den fria marknaden som dylikt från i utlandet av svenska firmor kontrakterade odlingar. Då exempelvis ogynnsamma frostförhållanden — barfroster m. m. — kunna totalt omintetgöra rov- och kålrotsfröodlingarna, blir risken mindre om odlingarna delvis fördelas under gynnsammare odlingsbetingelser. Beträffande vallväxtfrö åter infördes årligen 500—1,000 ton av tidig klöver samt en del blåluzernfrö, vilka arter praktiskt taget icke fröodlades i landet, liksom även största delen av erforderligt gräsfrö utom timotej. I detta tillstånd skedde med krigstidens inträdande en betydande förändring, i det att snart sagt alla frölevererande länder införde förbud mot fri utförsel av en så viktig produktionsvara som frö. Särskilt blev detta redan vid krigstidens tidigare skede fallet med de för folknäringen viktigaste fröslagen, grönsaks- och rotfruktsfrö. För vårt land uppkom därmed en mycket betänklig situation, helst som en rotfruktsfröskörd i stort sett kräver tvåårig odling och arbete. Belysande kan det möjligen vara att veta, att årsmedeltalet för rotfruktsfröimporten åren 1916—1920 var 550 ton lägre än under 1912—1915. Vi måste alltså på nya vägar skaffa utsäde till omkring 40,000—50,000 hektar rotfruktsjord, ja, för åren 1917 och 1918 var importen ännu mindre. På grund av rotfrukts- och köksväxtodlingens ofantliga betydelse för folknäringen, särskilt med den i oerhörd grad tilltagande odlingen därav på smålotter utanför städer och större samhällen, varigenom fröbehovet betydligt stegrades, vidtogos givetvis av ansvarskännande myndigheter och enskilda alla upptänkliga åtgärder för åstadkommandet av inhemsk fröodling och detta ovillkorligen och utan dröjsmål. 1916 den 6 mars fattades sålunda nåd. beslut om inrättandet av en fröbyrå, vilken nära nog omedelbart trädde i verksamhet, och vars uppgift var, att söka anskaffa erforderligt köksväxtfrö och genom att få till stånd inhemska odlingar därav söka säkerställa tillgången på denna ytterst viktiga vara, varav importen så gott som helt stoppats genom förutnämnda åtgärder; och för 1918 års sådd hade endast Danmark smärre kvantiteter att utbjuda. Ehuru fröodlingen av rotfrukter tilltog, var likväl bristen därpå betydande, vilket framgår därav, att importerat morotsfrö år 1917 betingade ett pris av 50—60 kronor per kilogram. På import i vanlig ordning var ej att tänka och endast genom kompensation av svenskt senklöverfrö i motsvarande mängd kunde vårt nödtorftiga behov av rotfruktsfrö genom danskt tillmötesgående tillgodose för vårsådden 1918. På så sätt torde över 200,000 kilogram av det för vår inhemska odling så nödvändiga rödklöverfröet hava blivit utfört detta år. Att under sådana förhållanden även en merutgift för rotfruktsfröet, utöver priset på klöverfrö, måste göras, är tydligt. Från de fröförsäljande firmornas sida måste ransoneri-
ng i viss mån vid försäljningen genomföras liksom, efter överenskommelse med folkhushållningskommissionens utsädessektion, prisreglering. Av det anförda torde framgå, att ett med hänsyn till folknäringens säkerställande högst betänkligt förhållande med avseende på frötillgången rådde i landet under en stor del av krigstiden. En livlig agitation för oberoende genom inhemsk fröodling fördes och en kraftig medverkan för säkerställandet av fröbehovet den tiden var en för folknäringen uppenbar högst betydelsefull och därför landsgagnelig gärning.» — Vidare anføres: »Firmans oförskräckta och beundransvärt snabba anordnande av betydande fröodlingar, även av

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

sådana för hushållningen viktiga arter, med vars fröodling avsevärd risk är förenad, bidrog otvivelaktigt i högst avsevärd grad att lindra frönöden både i köksträdgårdarna, odlingstäpporna och på åkern. Genom Weibulls energiska och, såsom jag då var i tillfälle övertyga mig om, med stora kostnader och risker förenade åtgärder, lyckades det även att till landet införskaffa från hans bl. a. i Ryssland befintliga kontraktsodlingar betydande mängder frö, av för vårt land mycket värdefulla arter och detta under en tid, då frötillförseln utifrån eljest var praktiskt taget omöjliggjord.»

Jag har med detta endast velat framhålla de synpunkter, ur vilka man bör se firman Weibulls inköp av jordbruksegendomar, och man bör kunna komma till, att de därvidlag gjorda anmärkningarna äro mindre befogade än vad man velat framhålla.

Jag skall, herr talman, icke längre uppehålla kammarens tid utan ber nu att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag förstår, att kammaren är otålig och vill, att debatten skall inskränkas så mycket som möjligt, och jag skall ej heller försöka giva några långa bidrag till denna debatt. Jag skall endast yttra några få ord.

Utskottets ordförande har här redogjort för vad utskottets utlåtande innehåller, nämligen en överenskommelse mellan utsädesbolaget och utsädesföreningen i Svalöv. Jag vill säga att jag är icke fullt tillfredsställd med den saken. Det belopp, bolaget skall lämna till föreningen, är litet, 60,000 kronor för år, d. v. s. 15,000 kronor i kvartalet. Men det är med utsädesbolaget som med många andra bolag och firmor; det har under kristiden startat dotterbolag, som ha fått mycket dåliga affärer. Detta har gjort det omöjligt att pressa bolaget längre, och följaktligen är intet att göra. Den överenskommelse, som är träffad, gäller 5 år framåt, och jag hoppas, att, när den tiden är gånget, man skall kunna upptaga till förnyad behandling ställningen mellan bolaget och föreningen.

Jag övergår så till den andra delen, som redan har berörts här, nämligen de väckta motionerna om bidrag till Weibullsholm. Den frågan låg före i fjol, och då den behandlades på första avdelningen av jordbruksutskottet, framställde jag yrkande om ett anslag av 100.000 kronor, att utgå en gång för alla såsom en nationalbelöning för det välförtjänta arbete, firman Weibull nedlagt. Det kom fram ett annat förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t, men att man icke skulle gå med på något anslag. Vid behandlingen i plenum kom upp yrkande om avslag och mot det stodo de andra, så att, när man slagit ihop dessa två yrkanden, gick man med på ett anslag på 100.000 kronor och skrivelse till Kungl. Maj:t, däruti man sade, att det borde bli en förnyad utredning, som skulle verkställas. Och man sade uttryckligen ifrån, att det anslag man gick in för, 100.000 kronor, icke var bindande för framtiden. Någon sådan skrivelse om utredning kom aldrig till Kungl. Maj:t, därför att första kammaren avslag och andra kammaren biföll förslaget, och endast ett anslag på 100.000 kronor bestämdes i den gemensamma voteringen.

Nu har man kommit åter och begär ett anslag denna gång på 75 tusen kronor. Jag vill säga för min personliga del, att därest jag hade haft klart för mig, huru saken låg, i fjol, så klart som jag har det nu, hade jag icke kunnat gå med på ett anslag av 100.000 kronor i fjol. Och min övertygelse är den, att om de många motionärer, som undertecknat motionerna, hade haft reda på hur saken ligger, skulle det icke ha blivit den stora massa motionärer i andra kammaren, som det blivit. Jag kan ej gå med förslaget nu, när vi nu gjort upp för en tidrymd av 5 år med Svalövsbolaget, när alla de förutsättningar, vi hade i fjol, att få dessa hopslagna, när allt detta strandat. Vi äro ju bundna

av att understödja Svalövsföreningen i 5 år med allt vad det kommer att kosta över de 60,000 kronor, som vi få.

Då frågar jag: kunna vi fortsätta att vid sidan av detta varje år offra 75,000 kronor till ett privat företag? Och jag ber herrarna fästa sin uppmärksamhet på en sak. På grund av den korta tid, som vi ha, kan jag icke uppläsa det, men jag ber herrarna läsa i den kungl. propositionen på sid. 123. Ni skola då finna, att denna firma har varit ett mycket givande företag till år 1917, då den hade en vinst på 1,219,210 kronor på ett kapital av 96,780 kronor. Sedan började förlusterna. Den föregående ärade talaren talade om, att spannmålspriserna sjunkit, men det kan staten icke ersätta. Hur många spannmåls-handlare och andra lågo icke inne med lager, som voro upptagna i katalogerna till ofantliga priser men sedan sjönko, när kriget slutade. Den förlusten kunna vi ej genom statsbidrag ersätta. Det sades av en föregående ärad talare, att förlusten berodde av stora inköp av fastigheter. Jag tror också, att där ligger orsaken. Visserligen läste den föregående talaren upp en inläga från firman Weibull, som förklarade detta, men jag tror, att det är samma elände här som i utsädesbolaget. Det har också köpt fastigheter, det har vidgat ut sig, det har trott, att den gyllene tid, som var år 1917 och år 1918, skulle räcka i all fortsättning. Det var många, som hade den uppfattningen. Och därför kommo dessa fastighetsköp till stånd. Jag erkänner, att firman gjort ett värdefullt arbete, och jag har varit med om att votera bidrag till ett belopp av 100,000 kronor till denna firma som belöning för dess arbete, men jag kan omöjligt vara med, då vi äro bundna vid Svalövsanstalten och ej kunna komma därifrån, att bevilja det anslag, som nu begäres på 75 tusen kronor.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vahlstedt: Herr talman! Herr Luterkort och jag ha fogat en reservation till utskottets betänkande med yrkande om bifall till den hemställan, som gjorts i motionerna, men utan motivering. Vi ha ej vågat gå in för motiveringen i motionerna, och ej heller för den, som finnes i den av herr Elof B. Andersson m. fl. avgivna reservationen. Vi ha dock ansett riktigt att ge anslag även åt Weibullsholm, då dessa två företag, Weibullsholm och Svalöv, äro jämgoda med varandra och gjort staten lika stora tjänster. Då är det ej rätt att bevilja stora belopp till det ena företaget och intet till det andra. På grund härav ha vi beslutat att hemställa om bifall till motionärernas yrkande. Då detta yrkande sammanfaller med det yrkande, som är gjort i herr Elof B. Anderssons m. fl. reservation, skall jag yrka bifall till hemställan i denna reservation men med uteslutande av motiveringen.

Jag ber, herr talman, att få göra detta yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Linders:** Herr talman! Efter den till synes kraftiga agitation, som förts av den institution, som skulle gynnas av ett statsanslag, kan man säga, att här tjänar till intet att resonera, ty var och en vet, om han vill eller ej vill vara med om anslag. Jag nödgas dock be om kammarens uppmärksamhet under en mycket kort stund för att framhålla några synpunkter.

Om den exposé över växtförädlingsverksamheten i vårt land och dess fördelar, som gavs av herr Månsson i Erlandsro, om den exposén kan sägas, att den rörde saker, som äro kända och som äro erkända. Om den tvistas icke alls i detta sammanhang, utan vi utgå alla från precis samma synpunkter i det fallet.

Nu säger herr Månsson det, att det har sagts, att firmans inköp av egendomar har vållat svårigheter för firman. Det är icke bara inköpet av egen-

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

domarna, som i någon mån medverkat därtill, utan det är den allmänna expansionen av firmans verksamhet, som gjort, att läget till slut blivit så pass svårt, som det är. Men denna expansion har skett uteslutande i affärssyfte, i syfte att omfatta mer och mer och få igen kostnaden på den vidgade verksamheten, den ökade förädlingen. Det tjänar intet till att gentemot en sådan fullt lojal och i och för sig fullt förnuftig synpunkt nu i olyckans ögonblick draga fram de vackra synpunkterna, att firman skall räddas för fosterlandets skull, för att ge ett kort uttryck åt vad som säkerligen menas. Det faktiska förhållandet är, att firman har utvidgat sin verksamhet både med jordinköp och annat, så att den nått till bristningsgränsen.

För mig, som icke var med under fjolåret, varken röstat för eller handlagt detta ärende, var det i högsta grad förvånande, att frågan löstes på sätt som skedde i fjol, genom att riksdagen utan vidare gav ett anslag på 100,000 kronor, låt vara att det skedde delvis med den motiveringen, att det skulle utgöra en nationalbelöning för förtjänstfull verksamhet. Men mig föreföll det underligt, med den synpunkt jag har, nämligen att det är expansionen, som fört firman för långt, utvidgningen av verksamheten till allt för stora områden, som gjort, att den ej längre kan bära sig, mig föreföll det högst egendomligt, att man då icke vid ett tillfälle som detta, då en affär skall sättas på fötter, gick till förlagsgivarna, att man icke gick till dem, som givit kapital till en så oerhörd utveckling av firmans verksamhet, för att även där söka hjälp och icke bara kalla på staten för sin räddning.

Nu har man här och i motionen åberopat statsrådsprotokollet som motiv för sitt yrkande, och det kan givetvis — jag skall strax komma till det — anses att i motiveringen till det korta statsrådsyttrande, som återgives i propositionen, finnes en smula fog för att tala om, att man varit inne på den vägen att ge ett ytterligare anslag. Men då man säger, att riksdagens direktiv icke blivit följda vid den utredning som verkställdes, är det ej fullt riktigt. Utredningen är kanske ej tillfredsställande ur firman Weibulls synpunkt. Men de som för övrigt ej äro nöjda må erinra sig att det i själva verket icke förelåg några direktiv från riksdagen. Dessutom kan man ej gärna klandra departementschefen därför att han ej varit lojal gent emot riksdagen, då reservanterna själva åberopat just departementschefens yttrande som ett skäl för reservationen om förnyat anslag.

Jag vill läsa upp dessa ord, som åberopats, för att ställa dem i det sammanhang, där de befinna sig. Det säges i fråga om ytterligare anslag till firman Weibull, att det är en väsentlig skillnad mellan Weibullsholm och Svalöv: »Utom det att staten i fråga om den senare har ett inflytande och kan utöva en kontroll, som firman Weibull icke underkastat sig och som, efter vad utredningen giver vid handen, icke heller för närvarande kan åvägabringas, tillkommer den omständigheten, att Svalövsanstalten under en lång följd av år blivit inriktad på, att dess bestånd tryggas av staten; det torde icke vara ur det allmännas synpunkt lämpligt, att även Weibullsholms växtförädlingsverksamhet göres beroende av statens understöd. En förutsättning för statsbidrag åt sistnämnda verksamhet torde därför böra vara, att detta gives tillfälligt karaktär och allenast avser att utgöra ett stöd vid rådande lågkonjunktur, under ytterligare förutsättning givetvis, att anstaltens verksamhet kan anses särskilt allmännyttigt och att premiering och uppmuntran till fortsättning på den grund bör ske.

Det lär icke kunna förnekas, att sistnämnda förutsättning är fylld i fråga om Weibullsholms växtförädlingsverksamhet. Även torde utredningen hava givit vid handen, att de ekonomiska möjligheterna för en växtförädlingsverksamhet just nu äro i viss mån svaga. Det kan under sådana omständigheter förefalla, som om ett visst mindre statsbidrag åt firman Weibull skulle vara

motiverat. Jag har också vid prövningen av ärendet allvarligt övervägt, om jag icke borde föreslå, att ett dylikt bidrag på exempelvis 20,000 kronor måtte för nästa budgetår beviljas ovannämnda firmas växtförädlingsverksamhet men funnit skälen emot beviljandet av ifrågavarande anslag väga tyngst.»

Alltså, det motivet det visar ju, att jag med viss tveksamhet tagit ståndpunkt till denna sak. Jag kan förstå, och i det avseendet har jag velat vara fullt lojal mot riksdagen och majoriteten, att när man en gång slår in på ett anslag som fjolårets, har man velat bereda firman möjlighet att så småningom övergå från detta statsbidrag och åter stå på egna ben. Men det får icke användas som motiv, detta mitt resonemang, för ett anslag på 75,000 kronor. Det har jag i vart fall aldrig tänkt mig. Det har dock gång på gång betonats, att det understöd här var fråga om endast har tillfällig karaktär. I fjolårets riksdagsuttalande och firman Weibulls egna skrivelser har talats om en premiering av verksamheten endast av tillfällig karaktär och ännu så sent som den 30 augusti 1924 säger firman Weibull i en skrivelse om förnyat anslag, att »detta är behövt även för framtiden», men då avsåg firman närmast, att det skulle avse en femårsperiod.

Om man ser på sakkunnigutredningen, vittnar den om, att firman Weibulls ställning nu är bättre än under fjolåret. Det sista årets resultat, som redovisats, är väsentligt bättre än närmast föregående års, vilket ju i sig innebär, att man börjat återgå till de normala förhållanden, som man förutsåg, och som man hela tiden har räknat med. Det är icke tillräckligt, som jag redan har sagt, att bara söka besvara den frågan, om vi ha råd att undvara växtförädlingsarbetet i vårt land och speciellt det vid Weibullsholm, nekande och taga detta som utgångspunkt till att få ett förnyat anslag. Så enkelt är icke detta problem enligt min mening. Växtförädlingens uppgifter kunna ej bestridas. Som jag redan sagt, de ligga så klart i dagen, att frågan behöver ej besvaras. Men likaledes har jag ansett klart, att staten måste understödja arbetet för växtförädlingen. Men staten har gjort sitt val i det fallet genom att under många år understödja Svalövsanstalten, och man anser väl ändå, att den fortfarande bör upprätthållas.

Nu säger man visserligen, att Weibullsholm intar en ställning för sig i förhållande till andra fröfirmor. Ja, visserligen är den större, men jag tror, att riksdagen bör göra det klart för sig, att det är ett avståndstagande från den en gång inslagna vägen att söka uppehålla en växtförädlingsanstalt ur allmän synpunkt vid Svalöv, om man går med på anslag för växtförädlingsarbete till enskilda firmor, som ha sin verksamhet affärsmässigt anordnad. Det kan komma andra firmor och, såsom Weibullsholm, begära, att staten skall bidra till deras växtförädlingsverksamhet. Det finnes redan andra firmor i landet på detta område, vilka hos sig hava speciellt anställda personer, som bedriva vetenskapligt arbete för förbättring av utsäden. Jag vill betona, att sedan växtförädlingsanstalten vid Svalöv med statens bistånd utvecklats till en anstalt med världsrykte, så är det givet, att så länge den fyller sitt ändamål, staten kommer att understödja densamma. Den har direkt med tillhjälp av riksdagens anslag utvecklat sig, delvis genom initiativ, som tagits av riksdagen, hava filialer till densamma uppstått i olika delar av landet. Således, må vara, att det är en viktig sak att understödja växtförädlingsverksamheten, så vill jag betona, att staten bör själv äga rätt att säga ifrån, i vilken utsträckning detta skall ske. I huru stor utsträckning som helst kan det ju dock icke förekomma.

Jag behöver icke gå in på frågan, huruvida man avsett, att den hjälp, som riksdagen i fjol beredde Weibullsholm, skulle vara tillfällig eller icke, då ju ingen här påstått något annat, än att den hade tillfällig karaktär. Från mina utgångspunkter och med hänsyn till det stora anslag, som riksdagen gav i fjol,

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.

(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
värtförädling
m. m.
(Forts.)

har jag ansett, att man nu hade att välja mellan att giva ett mindre anslag, exempelvis, såsom jag nämnt i propositionen, 20,000 kronor, eller att sluta med att giva anslag. Om de vägarna har jag varit en smula tveksam, men jag har till slut ansett, att de starkaste skälen talade för den ståndpunkt, som kommit till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition. Jag har med de utgångspunkter, som jag nu angivit, och med hänsyn till, att jag tidigare icke varit på något vis engagerad i denna fråga, velat göra detta uttalande. Jag är viss om, att kammaren förstår, varför jag med en smula tvekan uttalar mig i propositionen. Kammaren bör också förstå, att jag med den frihet, som jag haft därigenom, att jag förut icke intagit någon ståndpunkt i frågan, nu kunnat finna de starkaste skälen tala emot ett fortsatt beviljande av anslag till Weibullsholm.

Herr **Törnkvist** i Bjuv: Herr talman! Jag skall icke närmare gå in på några detaljer vare sig i fråga om utskottets förslag eller i fråga om den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Det är en annan sida av saken, vilken står i samband med Weibullsholms- och Svalövsanstalterna, som jag vill beröra.

Det betonas ju alltid, att staten skall söka vara en mönsterarbetsgivare för sina arbetare. Man ville då också hoppas, att de bolag, som hava statsunderstöd, ville följa dessa principer. Så har emellertid varken varit förhållandet med firman Weibull eller med Svalövsbolaget. Under sistlidna höst förekom en stor lantarbetarkonflikt i Skåne. Vid denna konflikt visade dessa bolag prov på samma brutalitet mot arbetarna som de övriga lantpatronerna läto komma sig till last.

Vad firman Weibull beträffar, så sökte den vräkningsdom på två arbetare med familjer, av vilka den ena flyttade före det vräkningen verkställdes, men den andre blev vräkt av kronobetjäningen. En annan familj avhyste firman själv på det viset, att den i hans lägenhet inhyste fyra strejkbrytare. Man kan förstå, huru pinsamt och obehagligt det skulle kännas för denne arbetare att dela lägenhet med dessa strejkbrytare. Dessutom har firman avskedat flera andra arbetare under denna konflikt. Att dessa avskedanden väckt ovilja, visas bäst därav, att t. ex. Tofta kommun på kommunalstämma den 25 sistlidne mars beslöt vädja till firman Weibull att icke mera i kommunen taga in löst folk, som man riskerade skulle komma att ligga densamma till last.

Jag skall icke tala om firman Weibull mera. Jag vill blott säga, att jag givit firmans chef del av dessa förhållanden, och att han lovat att i största möjliga mån arbetarna skulle få vara kvar. Man kan dock till denna firmas försvar anföra, att då dess jordareal går upp till omkring 3,000 tunnland, vartill det fordras många inspektorer, det icke varit så lätt för vederbörande i firmans ledning att direkt övervaka alla förhållanden och se till att allt gått rätt till.

Om det sålunda finnes en viss ursäkt för firman Weibull, så finnes det däremot icke någon sådan för Svalövsbolaget. Detta bolag har i Skåne slagit rekord i fråga om vräkningar. Det har nämligen avskedat eller vräkt icke mindre än fjorton familjer. Om detta skett på grund av tidsläget eller av dylika tvingande omständigheter, skulle det kanske icke hava varit så mycket att säga därom. Nu skedde det emellertid mitt i vintern. Så sent som den 11 december 1924 vräkte bolaget tre arbetare; den 8 december åtta arbetarfamiljer samt dagen därpå vräktes de övriga familjerna, och hade dessa familjer tillsammans ett tjugutal barn. Allt detta skedde sålunda omedelbart före julhelgen.

Man skulle hava trott, att detta bolag, som staten under så många år premierat med stora anslag, tvärtom skulle hava visat humanitet mot arbetarna, sär-

skilt som det icke rådde någon brådska vare sig i fråga om skörden, kreaturen eller annat. Tvärtom, man kan säga, att bolaget hyste hämndkänslor mot arbetarna, blott därför, att de opponerat sig och velat hava en människovärdigare tillvaro.

Bland dessa arbetare funnos de, som hade arbetat hos bolaget ända till 32 år. Åt sådana, som arbetat så länge i statens tjänst, plägar staten giva pension; men här belönade detta bolag, som har understöd av staten, sina arbetare, som hade så lång tjänst bakom sig, genom att kasta ut dem strax före julen. Hade fattigvårdsstyrelsen i samhället varit av liknande sinnelag som bolaget, så hade dessa arbetares bohag fått stå ute i det fria över julhelgen; men fattigvårdsstyrelsen gjorde vad den kunde för att mildra verkningarna av bolagets brutala framfart genom att skaffa de vräktas tak över huvudet i Svalöv samt betala hyran för bostäderna under sex månader i förskott. Dessutom skaffade fattigvårdsstyrelsen skjutsar och lastbilar för transport av bohaget, så att detta slapp att stå under bar himmel någon längre tid och förstöras av snö och regn. Detta bevisar, att det finnes några inom kommunerna, även om dessa väsentligen bestå av jordbrukare, vilka hava mänskliga känslor. Det är självklart, att dessa bolagets brutaliteter vid behandlingen av dess gamla arbetare och trotjänare på det djupaste upprörde samhällets inbyggare.

Nu kommer givetvis att åberopas den omständigheten, att det statsanslag, som det nu gäller, är avsett att utgå till Svalövs utsädesförening och att det således icke skall gå till själva Svalövsbolaget. Det skall det visserligen icke göra, formellt sett, men i realiteten kommer det att göra det, eftersom samma personer hava ledningen inom båda dessa inrättningar, och den omständigheten, att dessa hava olika bokföring, kan icke befria föreningen från ansvar i det av mig nämnda hänseendet. Staten har representanter i såväl styrelsen för föreningen som styrelsen för utsädesbolaget. Man skulle kunna hoppas, att statens representanter skulle kunna förmå detta bolag att fara litet varligare fram med sina arbetare.

Herr talman, jag skall icke göra något yrkande, då från mina utgångspunkter jag egentligen skulle yrka avslag å både utskottets förslag och Weibullsholms framställning i ärendet. Då det emellertid är lönlöst att göra ett sådant yrkande, skall jag avstå därifrån. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att riksdagen och statsmakterna i övrigt skola söka bliva skilda från dessa företag så fort som möjligt. Vilja dessa företag föregå de skånska godsägarna i brutalitet mot arbetarna, må detta vara deras ensak; men de skola icke hava statsanslag för att kunna utveckla en sådan brutalitet.

Herr *Paulsen* instämde häruti.

Herr *Nilsson* i Tånga: Herr talman, endast några få ord. Jag föranleddes att begära ordet, för att förekomma en eventuell missuppfattning i kammaren. Det var nämligen så, att herr *Johansson* i Uppmälby nämnde siffran 60,000 kronor såsom det belopp, vilket bolaget skall betala till föreningen. Det är visserligen den riktiga siffran i vad grundavgiften beträffar; men utöver denna skall bolaget betala en tilläggsprocent, vilken efter förhållandena i fjol skulle uppgå till 5,000 kronor. Då blir det 65,000 kronor. Härtill kommer, att bolaget för kontrollen, som bolaget hittills haft alldeles gratis, nu skall betala ett belopp av 50,000 kronor. Det blir således sammanlagt 115,000 kronor, beräknat efter att detta avtal varit gällande under fjolåret. Jag har, som sagt, velat säga detta för att förekomma missuppfattning härvidlag.

Till herr *Vahlstedt* vill jag, när han så starkt poängterade betydelsefullheten av den verksamhet, som bedrivs vid Weibullsholm, säga, att meningarna ju icke äro delade om den saken. Det finnes icke någon, som icke erkänt det

Ang.
anslag till be-
främjande av
västförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

betydelsefulla i denna verksamhet. Men, herr Vahlstedt, detta i och för sig kan icke berättiga till statssubvention. Det finnes ofantligt många i detta land, vilka bedriva en nationalekonomiskt och i annat hänseende betydelsefull verksamhet; men därför ifrågasätter man icke, att de skola hava statsanslag. Jag kan erinra om, att det finnes många, som sysslat med annan förädling, exempelvis med förädling av kreatur, med hästavelsförädling och annat. Det finnes personer, som rent av ruinerat sig på detta utan att man ifrågasatt statssubvention.

Till sist vill jag säga, att de, som önska, att det skall tillses, att de statsanslag, som lämnas, också skola komma de ändamål till del, för vilka de avses, böra i denna fråga betänka sig mer än en gång. Den vid Weibullsholm bedrivna växtförädlingen är så intimt knuten till samma firmas affärsverksamhet, att det icke finnes någon möjlighet att kontrollera, att detta anslag icke kommer lika väl den rent merkantila verksamheten som växtförädlingsverksamheten till godo. Skall firman i fråga subventioneras, måste det därför ske en skilsmässa emellan växtförädlingen och affärsföretaget.

Herr **Rydén**: Herr talman! Då jag varit med om att underteckna en motion i detta ämne, vill jag med några korta ord angiva de synpunkter, som gör, att jag även efter utskottets behandling av detta ärende måste vidhålla den ståndpunkt, jag givit uttryck åt genom att underskriva motionen.

Det förefaller mig ganska underligt, när jag tänker på hur de ledande auktoriteterna i fråga om den svenska jordbrukspolitiken i detta fall gått till väga. Som kammaren erinrar sig, så avstyrktes i föl det föreslagna anslaget till Weibullsholm av myndigheterna, men kamrarna togo förslaget med ofantligt stor majoritet, och anslag beviljades. Det dröjde sedan icke lång tid, förrän man fick läsa i tidningarna, att lantbruksstyrelsen ville — jag kan gott kalla det så — fuska bort vad riksdagen menat med sitt anslag, i det att styrelsen ville föreskriva bestämmelser för anslagets åtnjutande av en innebörd, som riksdagen aldrig torde ha avsett. Jag tyckte då, att det var skada, att riksdagen icke var samlad, ty då skulle riksdagen hava påpekat den illojalitet mot ett riksdagens beslut, som en statsmyndighet i detta fall velat få Kungl. Maj:t att göra sig skyldig till. Kungl. Maj:t intog icke den ställningen; men nog har man känslan av, att fortsättningen i någon mån är början lik från lantbruksstyrelsens sida.

Här hava vi två växtförädlingsinstitutioner, två berömda sådana. För närvarande är det åtskilligt, som tyder på, att Weibullsholm på åtskilliga områden ligger över Svalöv i fråga om resultatet. Kanhända att om några år Svalöv kommer att ligga över på någon punkt, ty det tager ju lång tid, innan man skördar frukterna av denna verksamhet, och nya resultat på olika områden kunna icke gärna föreligga samtidigt.

Nu är det så, att vid sidan av Svalövsanstalten, som under årens lopp fått tillsammans över två och en halv miljoner kronor i direkta anslag av staten, har vuxit upp en annan anstalt, Weibullsholm, som i vissa grenar är Svalövsanstalten överlägsen. Denna andra anstalt har fått i ett för allt 100,000 kronor genom riksdagens beslut i föl. Nu vill jag icke säga, att vare sig herr statsrådet Linders eller jordbruksutskottets ärade ordförande önskat en sådan utveckling, men vad jag vill säga är, att om man avslår motionen, så måste, så vitt jag kan se och bedöma, Weibullsholmsanstalten lägga ned åtminstone vissa grenar av sin vetenskapliga växtförädlingsverksamhet. Jag har själv personligen sett dessa arbeten. En lekman kan ju icke bedöma dem. Men jag minns mycket väl, huru min avdöde partikamrat och vän Bengt Lidforss för många år sedan på tal om en av ledarna för denna verksamhet, docenten Heribert Nilsson, som på den tiden var en ung man, yttrade, att den mannen kommer

att bliva världsberömd, och fråga vore, om han icke komme att gå förbi Nils-son-Ehle. Han har kanske infriat den förhoppningen. Han försöker nu t. ex. att få fram en självbefruktande rågsort, och han har i huvudsak löst problemet att få rågen att befruktas oberoende av väder och vind. Rågen är, som bekant, en vindblomma. Det beror på väderleken vid blomningstiden, hurudan matningen av axen blir. Heribert Nilsson söker nu att få fram rågstammar, vilka självbefruktas i likhet med vetet, något som kan komma att göra hela rågodlingen oberoende av väderleksförhållandena vid blomningstiden. Ekonomiskt sett skulle det innebära en ofantligt stor vinst, som kan räknas i miljontals, ja i tiomiljontals kronor, i form av ökad sädesavkastning på rågen, om detta problem helt löses.

Skall man verkligen för Svalövsbolagets och utsädesföreningens intressen offra vad man sannolikt kan vinna genom hela denna verksamhet, som bedrivs vid Weibullsholm? Herrarna förstå, att med min grundsyn skulle jag aldrig vilja vara med om att gynna några enskilda intressen. Men frågan är nu, om man skall låta ett arbete, som pågått genom årtionden och som skapat en stab utav de yppersta forskare på växtförädlingens område, som vi hava i riket, nu falla samman. Jag kan icke finna, att det är riktigt att göra så. Jag tror, mina herrar, att det är nyttigt för riket och framför allt för det svenska jordbruket, om vi åtminstone för en tid framåt låta dessa växtförädlingsanstalter stå vid sidan av varandra och tävla. Varför skola vi låta Svalövsanstalten bliva gynnad men strypa till den andra? Intresset för Svalövsanstalten, vilken för närvarande synes befinna sig i en vågdal, har varit så starkt, att man velat låta denna anstalt få en sådan fördel som att professor Nilsson-Ehle, som har en personlig professur i ärftlighetsforskning och för vilken staten har byggt upp en särskild byggnad vid Alnarp, nu skulle lämna denna institution öde för att själv flytta över till Svalöv och ställa sig i denna anstalts tjänst. Så viktigt har man ansett detta intresse vara. Jag menar emellertid, att, om man anser Svalövs intressen så viktiga, att man giver denna anstalt ett sådant försteg, så varför skall man nödvändigtvis fullborda denna handling genom att strypa Weibullsholm? Jag är naturligtvis icke sakförståndig, men jag har talat med många naturvetenskapsmän, vilka känna till dessa områden, och jag är av den åsikten, att särskilt docenten Heribert Nilsson, som förestår de viktigaste grenarna av Weibullsholms vetenskapliga verksamhet, är en man, på vilken man kan ställa de största förhoppningar. Detta har jag hört på många olika håll, och jag kan för övrigt aldrig glömma Bengt Lidforss' ord om vad man kan hoppas av denne forskare.

Nu har utskottet gjort så, att om dess hemställan vinner riksdagens bifall, Svalöv får mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit, medan Weibullsholm icke får något alls. Nu frågar jag: Vore det icke klokt att låta båda antalterna få vad de behöva? Det kan hända, att personliga och andra förhållanden i framtiden kunna utveckla sig så, att man nödgas gå på andra linjer. Jag tror dock, att för ögonblicket det vore en verklig skada, för att icke använda starkare uttryck, som skulle ske, därest yrkandet om anslag till Weibullsholm nu skulle avslås.

Till slut några ord i anledning av att arbetarfrågan drogs in i debatten. Den synpunkten kan jag förstå. Jag skall också giva herr Törnkvist i Bjuv min anslutning så till vida, att jag vill åt båda hållen rikta en vädjan, som innebär, att om staten skall understödja, så måste vederbörande se till, att arbetsförhållandena bliva goda. Men jag vill icke draga den slutsatsen av resonemanget, att därför att det funnits missförhållanden, skall man stryka anslaget till Weibullsholm men fortfara att giva anslag åt Svalöv. Svalövsbolaget har utfört de brutalaste gärningar, när det mitt i viatern kastat ut en massa familjer, medan Weibullsholm däremot säkerligen icke har så svåra synder på sitt

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.

(Forts.)

samvete. Dessa saker få vi emellertid hoppas icke bliva upprepade; anledningen till dem har väl för övrigt legat i stridens hetta.

Kunna vi då icke tillgodose båda institutionerna och blåsa av striden genom att giva båda anstalterna de anslag, de behöva?

De arbeten, som pågå vid Weibullsholm, behöva ju endast lyckas på en enda punkt. Bara det lyckade resultatet med det nyaste standardvetet innebär med all säkerhet, att utan ett öres merkostnad för arbete och gödningsämnen avkastar den svenska vetejorden åtminstone två, tre miljoner kronor mera årligen i bondens magasin. I förhållande till de värden, som man här kan vinna, är det väl nästan en småsak, höll jag på att säga, att ge Weibullsholm det anslag, som det behöver.

Jag känner mig mycket starkt övertygad om riktigheten att i detta fall rösta för bifall till *reservationen*, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till densamma.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Olofsson* i Digernäs, *Vennerström*, *Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Hallagården, *Gustafson* i Kasenberg, *Larson* i Tönnersa, *Henrikson*, *Jeppsson*, *Göranson*, *Björnberg*, *Andrén*, *Johanson* i Huskvarna, *Wagnsson*, *Gustafson* i Vimmerby, *Björöling* och *Bäckström*.

Herr Nilsson i Tänga: Endast ett par ord. Herr Rydén är ju i allmänhet en kall och beräknande politiker, men ibland hemfaller han åt svagheten att vädja till känslöstämningar. Jag tycker emellertid, att i en sådan anslagsfråga som denna bör man icke vädja till känslorna. Såvitt jag följde med herr Rydéns anförande, presterade han icke något som helst bevis för det antagandet, att växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholm skulle komma att nedläggas, om detta anslag icke beviljas. I det avseendet är jag övertygad om att herr Rydén icke har kunnat stödja sig på annat än firman Weibulls egna uppgifter, och i det avseendet får väl firman anses jävig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Elof B. Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till det av herr Vahlstedt under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Hörby, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Elof B. Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att skriftlig begäran om voteringsverkställande medelst namnupprop framställt av herr Nilsson i Hörby jämte 27 ledamöter av kammaren, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst

namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 59 ja och 120 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Elof B. Andersson m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen.

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen		1	
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Löfgren i Stockholm			
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm			1
» Hansson i Stockholm			
» Nylander		1	
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund			
Fröken Wellin			1
Herr Forssell		1	
» Carlsson i Stockholm			
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Wessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Sjöblom	1		
» Karlsson i Nynäshamn		1	
» Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin			
» Mosesson		1	
» Ahl			
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg			
» Sjölander		1	
» Olsson i Golvvasta		1	
» Björnberg		1	
» André		1	
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta		1	

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Schill		1	
» Laurén		1	
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam		1	
» Pettersson i Bjälbo			1
» Sjögren	1		
» Johansson i Kullersta		1	
» Westman		1	
» Karlsson i Vadstena			
» Olsson i Labbemåla		1	
» Björkman		1	
Herr Ericson i Boxholm	1		
» Ward		1	
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin		1	
» Carlström			
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz			1
» Andersson i Löbbo		1	
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult			1
» Olsson i Blådinge		1	
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo		1	
» Blomquist			
» Svensson i Grönvik		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner	1		
» Gustafson i Vimmerby		1	
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson		1	
» Olsson i Högby		1	
» Heiding		1	
» Wirsell		1	

	Ja	Nej	Av- står
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans		1	
» Svedman.		1	
» Gardell i Stenstu		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Kloo		1	
» Jeppsson.		1	
» Holmgren		1	
» Adler			1
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup			
» Borggren.	1		
» Persson i Fritorp			1
» Björklund	1		
» Björk			
» Isacsson	1		
» Hammarlund		1	
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén		1	
» Winkler		1	
» Lovén			
» Jensen.	1		
» Engberg	1		
» Lindskog.		1	
» Beskow			
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge		1	
» Nilsson i Tånga	1		
» Olsson i Kullenbergstorp		1	
» Sköld	1		
» Andersson i Höör.	1		
» Törnkvist i Bjuv.			1
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby		1	
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt		1	
» Uddenberg i Varberg		1	

Ang.
anslag till be-
främjande av
västförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
västförädling
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Andersson i Falkenberg			
» Larson i Tönnersa		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg		1	
» Lithander		1	
» Sjöström			1
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund	1		
Fru Thüring	1		
Herr Almquist		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo		1	
» Olsson i Broberg		1	
» Olsson i Berg		1	
» Osberg		1	
» Carlsson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg			1
» Mårtenson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén			
» Danielsson		1	
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Lindgren		1	
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud			1
» Alströmer		1	
» Ryberg		1	
» Gustafsson i Älvsered		1	
» Johansson i Väby		1	
» Petersson i Lerbäcksbym		1	
» Weijne	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården		1	
» Vahlstedt			1
» Lundén			1
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén		1	
» Hedin		1	

	Ja	Nej	Av- står
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken		1	
» Carlsson-Frosterud			
» Andersson i Prästbol		1	
» Ros		1	
» Norling			1
» Norsell.			
» Spångberg	1		
» Björling		1	
» Eriksson i Västbro		1	
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga	1		
» Anderson i Råstock.			
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström		1	
» Ljunggren			
» Öhman		1	
» Lundgren		1	
» Persson i Falla		1	
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås			
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo		1	
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg	1		
» Jansson i Falun	1		
» Hansson i Bäck	1		
» Ernfors		1	
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken			1
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund		1	
» Sundström	1		
» Smedh	1		
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Hagaström			1
» Sävström	1		
» Lindley			1
» Olsson i Hov.		1	
» Johansson i Kälkebo		1	
» Granath		1	

Ang.
anslag till be-
främjande av
växtförädling
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till be-
främjande av
västförädling
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Johansson i Edsbyn		1	
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström i Gävle		1	
» Herou	1		
» Högström		1	
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg			
» Johansson i Sollefteå	1		
» Vennerström		1	
» Svensson i Skönsberg			
» Bergström i Bäckland.		1	
» Lagerkwist	1		
» Strindlund		1	
» Västberg	1		
» Molander	1		
» Rudén		1	
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs		1	
» Hedlund i Östersund		1	
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen		1	
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund			
» Bäckström		1	
» Wikström			1
» Brännström		1	
» Lindmark		1	
» Lindberg	1		
» Sandberg			1
<i>Norrbotiens län</i>			
Herr Hage			
» Nilsson i Antnäs			
» Lövgren i Nyborg			
» Dahlén			
» Samuelsson			
» Hedström		1	
» Grapenson		1	
Summa	59	120	20

§ 11.

Vid föredragning härpå av bankoutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt köksförestånderskan av 1:a klass vid Stockholms hospital Alma Paulina Lindgren blev utskottets hemställan av kam-maren bifallen.

§ 12.

Till avgörande företogs nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.*

I en till riksdagen den 8 maj 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 231 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna grunder för understöd av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av mul- och klövsjukeepizootien inom landet,

dels ock medgiva, att kostnaderna för ifrågavarande understödsverksamhet finge bestridas av nionde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till förekommande och hämmande av smittsamma sjukdomar bland husdjuren.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 135, av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*; och
nr 300, av herr *Jönsson m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 56 av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*;
nr 237, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;
nr 455, av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*; och
nr 456, av herr *Sjöblom*.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med avslag å förevarande proposition, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels i anslutning till av utskottet angivna synpunkter låta verkställa ytterligare utredning huru ersättning av allmänna medel skulle kunna utgå för skada och förlust till följd av utav staten vidtagna isoleringsåtgärder för bekämpande av mul- och klövsjuka dels ock låta utreda om och på vad sätt statens medverkan skulle kunna lämnas för försäkringsverksamhet mot sådan sjukdom; och

2) att de i ämnet väckta motionerna I: 135 och 300 samt II: 56, 237, 455 och 456, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Nilsson* i Tånga, *Månsson* i Erlandsro, *Sjöblom*, *Andersson* i Grimbo och *Elisson*, vilka föreslagit,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 231 med vissa av reservanterna angivna ändringar; och

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i fortsättningen låta utreda om och på vad sätt statens medverkan skulle kunna lämnas för försäkringsverksamhet mot sådan sjukdom;

av herrar *Nils Persson*, andre vice talmannen *Nils August Nilsson* och *Carlström*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Ang.
 understöd i
 anledning av
 förluster,
 förorsakade av
 mul- och
 klövsjuka.
 (Forts.)

Herr **Månsson** i Erlandsro: Herr talman, mina herrar! Då jag i början av riksdagen väckte en motion nr 56 angående vissa ersättningsåtgärder för de förluster, som uppstått genom nedslaktningsmetodens upphörande, hade man väntat frågan snart skulle komma under riksdagens prövning. Genom Kungl. Maj:ts åtgärder ha de av mig i ovanstående motion framhållna synpunkterna i viss mån redan blivit beaktade. Och Kungl. Maj:t har sedermera genom sin proposition nr 231 framlagt förslag till ersättning för de förluster, som orsakats av mul- och klövsjukeepizootien inom landet. Denna proposition har inom utskottet behandlats i sammanhang med i ärendet väckta motioner angående vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, dels i punkten 1 angående ersättning vid misstänktförklaring, dels i punkten 8 angående bidrag till försäkringsanstalterna.

Då denna sak tidigare varit debatterad, torde det icke vara nödigt att i detalj ingå på de förluster, som vållats den enskilda djurägaren genom de av Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen som högsta myndighet utfärdade föreskrifterna. Då man emellertid går in för att ersättning bör utgå, anser jag för min del, att det i första hand gäller att ge ersättning åt dem, vilkas gårdar icke ha drabbats av sjukdomen utan endast misstänkt förklarats. I propositionen har emellertid statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet föreslagit, att ersättning under sådana förhållanden endast skall utgå fr. o. m. tolfte dagen, under det att jag för min del anser, att då gården genom statliga åtgärder avspärras, därför att man icke med säkerhet kan säga, om djuren skola få sjukdomen eller ej, skall ersättning utgå för hela tiden. Detta har varit anledningen till det i min motion nr 455 gjorda yrkandet om ändring av Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Såsom exempel på då dylika avspärrningar ha blivit gjorda, skall jag endast framhålla ett par fall, så att det fåtal av kammarens ledamöter, som är närvarande, kan få en föreställning om hur det har kunnat gå till. Inom parentes sagt ha bestämmelserna nyligen blivit mildrade gentemot vad som gällde i början av epizootien. Det har dock exempelvis inträffat, att om flera gårdar ha gemensam mjölkskjuts till ett mejeri, och det har utbrutit mul- och klövsjuka på en av dessa gårdar, så ha alla de, som haft sina mjölkleveranser med skjutsen, blivit misstänkt förklarade och avspärrade. En mjölkskjuts, som sålunda forslade mjölk åt ett sextiotal leverantörer, blev avstängd under tolv dagar, då en av dessa gårdar fick sjukdomen. Sedan skjutsen därefter kört i två dagar, tog den med å mjölkskjutsen tre liter mjölk från en icke leverantör, men med honom nära granne till en i närheten av staden boende familj. Tre dagar därefter inträffade ett fall av mul- och klövsjuka, där denna mjölk inköpts och då blevo såväl mjölkskjutsen som alla leverantörer ånyo misstänkt förklarade och avspärrade. Jag håller därför före, att den inskränkning i ersättningen, som herr statsrådet här har föreslagit, är oberättigad, och att i stället ersättning bör utgå redan från första dagen.

Om vidare punkt 8 i propositionen bifalles utan den ändring, som är föreslagen i herr Sjöbloms motion, skulle det med den omfattning, som sjukdomen numera har tagit, kunna hända, att den, som har försäkrat och kanske haft det under flera år, skulle bliva sämre ställd än den, som icke alls har försäkrat. De inbetalda premierna, kr. 2:50 per 1,000, räcka nämligen icke till att bestrida alla de ersättningar, som nu skola utbetalas, och de ömsesidiga försäkringsbolagen nödgas därför göra betydande extra utdebiteringar. Jag har här exempelvis uppgifter från ett försäkringsbolag. Försäkringar för mjölkförlust ha i detta bolag tagits för ett belopp av 15,453,230 kronor med en premieinsats av kr. 41,615:26. och de däremot svarande premieinsatserna till kronor 69,623:49. Skadersättningarna för mjölkförluster ha, sedan epizootien bör-

jade, under år 1924 utgått med kronor 11,187:09 och under år 1925 med ej mindre än kr. 367,436:54 eller med tillsammans kr. 378,623:63. För att täcka dessa skadeersättningar måste en extra uttaxering verkställas, och denna blir betydligt större än avdraget för dem, som icke ha försäkrat.

Jag skall icke nu ytterligare uppehålla tiden, men jag vill säga, att man kan tycka, att ersättning är lika berättigad nu, där nedslaktningen upphört, som där nedslaktningen ännu pågår. Om av två jordbrukare, som bo helt nära gränsen, den ene blir berättigad till ersättning men icke den andre, förefaller det att vara den största tänkbara orättvisa. Det är därför, herr talman, som jag för min del ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr Nilsson i Tänga m. fl.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar andra vice talmannen Nilsson, Fjellman och Bengtsson i Norup.

Herr Lorichs: Herr talman! Alla, som ha sin verksamhet knuten vid jordbruksnäringen, och jag antager även en del andra personer, som hämta sin bärgning ur andra förvärvskällor, kunna icke annat än med mycket stor medkänsla erkänna, att de djurägare, som drabbats av mul- och klövsjukan, råkat i ett prekärt läge. Och att denna sjukdom anses vara av en så förlustbringande beskaffenhet, att det tarvas, att man försöker att både på allmänt och enskilt håll hämma dess spridning och lindra dess verkningar, därom äro vi alla ense.

Men i den kungl. proposition, som nu föreligger till behandling, har skjutits in ett nytt moment, nämligen ersättning för lidna förluster, d. v. s. förluster i vissa fall och i vissa delar av riket, förluster, som inträffat efter den 14 januari detta år, då nedslaktningen upphörde i de av sjukdomen mest härjade provinserna.

Därvidlag har man att räkna med två sorters förluster, och då ha vi först de förluster, som uppstå på grund av sjukdomen och dess sviter, d. v. s. dödsfall bland djuren och minskad avkastning samt djurens allmänt nedsatta kondition, som medför avkastningsförluster, även sedan djuret i fråga och platsen förklarats fria från smitta. Men det finnes även andra förluster, som komma såsom sviter av sjukdomen, som icke äro medtagna. Det är nämligen de följsjukdomar, som så lätt drabba djur, som blivit nedsatta till sin kondition. Jag behöver blott peka på det mycket vanliga förhållandet, att nötkreatur, som lida av latent tuberkulos, efter genomgången sjukdom bli ytterligare försämrade, och tuberkulosen tager fart och sprider sig. Därigenom kunna förluster uppstå, som äro större än t. o. m. de, som uppkomma genom mul- och klövsjukan. Det andra slaget av förluster äro sådana, som uppstått på grund av de förordningar, som utfärdats, avsedda att vara skyddsmedel mot smittans spridande.

Vad nu det första slaget av förluster beträffar är det just mot ersättning för dessa, som utskottet opponerat sig. Det är en här i landet helt och hållet ny princip, som här skulle tillämpas, en princip, om vilken man verkligen kan säga, att den kommer att ha farliga konsekvenser. Förluster på grund av sjukdomar hos en kreatursbesättning det är någonting, som vi, vilka äro kreatursägare, äro utsatta för, och som drabba oss när som helst och kanske ibland till ganska stora belopp. Hittills har emellertid den enskilde varit hänvisad till att bära sin förlust själv eller att i det fall, där det kunnat gå för sig, försäkra sig mot förluster och skador genom att taga försäkring hos något försäkringsbolag. Nu ha vi ju många sådana där kreaturssjuk-

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 42.

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

domar, som kunna härja ganska svårt. Vi ha mjältbranden och det s. k. mjältbrandsemfysemet, för att icke glömma den för avkastningen från en ladugård ytterst nedsättande smittsamma kastningen. Jag tror, att det skulle vara betänkligt att nu slå in på en väg, som kan leda till att ersättning lämnas åt varje djurägare, hos vilken inträffar sjukdom. Jag håller före att kravet på ersättning icke vinner stöd därav, att det är många, som lida förluster. Den enskildes olägenheter och betryck påverkas varken till det bättre eller sämre av det förhållandet, att han har många olycksbröder.

Nu kan man först och främst invända mot dessa resonemang, att det här bleve en mycket tvär övergång mellan den förra metoden att köpa in djuren och slakta ned dem och den nu tillämpade metoden att låta djuren leva. Därigenom skulle ju uppstå orättvisor, medan somliga fått bra betalt för sina djur och andra däremot ingenting. Nu är det också sagt, att denna ersättning endast skall utgå under detta år, och under den tiden skola jordbrukarna försöka att ordna det för sig så, att de kunna få sina djur försäkrade. Det skulle således vara, kan man säga, ett slags beredelse- och nådeår för jordbrukarna. Jag undrar i alla fall, om man icke i viss mån överskattar fördelarna av att få sina djur inlösta av staten liksom man överskattar förlusten för dem, som fått sjukdom bland sin kreatursbesättning efter den 14 januari i år. De, som fått sina djur inlösta, ha visserligen fått en penningssumma, men de stå i stället med tomma ladugårdar. En god stam har ju visserligen betalats med högre belopp än en dålig stam, men en god stam kan aldrig betalas med penningar, ty i och med stammens dödande går man också förlustig alla de goda egenskaperna hos stammen, vilka som sagt icke direkt kunna mätas med penningar. Det förhåller sig nog så, att goda besättningar alltid bli underbetalda, medan klena och dåliga besättningar bli vanligtvis fullt eller kanske överbetalda. Har man mistat en ur avels- och avkastningssynpunkt god besättning, lider man, som sagt, förlust blott genom att mista den. Det är i allmänhet ingen lätt sak att köpa ihop en besättning. Det är ingen lätt sak, därför att det är svårt att få en massa goda djur, och så stiga prisen naturligtvis i den mån, som efterfrågan stiger. Jag är fullkomligt övertygad om att den, som fått sina djur inlösta av staten, får icke igen en god stam för de penningar, han fått i lösen. För övrigt är det för var och en lantman känt, att en kreatursbesättning, som är hopköpt från alla håll, låt vara att den synes bestå av goda individer, avkastar aldrig så mycket som en besättning, som acklimatiserats på gården. Det går om rätt länge, åtminstone en mjölkperiod, för varje djur, innan den finner sig till rätta i den nya omgivningen. Utbytet per foderenhet blir ovillkorligen mindre hos en nyinköpt besättning. Härtill kommer, att det går icke med detsamma att få ihop en sådan besättning. Det tar tid att köpa in den, och under tiden ligger man inne med foderförrådet till ingen nytta, ävensom med de uppköpta fodermedlen. Ladugården lämnar icke ett öre i avkastning, men drar däremot utgifter, ty det går naturligtvis icke för sig att avskeda ladugårdsskötarna o. dyl., utan de måste ha sin avlöning.

Jag undrar nu, om icke de förluster, som vi nu talat om, förlusterna för dem, som fått sina djur inlösta och slaktade, fullt uppväga de förluster, som träffa ägaren av en besättning under nu rådande förhållanden. Det är icke fråga om att betala de i sjukdomen döda djuren. Det är i varje fall icke meningen, att detta skall bli regel. I varje fall skola de icke lösas till sitt fulla värde. Här är egentligen blott fråga om ersättning för avkastningsförluster under den tid, då besättningen varit sjuk, och under den tid, då den sedermera efter friskskrivandet förklarats vara smittoförande. Det är väl i alla fall en stor fördel att ha sin besättning kvar, låt vara att den kanske decimerats genom ett och annat dödsfall, låt vara att den blivit nedsatt till sin kondition, men den finns i alla fall kvar. Det har sagts mig, att många

fall av mul- och klövsjukan i Skåne ha varit av så pass lindrig beskaffenhet, att mjölkavkastningen, som ju våldsamt sjunker vid sjukdomsutbrottet, rätt så snart tagit upp sig igen, och att djuren själva hämtat sig rätt så bra. Men vad som gör denna nya sorts ersättning så betänkelig är, att hittills ha de utgifter, som staten haft för denna sak varit avsedda att hämma sjukdomens spridning. Men med den ersättning, som det nu är fråga om, får man blankt ingenting för sina penningar.

Jag nämnde nyss, att det var två slags förluster. Till det andra slaget av förluster höra de förluster, som uppstå genom förordningar av regeringen om avspärrnings- och isoleringsåtgärder o. dyl. Det förefaller mig, som om det skulle finnas skäl till att staten lämna ersättning för sådan förlust, ty den drabbar ju djurägare, vilkas kreatursbesättningar icke fått sjukdomen utan blott förklarats misstänkta, och den drabbar djurägare, vilkas djur kommit över faran och blivit friskförklarade, men vilka djurägare under en följd dagar i försiktighetens intresse förbjudits att leverera mjölk. Den träffar här till en hel del andra jordbruket alls icke tillhörande personer. För en sådan förlust är jag för min del övertygad om att det bör lämnas ersättning, men utskottet har funnit, att den frågan ännu befinner sig på det stadium, att den bör vidare utredas. Man bör avvakta utvecklingen under detta år, innan man beslutar om något. Utskottet har ansett, att den ersättning, som kan komma att lämnas, icke blir större än att djurägarna kunna en tid vänta på den — den är alltid bra att få, när den kommer.

Huvudsaken är emellertid, att riksdagen nu följer den principen, att förluster uppkomna genom av vederbörande myndigheter påbjudna isoleringsåtgärder böra ersättas.

Men den viktigaste åtgärden i nuvarande läge är, att det ordnas så med möjligheten till en försäkring, att lantmännen kunna för rimliga kostnader försäkra sina djur. Det är mycket möjligt, att mul- och klövsjukan på grund av sin ytterliga smittfarlighet icke låter försäkra sig enligt vanliga försäkringstekniska grunder mot rimliga premier. Det kan hända, att den i detta avseende påminner om någonting, som kanske en och annan minns från 20 år tillbaka här i landet, då man försökte få till stånd en försäkring mot frostskada. Det gick helt enkelt icke, ty en sådan skada, som uppstår genom frost, träffar ju icke enstaka ställen här och där, utan kommer det en frostnatt, går den över hela socknar, hela häradar, hela provinser. Med mul- och klövsjukan förhåller det sig ju i detta avseende icke så alldeles olika. När den kommer in, sprider den sig gärna över stora områden. Det är således en mycket svår form av sjukdom att försäkra mot. Det beror mycket på hur det kan komma att bli i framtiden med denna sjukdom. Kommer den att bli konstant här i landet med vissa lindriga utbrott och däremellan en kraftig utbredning, så blir saken rätt mycket försvårad. Men i varje fall är nog mul- och klövsjukan en sådan sjukdom, att om man skall försäkra sig emot den, det fordras, att staten hjälper till på ett eller annat sätt. Det är därom utskottet nu har begärt en utredning. Nu har Kungl. Maj:t gjort framställning om att de försäkringsbolag, som råkat i svårigheter, därför att de icke ha likvida medel att möta alla de krav, som ställas på dem, skulle få efter vissa grunder utgående ersättning. Utskottet har icke tillstyrkt detta nu, utan har velat avvakta en blivande utredning och se, hur det kan komma att ställa sig. Det har av vissa myndigheter antytts vara en frankomlig väg för ögonblicket, att staten skulle lämna lån åt dessa bolag. Det förefaller mig och flera med mig i utskottet, att det varit förståndigt, om regeringen slagit in på den linjen.

Herr talman! Jag har nu framlagt de skäl, som för mig och utskottet varit bestämmande, då vi avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)*

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Linders**: Herr talman! Trots att den siste ärade talaren flera gånger betonade faran av att gå in på de principer, som äro föreslagna i propositionen, och uttalade sina betänkligheter emot denna, synes det mig dock kunna konstateras, att utskottsmajoriteten, till vilken även den ärade talaren hör, ingenting har att invända mot att understöd medgivas dem, som på grund av isoleringsbestämmelserna lidit förluster under epizootien. Man anser emellertid, att statens åtgärder i detta avssende böra inriktas på att genom stöd åt försäkringsanstalterna bereda djurägarna skydd mot förluster av ifrågavarande slag och att statens ingripande bör grundas på behovet av hjälp i det särskilda fallet. Dessa båda förutsättningar, såsom de tillspetsats i utskottsbetänkandet, synas mig dock i viss mån strida mot varandra. Dels lär man icke kunna använda försäkringsanstalterna som förmedlare i detta fall, att endast den försäkringstagare, beträffande vilken ömmande omständigheter äro för handen, skall medgivas understöd, och dels kan icke en billighetsprövning ske, då alla de, som inte ha försäkrat, skulle uteslutas från allt understöd.

Men oavsett detta vill alltså utskottet grunda ett tilltänkt stöd åt dem, som drabbats av berörda förluster, helt och hållet på försäkringsrörelsen. Fråga uppstår då, hur en sådan försäkringsverksamhet skall kunna ordnas. Att det icke torde vara lämpligt, att staten själv grundar en försäkringsanstalt för ifrågavarande risker, torde vara tämligen uppenbart. Den möjligheten bör alltså kunna avföras från diskussionen. Vad man har att bygga på, är därför den privata försäkringsverksamheten, och statens medverkan finge väl då ske i samband med ordnandet av den s. k. återförsäkringen för riskernas utjämning anstalterna emellan. I detta hänseende kan erinras om att ett förslag till statens medverkan för ifrågavarande försäkring på sin tid framlades av Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, men det ihjälkritisierades av myndigheterna. Sedermera har chefen för försäkringsinspektionen framlagt ett annat förslag, som emellertid icke fann nåd inför de granskande myndigheternas ögon och icke heller godtogs av försäkringsanstalterna själva. Därav synes mig framgå, att denna fråga icke är så lätt och enkel att lösa, som utskottet ifrågasätter, och även om en utredning i syfte, som utskottet ifrågasätter, kommer till stånd, vilket möjligtvis bör ske, antingen riksdagen skriver eller ej, då kan väl knappast någon utlova, att en sådan utredning skall ligga klar till nästa riksdag, om den skall vara omsorgsfull och tillfredsställande. Vad inträffar då, om riksdagen följer utskottet? Jo helt enkelt, att anstalterna få själva bära bördorna för den gångna vintern och kanske även för den nästa. Resultatet måste bli, att åtskilliga anstalter knäckas och att enskilda djurägare på grund av de onormala uttaxeringarna förlora tron på nyttan av försäkringar, och vad detta kommer att innebära för försäkringsrörelsen och de enskilda, därom behöver jag just icke yttra många ord.

Gent emot herr Lorichs, som ville beteckna de ersättningar, som äro föreslagna, »icke så stora, att icke djurägarna skulle kunna reda sig dem förutan», skulle man, om man ville gå in i enskildheter, kunna draga fram otaliga exempel, som visa motsatsen. Jag tänker närmast på ett sådant fall som detta. En arrendator av en medelstor gård har gjort förluster på grund av avspärrningar under sjukdomstiden, som varade 45 å 50 dagar. Hans mjölkförluster blevo så stora, att han, som räknat med sin inkomst av mjölkförsäljningen för sina utgifter — jag tror det gällde omkring 1,500 kronor — måste upplåna pengar till att betala sitt arrende den 14 mars. Han såväl som många andra i liknande ställning äro föga tröstade av dessa herr Lorichs ord, att det icke skulle vara så farligt, om de finge vänta. Vad försäkringsanstalterna beträffar, vill jag nämna om Skånska lantmännens ömsesidiga kreatursförening. Där visa de sakkunnigas utredning, hur det ställt sig och att den redan genom

den gångna vinterns förluster förbrukat sina samtliga tillgångar, varjämte, om man utgår ifrån att halva antalet djur blivit smittade inom det s. k. isoleeringsområdet, något som är mer än sannolikt, en så stor uttaxering skulle bli nödvändig, att den djurägare, som fått ersättning av anstalten, skulle få betala halva beloppet tillbaka. Det är konsekvenserna av den ståndpunkt, som utskottet har intagit.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i stället en hjälp till självhjälp, och det avser att sätta försäkringsanstalterna i stånd att dels fullgöra sina förbindelser, utan att kreatursägarna alltför hårt drabbas av uttaxering, och dels erhålla en nödvändig ryggrad för att kunna möta en eventuell epizooti nästa vinter. Mig förefaller det därför, som om ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra, vad utskottet åsyftar, nämligen att genom försäkringsverksamhet underlätta för djurägarna att uthärda de svårigheter, som mul- och klövsjukan medfört.

Några ord torde jag även få yttra om den av utskottet uttryckta meningen, att understöd endast må utgå efter prövning i varje särskilt fall. Då det här gäller ett mycket stort antal fall, är det givet, att antingen måste prövning ske av ett så stort antal myndigheter, att en individuell prövning blir möjlig, varav följer, att olika principer komma att tillämpas och att det hela skall draga betydande kostnader och draga långt ut på tiden — själva organisationen av en dylik anordning skulle också bli oerhört stor och dyrbar — eller också blir det så, att trots all prövning kommer saken i varje fall att behandlas efter viss schablon, enär ett fåtal myndigheter bliva de avgörande och de bli beroende av de uppgifter, som stå till buds. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att en individuell prövning skulle komma till stånd endast i ett fåtal ömmande fall. I det stora antalet fall skulle följas en bestämd schablon, varigenom klara principer skulle kunna upprätthållas. Det förefaller mig vara fullständigt ogörligt att på det sätt, som utskottsmajoriteten ifrågasätter ifråga om mjölkersättning, kunna pröva varje fall för sig och hjälpa, där det är ömmande omständigheter. Där behövs icke bara taxeringskalender utan andra mycket intima undersökningar, om man skall komma till botten av saken och verkligen sortera upp de ömmande fallen och där hjälpa. Kungl. Maj:ts förslag avser vidare att genom en stark begränsning av tiden för understödets utgående inrikta vederbörandes uppmärksamhet på behovet av försäkring och på behovet av att för framtiden ordna det så, att man kan hjälpa sig fram. Utskottet förmenar, att ett uttalande av utskottet skulle medföra samma verkan. Jag kan absolut icke anse, att så skulle vara förhållandet. Det torde helt enkelt vara en fullständig illusion av utskottsmajoriteten att betrakta saken så. Däremot i fall man väljer den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen, så har man därigenom begränsat ersättningsfrågan till rimliga proportioner. Man har begränsat den till denna övergångstid och sökt att genom inriktning utav vissa principer förmå försäkringsrörelsen att för framtiden ordna sig för en vida mera utbredd allmän försäkring inom detta gebit.

Det har dock varit ett alldeles särskilt läge under den övergångstid, som ägt rum. Dels ha ju åtskilliga bestämmelser ändrats efter hand. Tidigare hade man en avspärningsperiod på 20 dagar efter slutdesinfektionen. Den ned-sattes efter hand till 10 dagar men har sedermera borttagits. Nog måste var och en finna, att det är fullständigt orimliga förhållanden, som rätt, då en del av djurägarna ha varit avspärrade under en tid av 20 dagar, medan man sedermera funnit denna avspärningstid onödig. Det har varit även andra olägenheter förenade med övergångstiden, som gör det särskilt ömmande, att man nu ger ett ordentligt handtag, där det är verkligt motiverat. Därmed är naturligtvis icke sagt, att frågan om ett stöd åt försäkringsverksamheten från statsverkets sida skulle vara utslutet och skulle kunna undandraga sig upp-

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
försakade av
mul- och
klövsjukan.
(Forts.)

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
försakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

märksamheten för framtiden, ty läget kan ju bliva sådant, att man kan anse det vara nyttigt att upptaga denna fråga för sig i sinom tid. Men som medel att nu övervinna de svårigheter, som finnas, spelar den ju, som jag förut har betonat, en mycket liten roll.

Jag förvånar mig därför över, att utskottsmajoriteten kommit till det resultat, som den har gjort, och mig förefaller det, som om detta dess tal om utredning är mycket litet givande, så mycket mera som utskottet i själva verket icke har några bättre principer att anvisa, varefter nytt förslag skulle kunna utarbetas. Jag är viss om att man på så lösa boliner icke kan lösa en så behjärtansvärd fråga av praktisk art som den, som här föreligger.

Jag skulle vilja för min del uttala den förhoppningen, att riksdagen åtminstone i huvudsak ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr förste vice talman! Då jag går att med några ord ange min ståndpunkt till den fråga, som nu föreligger till kammarens prövning, sker det också för att angiva, vad som ligger bakom den blanka reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet och som är avgiven av herr Carlström m. fl. Anledningen, varför icke denna reservation blivit på något sätt motiverad, är ju den, att det i riksdagens elfte timme icke varit möjligt att få någon längre reservationstid. Det var alltså omöjligt för herr Carlström att, då han icke ansåg sig kunna helt och fullt gå in för de andra reservanternas i deras reservation uttryckta mening, själv hinna avge en skriftlig reservation.

Jag vill då säga, att vad det ankommer på herr Carlströms reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, har herr Carlström velat i likhet med övriga reservanter gå in för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är endast i det avseendet han har skilt sig från de övriga reservanterna, att han anser, att man icke vare sig i Kungl. Maj:ts proposition eller i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen klart har sagt ut, vilka förpliktelser staten skulle åtaga sig med avseende på den nu föreliggande frågan efter utgången av innevarande år. Det är visserligen icke utsagt i Kungl. Maj:ts proposition, att staten efter utgången av innevarande år skulle avsäga sig alla skyldigheter, då det gäller ersättningsplikt, men man anger emellertid i Kungl. Maj:ts proposition, att man, när man begränsat ersättningstiden till utgången av innevarande år, skulle därmed göra det möjligt för jordägarna att genom ordnandet av försäkringar säkerställa sig för en kommande epidemi. Nu ha ju reservanterna, herr Nilsson i Tånga m. fl., i det hänseendet i punkten 2 här yrkat, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i fortsättningen låta utreda om och på vad sätt statens medverkan må kunna lämnas för försäkringsverksamhet mot sådan sjukdom. Vi ha emellertid för vår del icke kunnat vara med om att utan vidare gå in för denna reservation, därför att man i reservationen icke har intagit någon mera positiv ståndpunkt ifråga om vad som skall göras från statens sida efter utgången av innevarande år.

Vad Kungl. Maj:ts proposition i övrigt angår, har jag för min del den uppfattningen, och den delas också av reservanten herr Carlström, att det borde vara riktigare, att riksdagen nu gick in för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Men vi hysa också den uppfattningen, att då det gäller bekämpandet av en sådan farsot bland nötboskapen som den här ifrågavarande, torde det icke vara riktigt, att man redan nu säger ifrån, att staten icke skulle ha någon ersättningsskyldighet efter utgången av år 1925. Det är ju i alla fall på det sättet, och det lär väl så förbliva jämväl i fortsättningen, att så snart som denna epizooti ånyo utbryter, kommer man att tillgripa restriktiva åtgärder från statens sida genom att avstänga kreatursägare från möjlighet att leverera mjölk från besättningar, som dels äro smittade och dels blivit förklarade miss-

tänkta som smittade, och, om det blir på det sättet, kan det icke vara rimligt, att staten fransäger sig alla skyldigheter att efter utgången av innevarande år lämna ersättning för förluster, som kreatursägare på det sättet komma att lida.

Vi ha alltså för vår del, som frågan nu ligger, velat stanna för att i huvudsak yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr Nilsson i Tänga m. fl. men också velat för vår del säga ifrån, att vi anse, att med hänsyn till framtiden vägen bör hållas öppen för statsmakterna att lämna den ersättning, som kan prövas skäligen i varje särskilt fall och för varje särskilt tillfälle.

Herr förste vice talman, jag ber att, som frågan nu ligger, få yrka bifall till den av herr Nilsson i Tänga m. fl. avgivna reservationen.

Herr Sjöblom: Herr talman! Det är väl varken nödigt eller lämpligt att draga upp någon längre diskussion i denna fråga. Det är en principfråga, som här skall avgöras: finns det anledning att ge ersättning i denna form, eller finns det inte? Det kan väl knappast, försävt det finns skäl för ersättning, bli tal om att vad som är föreslaget i den kungl. propositionen kan anses vara för mycket.

Då jag har begärt ordet, har jag i alla fall kort och gott velat framhålla, hur jag ser denna sak. Det har ju hittills förhållit sig så, att nedslaktningsmetoden sedan många år har tillämpats, d. v. s. när sjukdomen utbrutit, ha djuren slaktats ned och full ersättning har utbetalats av statsverket för de nedslaktade djuren. När det emellertid gått så långt, att ersättningen för slaktade djur uppgick till mellan 7 och 8 miljoner, kronor, ansågs det vara nödvändigt, dels ur synpunkten av att det blev för dyrbart, och dels ur synpunkten att de bästa besättningarna inte borde nedslaktas, att inhibera nedslaktningen på ett visst område. Det blev en gräns dragen, under vilken nedslaktningsmetoden inte tillämpades, men ovanför vilken den fortfarande skulle tillämpas. Det förvånar mig onekligen, att man här kunnat gå på avslag på den kungl. propositionen, om man tänker på orimligheten i att de, som bo söder om den uppdragna gränsen, inte få någon ersättning, under det att grannen, som bor norr om gränsen och får sina djur slaktade, får full ersättning för lidna förluster. Detta kan jag inte för min del betrakta såsom riktigt, så mycket mera som den från början önskränkt tillämpade nedslaktningsmetoden ju måste ha medfört, att djurägarna litat på att denna metod alltså skulle tillämpas, och sålunda i stor utsträckning ha uraktlåtit att försäkra sig mot förluster på grund av mul- och klövsjukan.

I anledning härav anser jag, att det finns starka billighetsskäl, som tala för att de, som drabbats av dylika förluster, böra ha understöd. Vid de smittade gårdarna är det också föreslaget, att understöd skall utgå under den tid sjukdomen varar med halva beloppet av förlusten, men att sedan sjukdomen upphört ersättningen för förlusten skall utgå med hela beloppet.

I dessa fall skulle jag dock kunna säga, att det är enbart billighetsskäl, men mycket starka sådana, som tala för ersättning. Annorlunda ställer det sig på gårdar, som bli förklarade misstänkta, men där ingen smitta utbryter. Där kan det enligt min uppfattning, och jag tror jag kan säga även ur juridisk uppfattning, sättas i fråga, huruvida inte djurägarna i själva verket skulle kunna framställa rättsanspråk på full ersättning för lidna förluster. De ha ju faktiskt ingen sjukdom vid gården, men bli likväl förbjudna att leverera den produkt, som är den viktigaste för deras utkomst, för att skydda andra.

Det är kort och gott dessa skäl, som ha gjort, att jag har ställt mig i denna fråga som jag gjort. Jag har dessutom väckt en motion i saken, beroende

*Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)*

*Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)*

därpå, att av beräkningar, som gjorts av några ledamöter inom utskottet, framgick, att enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle de, som hittills ha haft sina djur försäkrade mot förluster på grund av mul- och klövsjukan, trots den ersättning, som nu skulle utgå till försäkringsbolagen, i många fall komma i en väsentligt ogynnsammare ställning än de, som inte alls ha försäkrat. Det har jag för min del ansett vara praktiskt och kanske också teoretiskt oklokt. Därför har jag avlämnat en motion, däri jag har yrkat, att ersättningsbeloppet till försäkringsbolagen skulle utgå till högre belopp, så att de djurägare, som kanske i årtal ha betalt sina försäkringsavgifter, åtminstone inte skulle komma i en sämre ställning än de, som alls inte ha försäkrat, utan snarare då i en bättre ställning.

Jag behöver här ingalunda tillägga någonting beträffande frågans detaljer, det har talats tillräckligt mycket om dem förut. Jag skall, herr talman, på grund av de skäl, som jag anfört be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! Den första äradetalaren framhöll, att striden gällde en principfråga. Jag vill understryka detta, och jag vill säga att det är just principen, som har gjort, att jag för min del inte har kunnat vara med om regeringens förslag. Hittills har riksdagen anvisat medel till bekämpande av smittsamma sjukdomar bland nötkreaturen, uppgående till en summa av 50,000 kronor, vilket anslag ju dock fått överskridas. Denna gång har det ju utgått med inte mindre än mellan 7 och 8 miljoner kronor. Så länge staten ansåg, att detta bekämpande av epidemien endast kunde ske genom nedslaktning, och staten alltså exproprierade kreatursbesättningarna och slaktade ned dem, var det klart, att staten måste ge full ersättning.

När staten nu har måst bryta mot denna metod på grund av att det blev staten alldeles omöjligt att bekosta denna nedslaktning, har naturligtvis en strid kommit uppstå. Jag måste då erkänna, att om man inte skall se till principen, utan endast till billighetssynpunkterna, kan man ju säga, att skäl finnas, som tala för att gå på Kungl. Maj:ts förslag. Men alltid förut, såvitt jag åtminstone känner förhållandena i den svenska riksdagen, när det gällt ersättning för naturkatastrofer, missväxt eller dylikt, har staten lämnat bidrag utslutande för att lindra nöden, medan man här däremot skulle ge en generell bestämmelse beträffande ersättning för förlust åt de djurägare, som inte ha fått leverera sin mjölk. Jag tänker t. ex. på det stora nödåret i Norrland 1902, då staten måste ingripa och bevilja anslag. Detta anslag gick ut för att lindra nöden där uppe, men det gick inte ut något anslag till ersättning för den förlust, som jordägarna hade lidit genom att de inte fingo någon skörd. Jag tror, att om man slår in på denna väg, kommer det att föra med sig mycket långt gående konsekvenser, och det är denna princip jag inte har kunnat vara med om, och som gjort, att jag inte kunnat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag, som ju utmynnar i begäran om en skrivelse, erkänner att, där verklig nöd är å färde, skall staten kunna lämna bidrag efter särskild prövning, som då skall ske individuellt. Beträffande vidare den av herr statsrådet upptagna frågan angående försäkringen vill jag nämna, att vi inom utskottet voro mycket benägna för att gå propositionen till mötes. Men det stötte på formella hinder att ställa ett belopp till Kungl. Maj:ts förfogande för att hjälpa försäkringsbolagen ur de största svårigheterna, så att det var helt enkelt inte möjligt att komma fram på den vägen.

Jag skall inte längre uppehålla debatten. Jag vill bara tillägga, att vad som här är gjort av utskottet alls inte beror på, att utskottet inte skulle ha

behjärtat det läge, i vilket djurägarna i Skåne befinna sig. Det som varit avgörande för oss, när vi gått emot Kungl. Maj:ts proposition, var själva dess princip, vilken vi anse kunna få mycket långt gående konsekvenser. Ty skulle den stora olyckan inträffa att mul- och klövsjukan skulle sprida sig uppåt landet, så omfattar ju Kungl. Maj:ts förslag, vilket också den talare anmärkte, som redogjorde för herr Carlströms reservation, allenast det område, som nu är begränsat sedan den 1 januari 1922. Och jag tror inte, att det går att få det utsträckt till att omfatta hela landet, så att ersättning skall lämnas, även om vi skulle få mul- och klövsjukan och den skulle sprida sig här i landet i samma omfattning som t. ex. i Danmark och andra länder. Jag tror då, att det är bättre, om man stannar vid utskottets förslag, i synnerhet då det finns alla möjligheter för att detta skall gå igenom i första kammaren, där reservationen alls inte torde ha någon utsikt att vinna framgång. Skulle kamrarna stanna i olika beslut blir det mycket kvistigt att lösa frågan. Jag har inte klart för mig, om det överhuvud taget kan ske med gemensam votering. Anslaget i fråga finns ju redan, och det gäller här ett bemyndigande för Kungl. Maj:t. Stanna kamrarna i olika beslut faller motiveringen, och då faller grunden, och då faller alltihop. Jag tror, att det vore åtminstone något vunnet, om andra kammaren, och därmed riksdagen, stannade vid utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjukan.
(Forts.)

Herr Sköld: Herr talman! Särskilt den siste ärade talaren har sökt göra gällande, att det skulle stöta på särskilda principiella svårigheter att gå in för det förslag, som Kungl. Maj:t här har lagt fram. Det har, säger den ärade talaren, inte vid något tillfälle förut förekommit, att staten på här förslaget sätt gått in för understöd, och han pekar på de fall av naturkatastrofer, då man fått skynda till hjälp, t. ex. därför att hagelskador förstört grödan och äventyrat hela bygdens ekonomiska liv. Han säger, att skillnaden är den, att i det senare fallet gällde det att lindra *nöd*, i det fall, som vi här behandla, gäller det att lämna ersättning för *förlust*. Jag skulle för min del vilja göra gällande, att dessa fall äro tämligen analoga, och Kungl. Maj:t har också med stor styrka sökt uppvisa, att vad det här är fråga om är inte ersättning för förlust, utan det är understöd. Då uppkommer frågan, huruvida det råder nöd, och huruvida det sålunda föreligger ömmande skäl. Jag tror, att ingen skall försöka förneka, att i många fall nere i den sydligaste delen av landet, där farsoten gått fram med sådan styrka, verkligt bekymmersamma förhållanden ha kommit till stånd. Emellertid förmenar utskottet, att om man skall gå in för ett understöd, bör det inte ske generellt, utan endast i ömmande fall. Jag skulle, trots att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet redan varit inne på den saken, vilja säga: hur, mina herrar, skall denna prövning gå till? Om det sitter en person, som är konkursmässig och som har lämnat sitt jordbruk till administration, men som har 20,000 kronor om året av administrationen för sin livförling därför att detta kräver hans sociala ställning, skulle inte han, om det blev en sådan prövning i det enskilda fallet, få ersättning? Men hur gick det för den lilla jordbrukaren, som kanske hade några tusen kronor i behållning, men som av mul- och klövsjukan hade blivit särskilt hårt drabbad. Han kanske ingenting skulle få, för att han inte satt i sjön. Hur skall det för övrigt, som herr statsrådet påpekade, bli möjligt, att när det gäller många tusen fall genomföra en sådan prövning i de individuella fallen, att man verkligen träffar behovet. Tro ni inte att när det gäller så oändligt många fall, kommer man snart nog att bli nödsakad att hänvisa till pappersintyg, och då vet man aldrig, hur rättvisa sker. I Kungl. Maj:ts förslag och även i huvudreservationen är principen den, att man i ett fåtal fall skall pröva individuellt, och eftersom det gäller ett fåtal *fall* kan man över-

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

huvud taget göra en sådan prövning, medan man för det stora antalet fall lägger upp en schablon och därigenom får enhetliga principer. Man tar bort anledningen till missnöje, och man gör det möjligt att efter ensartade grunder utdela dessa understöd.

Herr Lorichs hyste den meningen, att, när det gällde förluster på grund av sjukdom i och för sig, så borde intet understöd lämnas, men väl kunde understöd tänkas för de fall, att isoleringsbestämmelserna hade hindrat jordbrukaren i utö vandet av sin näring. Detta är precis den mening, som Kungl. Maj:t har. Men det är otvivelaktigt så, att man helt enkelt inte kan med någon linjal avgränsa, vilken del av förlusten, som är hänförlig till sjukdomen i och för sig, och vilken del, som faller på isoleringsbestämmelserna, och därför har man av praktiska skäl valt en metod, där man utgår ifrån den samlade förlusten och ersätter en del av den.

Nu säger utskottet, att vi böra vänta med detta till nästa år. Kungl. Maj:t skall göra en utredning, och denna utredning skall närmast taga sikte på, att understöd skall lämnas genom försäkringsanstaltarnas förmedling. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har redan omnämnt det mycket vidsträckta arbete, som har bedrivits för att skapa en statlig bakgrund för försäkringsverksamheten på detta område. Detta arbete har emellertid strandat. Det har visat sig vara omöjligt, därför att de välsituerade försäkringsanstalterna inte ville gå med på en återförsäkring, varigenom riskerna skulle utjämnas. De mindre välsituerade ville däremot gå med. Men skulle staten då taga risken för de mindre välsituerade och lämna de bättre situerade utanför? Följden bleve bara den, att staten skulle på sina armar bära upp endast de ekonomiskt omöjliga företagen. Denna fråga är inte lätt att lösa, och jag är för min del inte övertygad om att det på den tid, som återstår till nästa riksdag, skall bli möjligt för Kungl. Maj:t att ha ett förslag klart. Följden blir då, att frågan skjutes ännu ett år fram i tiden. Och är det någon som tror, att det blir billigare för statsverket, om man följer utskottets linje? Vi skola komma ihåg att åtskilliga försäkringsanstalter redan äro på fallrepet, de ha inga resurser, kunna inte fullgöra sina förbindelser ens för den vinter som gått, de komma att göra uttaxeringar på sina medlemmar, d. v. s. försäkringstagarna, i sådan utsträckning, att dessa måste säga sig att det är platt likgiltigt om de försäkra eller inte. Man får betala igen med den ena handen vad man får i den andra. Jag menar, att det är farligt att på detta sätt låta den nuvarande försäkringsverksamheten raseras och gå i gruset, för att sedan bygga upp en ny. Jag tror inte, att det är den rätta metoden. Man skall taga ett resolut grepp och ge anstalterna ett handtag, så att de komma på fötter igen och från nya utgångspunkter kunna draga till sig intresset för försäkring. Jag är för min del fullkomligt övertygad därom, att denna metod blir billigare för staten, därför att det blir en hjälp till självhjälp, en förebyggande verksamhet, som får, åtminstone vad de sydliga landsändarna beträffa, in hela detta spörsmål i ett ordnat läge. Den kungl. propositionen innebär ett klart utsagt memento för jordägarna där nere att skaffa sig försäkringar så snart som möjligt. De skola förstå, att detta är sista gången som hjälp bringas, och att de nu få försöka att genom inbördes hjälp komma till rätta med detta problem. Jag är för min del övertygad om att man på den vägen skall kunna komma till mindre kostnader än om man valde att gå utskottets väg. Jag vill säga detta med anledning av att herr Gustafson i Vimmerby uttryckte sina bekymmer för hur det skulle komma att gå hädanefter. Det kungl. förslaget innebär att i de sydligare landsdelarna, där man hårdast drabbats av farsoten, skulle staten genom ett handtag sätta försäkringsverksamheten på fötter, och samtidigt hjälpa dem, som blivit hårt drabbade av sjukdomen, på det att de genom detta ekonomiska stöd bättre skola kunna reda sig i framtiden.

Förslaget behöver inte innebära, att detta skulle vara statens allra sista ingripande. Om det skull hända t. ex. Västergötland något liknande det som hände Skåne, att epidemien på en gång kastade sig över detta landskap, och det befanns att djurägarna hade varit lättsinniga och underlåtit att försäkra på grund av sjukdomens avlägsenhet, så är det ej meningen att staten inte skulle ha fria händer att även i det fallet kunna ingripa. Men, mina herrar, jag skulle vilja fråga er: hur kommer det att gå, ifall utskottets förslag vinner riksdagens bifall? Jo, om utskottets förslag vinner riksdagens bifall, då har riksdagen sagt ifrån: det skall icke hädanefter kunna tänkas något understöd till en djurägare, som icke har försäkrat. Jag frågar lantmännen, lantmannarepresentanterna från övriga delar av Sverige: äro ni säkra på, att faran där nere i söder nu är tillräckligt stark för att man skall få en försäkringsrörelse att gå fram över hela landet — kan det icke tänkas att fortfarande i andra delar av landet det kan finnas rätt många människor, som av lättsinne och okunnighet undandraga sig denna försäkring, och så kommer en dag naturkatastrofen. Vill ni då, att man skall hava avskurit sig alla utvägar? Jag tror, att det är ett mycket oklokt sätt att gå till väga.

Till sist skulle jag vilja inskjuta några ord beträffande de farhågor, som herr Johansson i Uppmälby målade upp, för den händelse kamrarna skulle stanna i olika beslut. Han menade, om denna kammare tar reservationen och första kammaren tar utskottets förslag, förfaller det hela. Mina herrar, skulle det vara någon skada? Tro ni icke, att det är bättre, att Kungl. Maj:t får fria händer att försöka komma fram på de mest framkomliga vägar i fråga om ett förslag till nästa riksdag eller när så kan ske, än om man skulle binda Kungl. Maj:t vid utskottsmajoritetens förslag, som jag måste beteckna såsom fullkomligt löst hopkommet, där det logiska sammanhanget brister. Ty observera: å ena sidan kravet om, att det understöd, som staten skall lämna, skall vara generellt, och å andra sidan att understödet skall ske genom försäkringsverksamhet. Jag vill fråga, hur skall det institut se ut som skall lyckas förverkliga båda dessa krav? Jag vill säga, icke är det någon fara, om det blir rent bord. Nog är det bättre att godtaga Kungl. Maj:ts förslag än utskottets förslag.

Då det icke framkommit här något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, så vill jag, ehuru jag har vissa erinringar att göra mot reservationen, hemställa om bifall till den vid utlåtandet fogade, av herr Nilsson i Tånga m. fl. avgivna reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Paulsen*, *Jönsson* i Revinge, *Persson* i Fritorp, *Osberg*, *Björk*, *Rydén*, *Nilsson* i Hörby och *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Då jag redan vid remissen av statsverkspropositionen tog till orda i denna fråga, och då jag väckt en motion i densamma och jag dessutom har interPELLERAT också i frågan, så har jag gjort allt detta med klar blick för vilken ekonomisk förstörelse denna olycksaliga smittsamma sjukdom bland husdjuren har anställt nere i de orter, där jag bor och vistas, och jag är skyldig att ge Kungl. Maj:ts regering ett tack för att den har tagit i så pass som den gjort. Jag tyckte och tycker fortfarande, att det går litet smått med förändringarna, ty det är oerhört stora sparade värden, som blivit förstörda genom de svåra bestämmelser, som utfärdats i sammanhang med nedslaktningsmetoden.

Nu kan man naturligtvis göra sig den frågan: huru skall det för framtiden se ut inom detta område, där man givetvis får dragas med sjukdomen

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
förorsakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

Ang.
understöd i
anledning av
förluster,
försakade av
mul- och
klövsjuka.
(Forts.)

såsom stationär, d. v. s. i samma mån som den finnes i Danmark och på Själland. Ja, det är icke något trevligt för oss att vi hava detta perspektiv, men jag får erkänna, att det kunde blivit en mycket svår sak, om man skulle gjort någon avspärrning gentemot Danmark. När vi nu äro prisgivna där i och med hänsynen till samfärdselns intressen, förvånar det mig verkligen, att herrarna, som representera jordbruksutskottets majoritet, hava tagit på detta så lätt, och att herr Lorichs sade, att det ser ut, som om sjukdomen icke vore så vidare besvärlig för djurägarna. Ja, herr Lorichs, den jordägare, t. ex. en av mina grannar, som blev avspärrad i 8 veckor på en egendom om ett par hundra tunnland åkerjord, han fick nog veta, hur besvärligt det var och vad han ekonomiskt förlorade därpå. Det gäller kolossala summor, men jag anser, att herrarna yttra sig som ni göra därför, att ni icke fullt kunna inse de verkligt stora förluster som gjorts. Jag går så gärna med på det som även är Kungl. Maj:ts åsikt, att själva sjukdomen i och för sig får nog jordägarna bära utan vidare, men det är just då staten griper in mot oss för att icke hela denna sjukdomshärd, som nu finnes bland oss i Malmöhus län, skall sprida sig över hela landet, som jag tycker, att jordägarna i övriga Sverige icke borde ställa sig så avgjort på den ståndpunkten: detta är egentligen saker som röra dem i Malmöhus län och för övrigt inga andra. Ty det förslag, som herrarna kommit med, det ger praktiskt sett absolut ingenting, när ni säga, att vi skola göra en utredning på ett år, och sedan få vi egentligen se vad vi komma till. Jag skulle verkligen kunna säga, att jag hade aktat detta utskottsbetänkande mera, om herrarna sagt rent ut: vi ge ingenting, ni få reda eder bäst ni kunna med denna sjukdom.

Jag uttalar mitt tack till regeringen för vad den åtgjort, och jag ber också att få uttala mitt instämmande i den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Tånga m. fl.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag har uppriktigt sagt icke något att tillägga. Både utskottsmajoritetens hemställan och dess motivering hava underkastats en kritik, som jag för min del tycker är ganska nedgörande. Jag skall därför icke upptaga kammarens dyrbara tid, utan nöjer mig med att instämma i yrkandet om bifall till den reservation, som avgivits av mig jämte herr Månsson i Erlandsro, Sjöblom m. fl.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Nilsson i Tånga m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 13.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrämjande av lufttrafik, i vad rör anslag för komplettering av den officiella väderlekstjänsten, jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.

Genom en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 110, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagens andra kammare väckta motioner, nämligen nr 385 av herr *Järte m. fl.* och nr 386 av herr *Nylander m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke i oförändrat skick av riksdagen antagits, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar; och

B) att motionerna II: 385 och 386 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *von Sydow* och greve *Spens*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till propositionen;

av herr *Wallerius*; samt

av herr *Magnusson* i Skövde i fråga om 1 och 2 §§ i det av utskottet framlagda lagförslaget.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Magnusson** i Kalmar, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 34 hemställas, att utlåtandet måtte föredragas punktvis, att punkt A måtte företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets i punkten intagna lagförslag paragrafvis samt därefter utskottets hemställan, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i sin helhet, samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

Det av utskottet framlagda lagförslaget.

För 1 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

1 §.

I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet och som kan antagas vara av monopolistisk natur, äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket.

Herr *Magnusson* i Skövde hade i sin ovanberörda reservation föreslagit, att paragrafen måtte erhålla följande avfattning:

1 §.

I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, eller som eljest genom sin verksamhet kan inverka på prisrörelsen och som kan antagas vara av monopolistisk natur, äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållandena här i riket.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr *Järte*: Herr talman! I anseende till den långt framskridna tiden är jag fullkomligt på det klara med, att kammaren icke önskar någon socialpolitisk debatt av samma omfattning som i går rörande bostadsfrågan. Frestelsen är annars mycket stor att gå på djupet av denna betydelsefulla fråga, som tillhör de mest uppmärksammade spörsmålen inom det svenska samhällslivet för närvarande. Jag skall emellertid begränsa mig till det allra nödvändigaste och hänvisar till motionen, utskottsbetänkandet och den reservation, som avgivits av herr *Magnusson* i Skövde. I sagda aktstycken ha de viktigaste synpunkterna skärskådats för och emot det yrkande, vari motionen utmynnar, och jag kan därför begränsa mig till några kompletteringar. Jag gör det i den förhoppningen, att också mina blivande veder-sakare måtte ålägga sig samma moderation, så att debatten skall kunna slutföras på kortast möjliga tid. Utgången är ändå given.

Det är icke första gången, som denna fråga blivit väckt, att en undersökning om monopolistiska sammanslutningar även skulle inbegripa fackliga sammanslutningar beträffande både arbetare och arbetsgivare. Trustkommittén av år 1920 hade inbegripit arbetsgivarföreningarna, men uteslutit arbetarorganisationerna. Det väckte på sin tid opposition i de utlåtanden, som avgåvos av olika korporationer över trustkommitténs förslag. Jag vill särskilt här påminna, som också skett i min motion, om den uppmärksammade debatt som fördes i nationalekonomiska föreningen här i Stockholm våren 1922, alltså för tre år sedan. Där riktade flera talare i diskussionen en skarp kritik emot den omständigheten, att trustkommitténs förslag hade uteslutit fackorganisationerna från den undersökning, som den tilltänkta trustkommittén skulle verkställa. Jag skall särskilt be att få läsa upp vad professor *Eli Heckscher* anförde i den delen. Han yttrade följande:

»Trustkommittén har alls ej gjort klart för sig, vad det är som gör ett monopol möjligt att upprätthållas, m. a. o. hur konkurrensen kan hållas borta; och denna försummelse sammanhänger i sin ordning med att kommittén ej haft blick för vad ett monopol nationalekonomiskt betyder, nämligen möjligheten att hålla ett pris, som överstiger vad som kan uppnås vid fri konkurrens. Hade detta kriterium kommit till användning, skulle det varit omöjligt att prestera en sådan katalog över 'Monopolistiska' organisationer, som nu förekommer i betänkandet. Uttrycket 'bestämmande inflytande på pris- och omsättningsförhållanden', som utgör kommitténs definition, går förbi det avgörande momentet, och än mindre duger den kvantitativa bestämningen, att sammanslutningen skall omfatta 65—70 % av produktionen — i fråga om karteller behövas ofta 90 %. En specialfråga är

den om fackföreningarnas behandling. Något tvivel om att de ofta ha monopolistisk natur kan ej gärna råda, också om man lägger kommitténs egen, nyss citerade definition till grund; men likväl äro de utslutna ur förslaget. Något objektivt skäl härför har ej förebragts, och åtgärden ger intryck av klasslagstiftning.»

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.
(Forts.)

Var och en som känner professor Heckschers ställning inom vårt offentliga liv och som tagit del av hans inlägg i dagsfrågor och av hans vetenskapliga produktion överhuvud, måste säga sig, att hans opartiskhet i förevarande fall ej kan jävas. När föreliggande proposition var uppe till diskussion vid industriförbundets senaste årsmöte i april månad, uttalade också professor Brisman där sin anslutning till motionen.

Det kan sålunda konstateras, att den teoretiska sakkunskapen ger stöd åt motionens yrkande. Vad den praktiska sakkunskapen beträffar så veta ju alla, som följa förhållandena på arbetsmarknaden, att fackorganisationerna särskilt inom hemmaindustriens område ha nått en maktställning och börjat begagna metoder, som ytterligare skärpt deras monopolistiska natur. Jag vill bara erinra om vad som förekommit i samband med byggnadsarbetarekonflikter och dylikt de senaste åren. Detta spörsmål har den allra största betydelse för hela vår folkhushållning. Den omständighet, som ofta beklagas och som är så ojävigt statistiskt belyst, nämligen att lönenivån inom hemmaindustriens område ligger minst en 20 % över exportnäringarna, medan ringa arbetslöshet förekommer inom hemmaindustriens arbetsmarknad, samtidigt som exportindustriens arbetare ha lägre löner och hava större arbetslöshet, tyder på abnorma förhållanden inom vårt ekonomiska liv. Att det tillståndet kan bestå, samtidigt som massor av unga män och kvinnor här i landet sakna sysselsättning — det finnes nämligen en latent arbetslöshet hos det uppväxande släktet, som nu nalkas 20-åren, och som i vissa städer är en mycket svår arbetslöshetsfråga, fastän dessa vederbörande aldrig anmäla sig till offentlig arbetsförmedling eller till offentliga arbetareorganisationer, utan leva hemma hos föräldrar och målsmän och ligga dem till last — bevisar att svåra rubbningar ägt rum av lagen mellan tillgång och efterfrågan. Det skulle vara omöjligt att på den fria marknaden upprätthålla ett sådant tillstånd, *om icke just fackorganisationernas monopolistiska politik inom hemmaindustrierna* garanterade dem framgång i att hålla upp lönenivån på en onormalt hög nivå, inställa all konkurrens och hindra nyrekrytering inom facket. Detta är en monopolistisk politik i stort. Den är känd, den är vitsordad, men dess metoder äro ofta fördolda, särskilt den form, som under senare år tillgripits genom registersystemets användning. Jag behöver icke här inför kammaren närmare ingå på vad detta system betyder, ty det torde vara bekant för alla dem, som ha någon insikt i dessa frågor.

Registersystemet innebär emellertid den allra skarpaste och klaraste monopolisering av ett arbetsområde, och registermetoden vinner ständigt terräng inom fackföreningsrörelsen. Jag läste nyligen i en tidning, att det stora metallindustriarbetareförbundet, som eljest icke tillhör de gynnade hemmamarknadsindustrierna, har genomfört det systemet inom sina avdelningar, och inom livsmedelsarbetareförbundet har också tanken gjort stora framsteg. Här skall den 1 juni i Stockholm öppnas ett register för bageriarbetarna i Stockholm, varigenom dessa arbetare, som under flera år samarbetat med sina arbetsgivare och upprätthållit en offentlig s. k. fackarbetsanvisning för bageriarbetare, nu skola tvingas att vända sig till registret.

Denna metod har en sådan betydelse för prISRörelsen; den bidrar i så hög grad till att fördyra konsumenternas viktigaste nödvändighetsvaror, att enligt min uppfattning en undersökning här skulle vara i högsta grad påkallad.

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Jag kan icke frångå den uppfattningen, att om riksdagen nu utesluter fackorganisationerna på de svaga grunder, som äro förebragta i utskottets utlåtande, får den nya lagstiftningen en *ensidig* karaktär; den blir, som professor Heckscher framhöll, på sätt och vis en klasslagstiftning.

Jag förstår väl, att någon framgång för mitt yrkande icke kan vinnas; jag yrkar dock bifall till herr Magnussons i Skövde reservation.

Herr Hagman: Herr talman! Frågan om åtgärder från samhällets sida mot sådana sammanslutningar, som på det produktiva livets område hava antagit trustens eller kartellens form, är ju ganska gammal i vårt land, i det man ända sedan 1910 i en eller annan form haft anledning att syssla med detta problem. Även i utlandet sysslar man med samma ting, och i det förslag, som här i dag föreligger till behandling, har man ju sökt att utnyttja de erfarenheter, som arbetet på motsvarande område i utlandet har givit. Det vill nu förefalla, som om det förslag, som här föreligger i utskottets utlåtande och som nästan ordagrant är detsamma som den kungl. propositionen, icke här i kammaren borde föranleda några egentliga erinringar. Det är ju nämligen mycket försiktigt uppbyggt, en försiktighet som enligt min mening är förslagets stora styrka, därför att vi här röra oss på ett område, där man måste gå mycket försiktigt fram. Personligen är jag för min del av den uppfattningen, att det torde komma att visa sig mycket svårt att på detta område uppnå några tillfredsställande resultat. I varje fall ha förhållandena i utlandet utvecklat sig på sådant sätt, att de erfarenheter, som därifrån kunna inhämtas, tydligt och klart visa, vilka svårigheter man från samhällets sida har att kämpa med, då det gäller att bemästra hithörande förhållanden. Skulle alltså, som jag förutsätter, någon egentlig erinran knappast kunna komma att göras emot utskottets här föreliggande förslag, som ju endast avser att möjliggöra ingående undersökningar beträffande monopolistiska sammanslutningar, så är det emellertid i detta ärende en sak, som har tilldragit sig mycket stort intresse och kring vilken, enligt min åsikt, kammarens överläggning nu för en stund bör koncentrera sig. Det är herr Järtes motion om att fackföreningarna också skulle inrangeras under denna lags bestämmelser.

Jag vill då till en början erinra om, att hela denna lag är uppbyggd på den principen, att man skall kunna göra en undersökning i de fall, då man har anledning antaga, att en viss affärsverksamhet, ett visst företag, arbetar under monopolistiska förhållanden. Redan härigenom framstår det tydligt, att något behov icke föreligger för yrkandet på att fackföreningarna som sådana skulle indragas under denna lagstiftning. Fackföreningsrörelsen i vårt land är ju en öppen rörelse som ej gör någon hemlighet av sina förhållanden, vilket är nödvändigt redan därför, att om det skall bliva möjligt att delgiva alla dess medlemmar syftet med en inledd aktion, måste denna i regel offentligt publiceras i pressen. Och det torde helt säkert icke i något fall föreligga anledning att indraga fackföreningarna under denna lag för möjligheten att undersöka dess verksamhet, dess metoder och mål. Det är därför som, enligt min mening, motionärernas utgångspunkt är felaktig redan på den avgörande punkten, då ingenting hemligt finnes att undersöka. Man har visserligen velat göra gällande, att det kan tänkas, och att det också redan skulle finnas, fall av fackföreningsammanslutningar på arbetsidan, som i sin verksamhet medförde precis samma verkningar beträffande prusbildningen som monopolistiska företag, som handla med varor. Och tydligt är ju, att då fackföreningarna ha till sitt enda syfte att förbättra arbetsvillkoren för sina medlemmar, kan det förefalla som det förelåg en slags formell likställighet med monopolföretag. Men jag känner för min del ej några fackföreningar som hava monopol på arbets-

kraften och jag vill erinra om, att de synpunkter, som på ett mycket skickligt sätt hava sammanförts i den föreliggande motionen, dock ge en missvisande bild av det faktiska läget. När man t. ex. talar om det s. k. »registret», som skulle innebära en så stor fara för det produktiva livet i vårt land, då det anses verksamt bidra till att arbetslönerna stiga och därmed priserna, så ligger det en överdrift i det sätt, varpå detta i motionen framförts. Och de fackliga solidaritetsbegreppen äro icke inskränkta till lönearbetarna, ehuru väl det endast är de, som äro omnämnda i den föreliggande motionen. Jag vill erinra om, att genom pressen för icke så värst många månader sedan gick ett meddelande om hurusom en sammanslutning av läkare genom sammanhållning genomförde en av dem beslutad åtgärd. Och även om det vid detta tillfälle icke precis rörde frågor, som direkt röra prisbildningen, så är det klart, att om lönekrav ingått i aktionen, så hade dess verksamhet haft precis samma natur som den fackliga, för bättre arbetsförhållanden kämpande lönearbetarklassens uppgift. Att de härför böra komma in under en lagstiftning som den föreliggande är enligt mitt sätt att se — jag upprepar det ännu en gång — icke riktigt.

De allianser, varom det talas i motionen, ventilerades även synnerligen ingående i utskottet, där man gjorde gällande, att det ömsesidiga organisations-tvång, som på sina håll finnes inryckt i kollektiva avtal mellan arbetsgivare och arbetare, skulle innebära något fördömligt för arbetsmarknadens vidkommande. Men dessa ömsesidiga bestämmelser, där arbetsgivarna t. ex. förbinda sig att uteslutande sysselsätta organiserade arbetare och arbetarna att uteslutande arbeta hos organiserade arbetsgivare, beröra enligt min erfarenhet — jag har sysslat rätt mycket med detta — icke i någon mån prisbildning som sådan. Man vill därigenom vinna vissa organisationsmässiga och ordnade förhållanden på arbetsmarknaden, och vid ordnandet av dessa angelägenheter talas det icke ens om, att man har för avsikt att använda någon gemensam taktik för att stegra priserna på den produktion, varmed man är sysselsatt. När det därför göres gällande, att fackföreningarna som sådana syssla med åtskilliga ting i det fördolda, har jag för min del i varje fall, trots nära tjuugoårig verksamhet inom fackföreningsrörelsen, icke någon som helst erfarenhet eller kunskap därom. Och jag vill framhålla, att jag på detta område sätter den rent praktiska kännedomen om dessa ting betydligt högre än den teoretiska ståndpunkt, som motionären nyss meddelade, att våra teoretiker intaga beträffande detta spörsmål.

Det är vidare visst icke så, som motionären nyss gjorde gällande, att hemmamarknadens arbetargrupper på grund av denna sammanhållning och arbetsform äro befriade från arbetslöshetens onda. Jag har endast för några dagar sedan gjort mig underrättad om, att t. ex. bageriarbetarna här i Stockholm, som ju beträffande sitt fack äro särskilt omnämnda i motionen, under innevärande vinter hava haft att räkna med mera svårartad arbetslöshet än tidigare. Det är också alltför bekant, hurusom byggnadsarbetare, murare, målare och träarbetare, varje vinter hava att räkna med en arbetslöshet, som för många av dem sträcker sig upp till tre å fyra månader, och det är icke möjligt att med den sammanhållning, varom här talas, komma ifrån arbetslöshetens svårigheter.

Det är ju vidare också så, att arbetsgivarna själva se på dessa förhållanden med samma ögon som vi. Vid industriförbundets årsmöte, till vilket utskottets ledamöter voro inbjudna för någon månad sedan här i Stockholm, och där speciellt det föreliggande lagförslaget undergick behandling och alldeles speciellt den av herr Järte m. fl. framlagda motionen, så steg den ene efter den andre av arbetsgivarna upp och förklarade, att de för sin del icke ansågo det vare sig önskvärt eller lämpligt, att fackföreningsrörelsen drogs in under denna lagstiftning. De gjorde det av olika motiv, men det föreföll mig som åhörare, att

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.
(Forts.)

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

det förnämsta motivet var, att de ansågo, att den egentligen icke hörde hemma under en sådan lagstiftning.

För mig personligen finnes det ett ytterligare skäl för att anse, att dessa sammanslutningar icke på sätt, som motionärerna önska, böra ingå i denna lagstiftning, ett skäl, som icke är angivet i utskottets utlåtande. Och det är det, att jag icke vet, vad vi skulle göra åt dessa förhållanden, därest vi nu verkligen ville utöver det faktiska, som är känt om de olika arbetargruppernas arbetsmetoder, göra en mera ingående undersökning beträffande de moment, som ingå i dess verksamhet. Det kan väl dock icke vara meningen, att man skall åstadkomma en slags civil värnpliktslag, varigenom en yrkesgrupp, som t. ex. icke ville arbeta under andra än av densamma godkända arbetsvillkor, skulle kunna åläggas att utföra arbete. Och det hela kom förvisso, enligt mitt sätt att se, att resultera däri, att man måste erkänna, att man på den punkten egentligen är maktlös. Ty så länge rätten till arbete och viljan till arbete är fri, kan man ju icke stipulera någon bestämmelse, som ålägger någon att mot sin vilja utföra arbete. Jag tror därför, att redan det motivet, att vi icke veta, vilka åtgärder som skulle vidtagas, därest man nu ville beträda den första vägen och inrymma fackföreningarna under lagen, måste leda till, att man ställer sig på den ståndpunkten, som utskottets överväldigande majoritet ställt sig, nämligen att för arbetsmarknadens speciella problem måste man använda andra metoder och gå fram på andra vägar, än vad motionärerna här hemställa om.

Jag tillåter mig, herr talman, med dessa ord hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Jag skall försöka följa herr talmannens maning från föregående natt och fatta mig möjligast kort.

Herr Hagman yttrade i slutet av sitt anförande, att ett ytterligare skäl, varför vi icke skulle kunna gå in för den i herr Järtes motion angivna linjen, vore det, att vi ingenting kunde göra, ifall vi vidtog en undersökning på detta område. Vi kunna väl icke, sade han, stipulera någon civil arbetsplikt etc. Det förefaller mig, som om herr Hagman icke hade satt sig in i det föreliggande lagförslaget, då han kan yttra något sådant. Ty det föreliggande lagförslaget avser ju huvudsakligen, för att icke säga uteslutande, att verkställa en offentlig och auktoritativ undersökning, därest missbruk av monopolställning sker, samt giva offentlighet åt denna undersökning och därigenom, genom det moraliska tryck, som detta utövar, kunna förmå vederbörande att vidtaga en rättelse. Längre går icke Kungl. Maj:ts förslag, även om man i vissa fall där bakom kan skymta, att man i vissa fall genom förändring i tulltaxan och dylikt skulle kunna vidtaga följdåtgärder. Men det är just huvudsyftet med föreliggande lagförslag att genom den offentliga undersökningen och det ljus, den kastar över vederbörandes metoder utöva press på vederbörande. En sådan undersökning avser ej att träffa enbart arbetaresammanslutningar utan även arbetsgivareföreningar eller en sammanslutning av arbetare eller arbetsgivare gemensamt. Det kan också vara en sammanslutning av det slag, som herr Hagman nämnde, nämligen läkare eller dylika, som missbruka sin ställning. Då kan en dylik offentlig och auktoritativ undersökning givetvis vara av värde och kan där utöva samma moraliska press som på en ren industrisammanslutning. Med detta är ock herr Hagmans invändning i den delen, såvitt jag kan se, alldeles gendriven.

Herr Hagman säger vidare, att fackföreningsrörelsen i vårt land är en öppen rörelse, vilkens metoder äro fullkomligt offentliga, och där var och en fritt ingår i den, och följaktligen skulle en undersökning av här ifrågakarande slag vara alldeles överflödig. Jag tror ändå man vågar säga, att så absolut öppet går det väl icke till, och jag ber att få betona, att åtminstone jag för min

del, med den ståndpunkt, jag intar till denna fråga, tänker då icke blott på arbetarnas sammanslutningar och rena fackföreningar av arbetare, utan jag tänker även på andra sammanslutningar. Nog får man väl ändå medgiva, att här kan förekomma många förhållanden, som icke ligga så alldeles öppna, och det är klart, att man då icke utan vidare kan säga, att en undersökning av det slag, som här är avsett, är överflödig och alldeles värdelös.

Jag vill också erinra om det i utskottet omnämnda förhållandet, att exempelvis på en viss ort byggmästare och byggnadsarbetare ingått en allians, som stadgar, att det icke får anställas andra än fackföreningen tillhörande arbetare. Man begränsar intagningen av arbetare, och det hela medför ovillkorligen en möjlighet för vederbörande att fördyra byggnadskostnaderna. Visserligen kan en annan byggmästare försöka etablera sig som sådan i den staden eller orten — det är ingen, som hindrar honom — men han får inga arbetare, och följaktligen är konkurrens i det fallet utesluten. Det lär väl vara svårt att säga, att icke en sådan sammanslutning är av det monopolistiska slag, som medför onödigt fördyring av en viss nyttighet, en viss vara, och sålunda väl kan jämföras med övriga monopol eller trustsammanslutningar.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid den punkten. Jag skall endast be att få göra ett par erinringar i detta sammanhang. Och jag har viss anledning därtill. Det har ifrån borgerligt, frisinnat håll vid många tillfällen påpekats, att det finns en tredje part i samhället, vilkens intressen det gäller att skydda, nämligen allmänheten. Man har i samband med striderna på arbetsmarknaden talat om, att det gäller att träda in för att söka skydda denna tredje part. Här gäller det verkligen en tredje parts intressen, den utanför stående allmänhetens intressen, som verkligen kunna skadas genom dylika monopolistiska sammanslutningar. Men det visade sig i utskottet, att de frisinnade, fastän de lämnade allt erkännande, att i det av herr Järte påpekade området förelågo fall av missbruk, som kunna medföra oskäligen fördyring av varan, man ändock icke ville gå in på den anvisade vägen. Vad detta kan bero på, om det är därför, att den fruktbarande samverkan icke får störas eller något annat, vill jag icke nu söka avgöra.

När vid förlidet års riksdag det förelåg en motion från bondeförbundshåll, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära förslag till trustlagstiftning, så motsatte jag mig detta förslag till skrivelse, därför att det redan förelåg en riksdagsskrivelse i denna fråga. Då fick jag från bondeförbundshåll uppbära den förebråelsen, att jag försökte sätta krokben för trustlagstiftningen. Då bondeförbundets representanter i utskottet icke heller de hava gått med på den utsträckning av lagen, som föreslagits i herr Järtes motion och i reservationen utan gått emot den föreslagna utsträckningen, så vågar jag väl ändå tro, att de icke ha övriga partikamrater eller sina valmän bakom sig. Ty här gäller det att utöver Kungl. Maj:ts förslag komma fram till en lagstiftning, som verkligen är så pass omfattande, att det kan bli något resultat av densamma.

Herr Hagman yttrade i sitt anförande, att förslaget sådant det föreligger ej borde föranleda några giltiga erinringar. Ja, det är riktigt i fråga om vad förslaget upptager, och därvidlag har jag ingenting att erinra. Men väl har jag anledning framhålla, att förslaget endast rör sig på ett alltför begränsat område och sålunda icke har den omfattning, att lagstiftningen verkligen kan fylla de med densamma avsedda ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag förstår såväl den otålig-
het, som det sjungande ljudet i kammaren är ett uttryck för, och jag skall

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

försöka efterkomma kammarens önskan och begränsa mig till det minsta möjliga.

Nu tycker jag förstås, att den ovilja, som kommit till uttryck mot diskussionen i detta ämne, borde egentligen i första hand riktas mot motionären, som enligt min mening ganska opåkallat dragit in förevarande tvistefråga i överläggningen. Men jag förstår, att när man under valrörelsen myntat ett slagord, gäller det, att ge några skäl för detsamma, d. v. s. i förevarande fall den uppfattning, som ligger till grund för herr Järtes yttrande. Herr Järte ville ju under valrörelsen göra gällande, att Landsorganisationen var »landets största trust» och jag förstår mycket väl, att, när det nu är fråga om att vidtaga åtgärder mot monopolistiska sammanslutningar, herr Järte i kraft av denna sin uttalade mening i första hand måste tillse, att fackföreningarna, som skulle representera dessa stora truster, komma in under lagstiftningen. Men det är att märka, att det behöves ingen lagstiftning för att våra myndigheter skola kunna göra en undersökning om huru fackföreningarna arbeta och vilket inflytande de ha på priströrelserna i vårt land. Fackföreningsrörelsen arbetar överhuvud taget så offentligt som en rörelse kan göra; allt kan kontrolleras utifrån — det är icke så som när kanske tre, fyra eller fem trustdirektörer sammanträda i ett enskilt rum och besluta sina åtgärder, vilka aldrig komma till allmänhetens kännedom. Våra fackföreningar däremot söka själva draga försorg om att vad som förekommit sprides i de vidaste kretsar, fackföreningarna ha ju också sina tidningsorgan och i dem redogöres för vad som händer och sker. Av lätt begripliga skäl är det heller icke möjligt att hålla något hemligt, som handhaves av 400,000—500,000 människor.

När herr Järte nu i motionen vill ge belägg för sin mening, tycker jag också, att han kommer ohjälpligt till korta. De exempel han anför äro mer än lovligt torftiga för ett så djärvt påstående som hans. Han anför, att inom fackföreningarna användes det s. k. »registret», han åberopar byggnadsfacket i Stockholm och han har fått tag på en liten strid om ett hembageri i en stad på västkusten — det är sannerligen icke mycket att komma med såsom motiveering för ett ingripande. Nu vet herr Järte alldeles säkert — så stor kännedom om fackföreningsrörelsen har han — att några monopolistiska löner existera icke inom densamma. Lönerna fastställas i regel efter långvariga förhandlingar mellan vederbörande parter och ofta under ledning av en av samhället förordnad ordförande. De fastställda lönerna gälla under avtalad tid, och herr Järte vet mycket väl, att det är förenat med mycket stora svårigheter att nämnvärt rucka på de i kollektivavtalen bestämda lönerns storlek. Att tala om monopolistiska löner är sålunda fullkomligt omotiverat, och lika omotiverat måste det anses vara att kalla fackföreningarna för ett monopol, ty föreningarna ha överhuvud taget ingen möjlighet att få ensamrätt i fråga om arbetets utförande. Själva handhavandet av arbetet tillkommer ju vederbörande arbetsgivarsammanslutning; fackföreningarna ha ju endast till uppgift att enligt avtalad tariff låta utföra arbetet för företagarnas räkning.

Nu menar herr Järte, att det är genom registret, som fackföreningarna söka monopolisera arbetstillfällena för en viss grupp av arbetare. Jag tror, att herr Järte delvis missförstått meningen med registret. Så långt som till att monopolisera arbetet tror jag ingen fackförening vågar sträcka sina förhoppningar, helt enkelt därför att det icke är möjligt. Men konjunkturerna äro naturligtvis helt annorlunda, ifall det, som herr Järte vet, ibland finnes endast 80 arbetssökande för 100 lediga platser eller om antalet arbetssökande uppgår till 400—500. Det är helt naturligt, att lönenivån kommer att ställa sig olika i de båda fallen; tillgång och efterfrågan måste ju inverka här som eljest. Lika naturligt är det, att arbetslöserna icke komma att stiga under en så exceptionellt god konjunktur på bostadsbyggandets område, som vi nu haft

här i Stockholm sedan ett par års tid, särskilt om man, såsom här skett, går från den ena ytterligheten till den andra. Under krisären sjönk, som man vet, produktionen av bostäder så betydligt, att, när vi voro längst nere i vågskålen, byggnadsverksamheten omfattade ungefär en tredjedel av det normala före kriget. Under sådana förhållanden måste givetvis antalet arbetare minskas i samma proportion. Sedan följde en högkonjunktur, då man började bygga i en betydligt större omfattning än vad som var normalt före kriget, och självfallet var, att det då uppstod brist på både arbetskraft och byggnadsmaterial, varför prisen kommo att höjas. Detta är vad som inträffat; man har utnyttjat en konjunktur, men att kalla detta för monopol är orimligt.

För övrigt är nog herr Järte icke så ovetande om att arbetarna ingalunda ensamma äro ansvariga för att prisen så väsentligt stegrats på bostadsproduktionens område i Stockholm. Saken förhåller sig naturligtvis på det sättet, att de som börja bygga bostäder måste utnyttja varje möjlighet att göra det kapital, som nedlägges i företaget, räntebärande så snabbt som möjligt. Här uppföres t. ex. ett hus för 2 miljoner kronor. Det betyder då ofantligt mycket, om företagaren blir färdig ett halvår förr, så att hyresgästerna kunna få flytta in. Om man beräknar, att hyran motsvarar 8 % å 2 miljoner kronor, uppgår hyresbeloppet till icke mindre än 160,000 kronor årligen, och, därest den som uppför huset får detsamma i ordning ett halvår tidigare än om man tillämpade andra principer, betyder det en vinst på 80,000 kronor. Att han under sådana förhållanden, för att uppnå den vinst som sålunda hägrar för honom, icke drager sig för att ge murarna något högre arbetslön än han eljest skulle göra, är naturligt. Just den omständigheten, att företagarna själva erbjudit litet högre löner än vad som överenskommits i kollektivavtalen, har bidragit till att stegra arbetskostnaderna. Nu råder det emellertid ingen tvekan därom, att detta endast är en tillfällig konjunktur, som kan vara slut i år eller nästa år — det senare vet man ingenting med bestämdhet om. Herr Järte menar emellertid, att denna omständighet utgör tillräcklig anledning för att lagstiftningen skall ingripa. Jag misstänker, att den myndighet, som skulle tillämpa ifrågavarande lagstiftning på det område, som ligger herr Järte så varmt om hjärtat, skulle bli ställd i en mycket svår situation, och skulle snart komma underfund med att lagstiftningen icke lämnar några större kontrollmöjligheter över fackföreningarna än dem som för närvarande finnas utan någon särskild lagstiftning. Jag kan icke tänka mig, att det någonsin skall falla kammaren in att införa en särskild lagstiftning, därför att man t. ex. i någon småstad råkat i strid om ett hembageri; detta är väl ändå en alltför obetydlig anledning till lagstiftning. Och när herr Järte vågar påståendet, att den teoretiska sakkunskapen står bakom kravet på att fackföreningarna skola inryckas under lagstiftningen rörande monopolistiska sammanslutningar, så är det väl för mycket sagt. Herr Järte erinrar sig säkert den diskussion, som i denna fråga förekom i industriförbundet och är intagen i dess senaste årsberättelse. Jag tror, att alla talare, med undantag av en, som möjligen kunde representera den teoretiska sakkunskapen, där bestämt motsatte sig, att man företoge några som helst sådana åtgärder, som av herr Järte föreslagits.

När jag sålunda icke kan dela herr Järtes mening om behövligheten av lagstiftning på detta område, är det ingalunda därför, att fackföreningarna ha något att frukta av en sådan lagstiftning. Skulle riksdagen finna den vara lämplig, tror jag, att den icke skulle på något sätt besvära fackföreningarna, därför att de icke äro i ett sådant läge. Jag misstänker emellertid, att man skulle skörda storm, där man sätt vind. Jag erinrar om hur det gick med Akarpslagen och jag tycker att den erfarenhet, vi haft av denna lag, borde göra en betänksam mot att yrka bifall till sådana förslag, som här avses.

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.
(*Porta.*)

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
politiska
företag.
(Forts.)

nämligen att man skulle binda fackföreningsrörelsen och arbetarna så, att de förlorade sin rörelsefrihet och förlorade förmågan att skapa sig största möjliga ekonomiska utbyte av sin arbetskraft. Jag föreställer mig, att många av dem, som följt verkningarna av Åkarslagens tillkomst, måste komma till det resultatet, att det icke är önskvärt att få in ännu ett sådant trätofrö i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, ett trätofrö, för vars tillkomst man kan göra statsmakterna ansvariga och som naturligtvis kommer att utnyttjas på ett specifikt sätt i agitationen. Upphovsmännen till ett sådant yrkande må avgöra, huruvida det är lämpligt att få in ett dylikt moment. Anser man detta, föreställer jag mig, att man på arbetarsidan skall förstå att utnyttja situationen. Man må komma ihåg, att fackföreningsrörelsen icke är någonting annat än de ekonomiskt svagares värn mot de ekonomiskt starkares utsugning och att det under sådana förhållanden vore en ren orimlighet att sammankoppla en lagstiftning i syfte att förhindra ett oberättigat utnyttjande av övertaget i den ekonomiska kampen med en lagstiftning, som skulle lägga hinder i vägen för de smås och förtrycktas strävanden att med tillhjälp av fackföreningarna förbättra sin ställning och hävda sin rätt i förhållande till de ekonomiskt starkare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag fruktar för att man under debatten invecklar denna fråga alltför mycket och därigenom försvårar dess lösning. Man för den in på ett helt annat område än riksdagen tänkt sig, då riksdagen på sin tid skrev till Kungl. Maj:t och begärde lagstiftning i föreliggande spörsmål. Jag är rädd för att om frågan skall göras till en tvistepunkt mellan arbetare och arbetsgivare, få nog de stora monopolistiska sammanslutningarna ännu längre åtnjuta sin rörelsefrihet till skada för samhället i dess helhet. Jag ber att få erinra herrarna om att initiativet till den lagstiftning, som här ligger på kammarens bord, kom ifrån lantmannahåll och var föranlett av det sätt, varpå de stora trusterna, kvarntrusten, sockertrusten o. s. v. behandlade lantmännen. Kvarntrusten hade spannmålsmarknaden fullständigt i sina händer och tvingade lantmännen att finna sig i pris, vida understigande de på världsmarknaden gällande; trusten gjorde överhuvud taget med lantmännen fullständigt vad den ville. Detta var anledningen till att riksdagen skrev till Kungl. Maj:t i frågan; det skedde ingalunda för att slita några tvister mellan arbetare och arbetsgivare. Under denna debatt har det däremot förefallit, som om endast sistnämnda fråga föreläge till behandling.

Det är mycket möjligt, att det behöves en lösning även av den andra frågan om förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, men låt oss icke i dag taga upp detta spörsmål utan hålla oss till den sak det här gäller. Det förslag, som regeringen nu framlagt, är ett synnerligen försiktigt förslag. Huruvida det i framtiden kommer att få den verkan, som man önskar, därom vågar jag icke yttra mig. Men det innebär i alla fall ett rätt steg i syfte att begränsa möjligheterna för de stora sammanslutningarna att på det ekonomiska området bli en makt i staten. Vi se av utskottsbetänkandet, att flertalet andra länder dels redan genomfört en lagstiftning för att hålla ordning på de monopolistiska företagen, och dels i varje fall ha frågan under omprövning. Jag tror därför, mina herrar, att det är skäl att bifalla utskottets förslag. Det är möjligt, att andra åtgärder och mera kraftiga sådana framdeles måste vidtagas mot de stora trusterna, men vi höra först se hur denna lag kommer att verka. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hamrin, Bengtsson* i Norup och *Gustafson* i Vimmerby.

Herr Nylander: Herr talman! Beträffande den av mig och några andra kammarledamöter i denna fråga väckta motionen har andra lagutskottet gått med på ett av oss däri framställt önskemål, nämligen att tidsperioden, under vilken hos undersökningsmyndigheten tillgängliga handlingar icke skulle få utlämnas, bör utsträckas från 15 till 25 år. Jag tackar utskottet för dess tillmötesgående i denna punkt.

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.
(Forts.)

I en annan punkt uti motionen, nämligen den som gäller undersökningen genom ämbetsmyndighet eller förordnade sakkunniga ha vi hemställt, att minst två sakkunniga och erfarna personer böra utses, enär det icke vore lämpligt, att »ett så ömtåligt uppdrag, vartill bl. a. hör att utsätta vite och fälla till vite, överlämnas till en enda person». Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna gå med på vårt förslag. Med hänsyn till brådskan i riksdagsarbetet vill jag nu här endast påpeka, att jag icke kan finna annat än, att det föreligger betydligt större garantier för verklig opartiskhet, om kammaren antager vårt förslag i stället för utskottets. Jag tror dessutom, att det gamla ordspråket, att fyra ögon se mera än två, kan tillämpas även på detta område, ifall nu framtiden överhuvud taget kommer att visa behovet av dylika undersökningar.

I den tredje punkten ha vi begärt, att det alltid skulle beredas sammanslutningens eller företagens företrädare, föreståndare eller ledare tillfälle att yttra sig över de upplysningar, som de hos företaget eller sammanslutningen anställda lämnat. Utskottet finner vårt förslag ändamålsenligt, men anser, att ett ovillkorligt stadgande av sådan innebörd icke bör givas i lagen. Utskottet anser emellertid tydligen, att det förefinnes risker uti ifrågavarande avseende, då utskottet förutsätter, att undersökningsmyndigheten skall lämna chefen eller företrädaren tillfälle att avgiva yttrande rörande de upplysningar, som den anställda lämnat, ifall de uppgifter, som framkommit från de anställda, divergera från dem, som lämnats av den sammanslutningen representerande.

Jag ber i anslutning härtill att kraftigt få understryka angelägenheten av att man vid eventuella undersökningar tager detta ad notam och kommer att förfara så, att verklig rättvisa beredes även den, som undersökningen gäller.

Utän att ingå på de många andra skäl, som tala för bifall till de av mig nyss åberopade punkterna, vilka utskottet icke ansett sig kunna bifalla, ber jag, herr talman, för min del att få yrka bifall till herr Magnussons i Skövde reservation.

Herr Wallerius: Herr talman! Beträffande den ställning jag intagit i föreliggande fråga, däri jag avgivit en reservation, finner jag icke anledning att uttala mig vidare än att jag på grund av denna lagstiftnings tydligt förebyggande karaktär är beredd att ge min anslutning till de yrkanden, som framställt av herr Magnusson i Skövde. Jag tror, att en utsträckning av tillämpningsområdet av lagen icke bara har adress åt *ett* håll utan åt *flera* och att den säkerligen skulle tjäna lagens syfte.

Herr Ödström: Herr talman! Då jag för första gången läste herr Järtes motion, tilltalade densamma mig i flera avseenden. Vid närmare undersökning och på grund av den diskussion, som förekommit i lagutskottet, har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att det skulle vara mycket svårt att indraga det av herr Järte berörda området uti ifrågavarande lagstiftning. Jag anser nämligen, att den organisation, som arbetarrörelsen har, och de förhållanden, som därmed äro förenade, äro av sådan beskaffenhet, att de icke böra beröras i denna lagstiftning. Förevarande lag har dock från första stund ansetts böra motverka de stora trusterna, och att i detta sammanhang blanda in spörsmålet om arbetarorganisationerna, anser jag icke länder till något gagn; det kan möjligen bli en lagstiftning därom i framtiden. Detta är anledningen till

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

att jag icke kunnat ansluta mig till herr Järtes motion. Genom en utsträckning av lagstiftningen på ifrågavarande område skulle det dessutom icke bli möjligt att öva den kontroll man avsåge; det skulle bli en lag utan realitet, en lag, i vilken man skreve in en del paragrafer utan någon innebörd och utan praktisk betydelse.

För övrigt fick jag en liten åsnespark av herr Magnusson i Skövde — det betyder nu visserligen ej så mycket. Han trodde, att jag gått med på detta förslag därför att detsamma skulle innebära ett utslag av den s. k. »fruktbarande samverkan». Detta är ej förhållandet. Jag får säga, att det lilla gnabbet mellan före detta och nuvarande socialdemokrater står jag alldeles utanför och den saken har icke inverkat på min ståndpunkt. För övrigt torde herr Magnusson påminna sig, att det i utskottet icke förelåg stort motstånd mot lagen; meningsskiljaktigheterna gällde egentligen endast herr Järtes motion. För min del anser jag det vara bäst att här gå fram med försiktighet. Skall man gå vidare på det sätt som här föreslagits, må det som sagt bli en helt ny lagstiftning. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin**: Herr talman! Till en början vill jag förklara, att från min sida ingen erinran är att göra mot den jämkning i den kungl. propositionen, som utskottet föreslagit.

Beträffande själva sakfrågan, förefaller det mig, som om diskussionen brett ut sig över frågor, som egentligen icke behövde vålla någon tvist. Jag är visserligen fullt ense med de föregående talare, som gjort gällande, att sammanslutningar mellan vare sig arbetsgivare eller arbetare icke äro att jämföra med trustar eller karteller, men jag anser, att man för den nu föreliggande frågans bedömande icke behöver fatta någon ståndpunkt till det spörsmålet.

Vad frågan här gäller är endast att skapa en möjlighet för Kungl. Maj:t att göra de undersökningar, som kunna anses erforderliga. Att rätt att göra sådana undersökningar redan nu finnes, är påtagligt. Med den föreslagna lagen avses endast att få fram det material, som behöves för att ernå ett tillförlitligt undersökningsresultat. I fråga om affärssammanslutningar behöves t. ex. tillgång till handelsböcker och andra uppgifter för att kunna beräkna prisförhållanden o. dyl. Men man må verkligen fråga: Vad är det för uppgifter man behöver få fram men ej nu har tillgång till för att göra en t. ex. sådan undersökning, som herr Järte önskar? Behöver man lagstifta för att kunna taga reda på huru stora arbetslönerna äro? Behöver man lagstifta för att kunna lära känna levnadskostnadernas storlek? Nej, det behöves icke. Hela den av herr Järte berörda frågan ligger vid sidan av det nu förevarande ämnet, och herr Järtes yrkande torde därför icke böra föranleda ett kammarens bifall.

Herr Hage: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det yrkande, som ligger bakom herr Järtes motion och herr Magnussons i Skövde reservation, är en — hjärtesak för högern. Men trots detta måste jag säga, att högern borde förstå, att när *mot* detta yrkande inom utskottet mobiliserats en så stark majoritet, tjänar det mycket litet till att urgera, att vi skulle slå in på ifrågavarande linje och inbegripa fackorganisationerna bland de sammanslutningar, som skulle kunna bli föremål för den här ifrågasatta trustlagstiftningen.

För övrigt kan man väl våga det påståendet, att den trustlagstiftning, som det här är fråga om att åstadkomma, vill förhindra *orimliga* pris, under det att de fackliga sammanslutningarnas verksamhet, i stort sett, endast går ut på att hålla arbetarna uppe på en *rimlig* levnadsstandard. Det är dock en oerhörd skillnad, och man kan icke jämställa dessa saker på det sätt, som skett i herr Järtes motion.

Herr Nylander önskade, att sedan de underordnade fått vid ifrågavarande undersökningar yttra sig uti frågor, som gällde de truster, varom vi här tala, vederbörande chef skulle få tillfälle att taga del av vad de förra sagt. Det skulle enligt min mening innebära en oerhört betänklig åtgärd, om någonting dylikt bestämdes. Det vore ju detsamma som att direkt »bussa» ledningen på de underordnade, och det skulle kanske kunna leda till, att de stackars människorna komme i en synnerligen svår ställning mellan å ena sidan lagens hotande hand och å andra sidan sina överordnade. Jag vill för övrigt i detta sammanhang få in i debatten det uttalande, som kom fram under utskottsbehandlingen, nämligen att man får förutsätta, att företagarna komma att, när det gäller denna lagstiftning, visa en sådan lojalitet, att, därest de underordnade nödgas lämna upplysningar om vederbörande företag, det likväl icke kommer att genomföras några repressalier mot dem.

Ang. lag om undersökning ang. monopolistiska företag.
(Forts.)

Med hänsyn till denna motivering och under åberopande av vad föregående talare i övrigt anfört till förmån för utskottets förslag, ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr Ödström nämnde, att jag givit honom en åsnespark. Den måtte ha varit ordentlig, ty han har tydligen alldeles ramlat på huvudet och förlorat fattningsförmågan. Han säger, att utskottets förslag är ett steg i rätt riktning. Ja, jag har icke invänt något i den delen, men jag har klandrat herr Ödström därför att han icke gått med på en utsträckning av lagstiftningen, så att den bleve effektiv. Det var sålunda något helt annat jag riktade mig emot. Vad huvudfrågan beträffar, förefinnes från min och huvudparten av mina meningsfränders sida ingen skiljaktighet.

Då man emellertid här gör gällande — och detta var närmast anledningen till att jag begärde ordet — att man genom herr Järtes motion och min reservation i denna fråga vill blanda in striderna mellan arbetsgivare och arbetare, så ber jag att få säga, att detta är att ställa saken alldeles på huvudet. Den omständigheten, att arbetsgivarföreningarna visat sig ha en mycket liten benägenhet för lagen är från min ståndpunkt sett ett skäl för den föreslagna utsträckningen, ty det är icke meningen, att vare sig arbetsgivarna eller arbetarsammanslutningarna skola få begagna sin genom föreningarna vunna monopolställning till att fördyra varorna. Det är undvikandet av detta, som är huvudsyftet med vår ståndpunkt, och detta kan icke kallas att blanda sig i striderna mellan arbetsgivare och arbetare; det innebär endast att man blandar sig in i de monopolistiska förhållandena, som kunna medföra en oskäligen fördyring av nyttigheter för allmänheten.

Det kan vara förlåtligt, om man nu i riksdagens elfte timme, med en anhopning av utlåtanden som förekommer icke hinner läsa utskottsutlåtandena ordentligt, men jag blev litet förvånad, när jag hörde herr förste vice talmannen påstå, att de flesta andra länder genomfört en lagstiftning i hithörande syfte. Detta är icke fallet, utan man är på försöksstadiet litet varstades, och de flesta länder ha icke gjort någonting alls. Detta endast som ett litet beriktigande.

Vad till sist herr Hages yttrande beträffar, att denna fråga utgjorde en »hjärtesak» för högern, så tycker jag, det var blott ett misslyckat försök av herr Hage att agera göteborgare.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Magnusson i Skövde avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Ang. lag om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 1, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna, punkt 4.

Det ifrågavarande förslaget till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen antogs.

§ 16.

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.

Härpå upptogs till behandling andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 februari 1925 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 58, hade Kungl. Maj:t, med åberopande av ett propositionen bilagt, i statsrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om polisväsendet i riket;
 - 2) lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 (nr 79) om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.; samt
 - 3) förordning med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.;
- dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med ett propositionen bilagt förslag utfärda tillägg till reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens anstalt för pensionering av folkskolärare m. fl.

Vid propositionen fanns därjämte såsom bilaga fogat ett förslag till polisreglemente för riket.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft nedan nämnda inom riksdagen väckta motioner, vissa av dem, vilka avsågo jämväl propositionen, nr 59, angående anslag till polisväsendet i riket m. m., endast såvitt de rörde propositionen nr 58, nämligen:

inom första kammaren:

- nr 294, av herr *Dahl*,
- nr 295, av herr *Clemedtson m. fl.*,
- nr 296, av herr *Rooth*, och
- nr 297, av herrar *Karl Emil Andersson* och *Tjällgren*, samt

inom andra kammaren:

- nr 391, av herr *Pettersson* i Köping *m. fl.*,
- nr 392, av herrar *Olsson* i Ramsta och *Schill*,
- nr 395, av herr *Heiding m. fl.*,

- nr 433, av herr *Laurén*,
 nr 434, av herr *Bengtsson* i Norup m. fl.,
 nr 435, av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl.,
 nr 436, av herr *K. A. Westman* m. fl.,
 nr 437, av herr *Järte*,
 nr 438, av herr *Hage* och
 nr 439, av herr *Jönsson* i Revinge.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte

- A) för sin del antaga i punkten intagna förslag till
- 1) lag om polisväsendet i riket;
 - 2) lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 (nr 79) om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.; samt
 - 3) förordning med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.;
- B) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda tillägg till reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med ett i punkten intaget förslag till kungörelse;

C) hos Kungl. Maj:t anhålla, att vid utfärdande av polisreglemente för riket hänsyn måtte tagas till de erinringar, som av utskottet framställts mot det propositionen bilagda förslaget till dylikt reglemente; och

D) att de i anledning av förevarande proposition och propositionen nr 59 väckta motionerna, i den mån de hade avseende å förevarande proposition samt icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga reservationer, avseende särskilda paragrafer i det av utskottet framlagda förslaget till lag om polisväsendet i riket.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Lindqvist* i Halmstad, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställes, att det samma må föredragas till avgörande punktvis; punkten A på det sätt, att de därvid behandlade författningsförslagen föredragas vart för sig, förslaget till lag om polisväsendet paragrafvis och, där så erfordras, moment- eller styckevis, med slutbestämmelse och rubrik sist — varefter, och sedan alla författningsförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må anses omfatta utlåtandet i dess helhet, att författningsförslaget icke må behöva uppläsas annat än när sådant av någon kammarens ledamot begäres, att, för den händelse något av författningsförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar, samt att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckningar och paragrafer vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

Punkten A).

Utskottets under punkten upptagna förslag till lag om polisväsendet i riket.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Den fråga, som här föreligger till kammarens behandling, har mer än en hel vecka stått på kammarens föredragningslista. När jag för så lång tid sedan begärde ordet för att yttra mig i frågan, hade jag tänkt att något närmare motivera det förslag, som nu föreligger, och ange, i vad mån detsamma skiljer sig från den kungl. propositionen. Nu skall det naturligtvis icke, så som vi ha det ställt med arbetet i kammaren, falla mig in att gå in på utskottets utlåtande i någon större utsträckning. Jag skall som förste talare i denna fråga fatta mig mycket kort, och jag hoppas och vet, att åtminstone de kamrater, som suttit i utskottet, äro besjälade av samma uppfattning som jag, att debatten i denna fråga icke bör bli onödigt lång.

Det förslag, som nu föreligger från utskottet, är såsom envar sett, vilken läst igenom detsamma, resultatet av en inom utskottet ingången kompromiss. Det är naturligtvis med denna kompromiss som med alla kompromisser, att ingen som deltagit däri fått helt igenom alla de synpunkter, som han helst velat se tillgodosedda. Men jag tror att man kan säga, att även om ingen helt fått sin personliga uppfattning tillfredsställd, förslaget likväl är sådant, att det bör kunna vinna riksdagens bifall. När vi gingo in för ifrågavarande kompromiss, skedde det därför, att vi ansågo det ur flera synpunkter vara önskligt, att man vid denna riksdag kunde komma fram till ett positivt resultat.

Föreliggande fråga är ju gammal. Den har varit före i riksdagen vid många tillfällen; det har verkställts många utredningar i frågan, utredningar, som icke lett till annat resultat än att de kostat statsverket ganska stora summor. Om det lagförslag, som nu föreligger, upphöjes till lag, då skulle jag som min uppfattning vilja uttala detsamma, att polisväsendet, såväl i stad som på landet blir ordnat på ganska tillfredsställande sätt. För oss ute på landsbygden innebär förslaget den stora fördelen, att vi få ordnat med spaningspolis, med kriminalpolis. Jag tror, att det varit den största bristen i landsbygdens polisväsende, att vi icke haft detta ordnat. Genom tillskapande av polisenämnder och genom de möjligheter, som detta lagförslag bereder kommunerna att få utöva större inflytande på polisväsendet än de för närvarande ha, ett inflytande, som jag tror är av behovet påkallat och som kommer att verka fördelaktigt för den stora polispersonal såväl i stad som på landet, kommer förslaget att, upphöjt till lag, innebära en större trygghet, icke endast på det rent ekonomiska området utan även i annan riktning. Jag skall icke gå in närmare på detta. Jag vill blott tillägga, att trots den kompromiss, som träffats inom utskottet, föreligger det vissa reservationer. Bäst skulle ju varit, när man nu gått in för en kompromiss, att inga dylika förelegat. De flesta av dessa reservationer avse ju blott mindre detaljer och mindre betydelsefulla sådana. Det är dock särskilt en reservation, som man icke kan beteckna som mindre betydelsefull utan som mycket betydelsefull, och det är den reservation, som avgivits av herr Björkman m. fl. och som avser en förändring av utskottets förslag angående vem som skall vara tillsyningsmyndigheten. Denna reservation är icke en reservation mot en detalj utan det är en reservation mot en viktig princip, som ingår i lagförslaget, en princip av den betydelse, att den har ingått som ett led i kompromissen, och jag vill redan vid detta tillfälle säga, att jag för min personliga del och, efter vad jag vet, flera av mina partikamrater i kammaren icke kunna vara med om en sådan ändring av lagförslaget, som innefattas i herr Björkmans reservation. Nu torde det väl dock icke vara någon större fara för att andra kammaren skulle gå in för vare sig denna reservation eller några andra,

ty första kammaren har ju tagit utskottsförslaget i sin helhet, och jag tror, att andra kammaren gör klokt i, om den följer medkammaren i detta fall, ty därigenom få vi ju en lag, som hänger ihop, och en lag, som jag nyss betecknade som ganska tillfredsställande. Om andra kammaren skulle gå in för någon av reservationerna, då vet man ju icke, hur det i så fall skulle ställa sig efter skedd sammanjämkning.

Med dessa korta ord, herr talman, skall jag hemställa om bifall till utskottets förslag beträffande den paragraf, som här är föredragen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då det föreliggande förslaget skall företagas till avgörande i riksdagens sista dagar, så känner jag nog med mig liksom den talare, som just nu lämnade talarstolen, att det nu icke tages mycken hänsyn till varken reservationer eller annat, då det ju är fråga om att få slut på riksdagen. Jag kan dock icke undgå att som min mening uttala, att själva förarbetet till den kungl. propositionen ävensom denna proposition gick ut från vad jag skulle vilja kalla en felaktig förutsättning. Den gick nämligen ut från, att det skulle vara så utomordentligt nyttigt för oss att få en polisinstitution på landsbygden, någorlunda efter samma schablon som i staden. Jag tror, att man har missuppfattat det svenska landsbygdsfolkets innersta läggning, när man försöker sig på att införa en dylik ordning. Vi landsbygdens folk ha aldrig älskat gendarmeri, och det dröjer sannerligen, innan vi komma att göra det. Det synes också, som om man tillgripit större apparat, än nöden krävde, ty i en liten bondkommun kan det nog gå två, fem och tio år, innan något egentligt polisärende finnes att uträtta. Men icke desto mindre: klippt skall det vara, och poliser skall man ha, hur än distrikten skola bildas. Häremot reagerade man mycket starkt i det särskilda utskottet och sökte vinna någon rättelse i detta hänseende, men var och en kan förstå, att när utskottets ledamöter bestodo av 14 stadsbor och 6 landsbor, då var möjligheten att få en ändring icke mycket stor. Det kunde nog visa sig, att man kunde jämka litet på skrivsättet, men i grund och botten fanns ändå den gamla utgångspunkten kvar, jag får konstatera att så är fallet. Det är en erfarenhet, man ofta gör, att den smak, kärlet fått, skall det mycket till för att taga ur detsamma, och under den korta tid, denna fråga behandlats i utskottet, gick det ej att taga smaken ur det ursprungliga kärlet. Att jag icke varit med om att reservera mig på flera punkter, än jag verkligen gjort beror naturligtvis dels på den oerhörda övermakten och dels på den brådska, man inom utskottet hade att söka skriva ihop ett betänkande. Det visste jag ju förut, att när man stod under inflytande av lusten att resa hem till pingst, besvarades alla försök att genomdriva något sådant med rop på proposition. Därför har jag nöjt mig med att blott på tre punkter förena mig med de vid utskottets betänkande fögade reservationerna.

Den ena gäller det förhållandet, att man i den av de fyra kompromissarierna i utskottet gjorda kompromissen på samma gång man medgivit landsortskommunerna att bibehålla fjärdingsmannainstitutionen, starkt understrukt, att man skall ha fjärdingsmän av två olika typer, som i förhållande till staten skulle intaga en olika ställning, åtminstone vad beträffar statsbidragets storlek. Detta har jag icke funnit vara rätt, utan skall man gå in för bibehållande av fjärdingsmannainstitutionen, synes det mig vara det rätta att det skall ordnas på samma sätt vare sig det gäller stora eller små kommuner. Jag har aldrig kunnat fatta, vad det skulle vara för statsintresse, att man skulle skaffa en person fullständig sysselsättning genom inrättande av fjärdingsmannabefattningar. Om tjänstgöring som polisman är en bisyssla, vad hindrar då, att man i en större kommun har ett par tre fjärdingsmän, som sköta sin tjänst som en bisyssla vid sidan av sina borgerliga yrken. Jag tror, att dessa män, när de arbeta i sin

*Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

borgerliga gärning, stå mycket närmare folket än en polisman, som ingenting annat gör än sköter sin polismannatjänst och som har ett ytterst stort område till distrikt. En sådan polisman kommer att stå totalt skild från medborgarna i övrigt. Jag förstår icke, varför man nödvändigt skall från andra medborgare avsondra dem, som bland dem skall utträta den enklaste gärning. Det tror jag är ett fel. Som bekant finns det i respektive socknar en hel del småbrukare och brukare av egnahem. Är det då icke naturligt att taga en av dessa strävsamma människor till fjärdingsman och låta honom bredvid sitt eget arbete sköta sin syssla som fjärdingsman? Jag tycker, man har ett så utmärkt material i det där fallet, så att det kan gott ske. Jag går härvid ut från att, där man ovillkorligen skall ha polis för egentlig polisverksamhet, ordningspolis o. dyl., ja, där bör man ju ha ett sådant polisväsende, och då får naturligtvis staten lämna ett större bidrag därtill. Man höll så seglivat fast vid att statsbidraget skulle utgå med 50 %, ty det bidrog ju staten för närvarande med, och det bleve ju otvivelaktigt högre kostnader för polisdistriktet framdeles än förut. Jag gick i utskottet in för den meningen, att, där fjärdingsman anställdes, borde statsbidraget vara hälften mot där polisman anställdes, och jag finner en dylik anordning synnerligen motiverad och klok. Jag förstår icke heller vad nytta det skulle ha med sig att ta fjärdingsmän i olika ställning. Om de skola ha full sysselsättning, så skulle staten bidra med 50 % till dess avlöning! Det är onödigt, helt enkelt onödigt. Kan man klara sig med fjärdingsmän, och finna länsstyrelserna, att det går för sig att göra detta, vågar jag säga, att vår linje, att statsbidraget skall utgå med samma belopp, är logiskt riktig och praktiskt befogad. Jag finner det ändamålsenligare med en anordning, enligt vilken statsbidraget skulle sättas till hälften av vad utskottet föreslagit eller till 25 %. Att i somliga distrikt hava fjärdingsmän, som i fråga om statsbidrag skola likställas med poliser — d. v. s. statsbidraget skall utgå med 50 % — och i andra distrikt ha fjärdingsmän, till vilka statsbidrag utgår med 20 %, blir icke billigare för staten, och jag vågar säga, att en dylik anordning icke kommer att befordra något förnuftigt statsändamål.

Så ha vi en paragraf om, hur det skall gå till, när man skall välja fjärdingsmän i en vanlig lantkommun. I denna punkt har jag bestämt skilt mig från utskottet. Utskottet förutsätter, att vederbörande landsfiskal skall avge yttrande om de sökande. I det ursprungliga förslaget föreslogs, att landsfiskalerna skulle upprätta förslag till tillsättande av fjärdingsmannabefattning. Jag förstår icke, varför man skulle behöva denna omgång, då vi ju i utskottet alla voro överens om, att det borde vara länsstyrelserna, som skulle hava att pröva, om länsstyrelserna kunde godkänna de personer, som valdes till fjärdingsmän. Majoriteten av utskottet höll på att de sökande ovillkorligen skulle godkännas av vederbörande landsfiskal. När majoriteten skulle formulera den lagparagraf, som rörde denna sak, kom man emellertid att tänka på, att det icke räckte med att landsfiskalerna hade godkänt de till fjärdingsmän föreslagna personerna, utan att länsstyrelserna borde likväl hava rätt att utan vidare förklara, att en sålunda utsedd person icke kunde antagas till fjärdingsman. Vad nytta skulle det då göra med landsfiskalernas godkännande? Det är ju ingen säkerhet för det hela men så tillkommer en punkt, som majoriteten varit mycket angelägen om, och det var den, att i dylika fall skulle länsstyrelserna omedelbart utse fjärdingsman. Man gav icke, som vi reserverar påyrkat, tillfälle för den kommun, som hade valt fjärdingsman, att justera sitt val, utan om länsstyrelsen icke godkänner föreslagen person, utser länsstyrelsen omedelbart annan person till fjärdingsman. Jag frågar, vad det är för ett statsintresse att gå så bryskt till väga. Nog hade man kunnat lämna kommunerna så pass mycken frihet, att när länsstyrelserna icke godkänt i första omgången föreslagen person, kommu-

nen erhållit rättighet att förrätta nytt val. Jag tror, att man ingenting vinner med att med all Gewalt sträva efter att göra fjärdingsmännen till verkliga stats-tjänstemän. Jag begriper icke, huru man skulle vara mera behjälpt med en sådan anordning och varför man i tid och otid ovillkorligen skall skapa tjänstemannabefattningar. Vad utskottet här föreslagit, har synts mig vara av en så avgörande betydelse, att jag icke gärna kunnat utan en reservation förbigå det-samma.

Vad utskottet föreslagit beträffande statsbidragen blir en följd av att man tar den åttonde paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen. Jag förstår nog, att om man antar denna paragraf, kommer även statsbidraget att utgå i enlighet med utskottets förslag. Men skulle så icke vara fallet, tror jag, att reservationen innehåller en mycket förnuftig grund för statsbidragets utgående, nämligen att staten till fjärdingsmännen skulle bidra med hälften av de be-lopp, som utgå som statsbidrag till polisen.

Sedan har stridits mycket om huruvida den här »polisstyrelsen» — som det förr hette, nu fick den ju ett finare namn — skulle bestå av två eller tre eller fyra personer. Jag tror icke, att det betyder synnerligen mycket, men nog anser jag, att det skulle kunna räcka med tre personer, och jag tror icke, någon skada skedde, om en dylik anordning träffades. Jag skall konstatera, att det förefaller mig ändå egendomligt, om staten för detta lilla avsnitt av statsförvaltningen skulle inrätta så många specialdomstolar. Jag minns, att när vi i jordstyckningskommissionen föreslogo inrättandet av specialdomstolar i de stora skiftesfrågorna, så möttes vi av det uttalandet, att det icke kunde ske, ty det skulle bliva för dyrt. Här är det, som nämnt, fråga om ett bra litet område av statsförvaltningen, som man sålunda skulle skapa verkliga specialdomstolar för, och jag tror, att det skulle varit önskvärt, om man på något sätt kunnat undgå att göra det, ty det blir sannerligen icke billigt det där, det kan jag förstå, när man skall ha så många ledamöter i domstolen och då det givetvis kan vara rätt så små anledningar till att en dylik domstol blivit sammankallad. Men jag har icke velat äventyra det hela. Jag kan inte komma med något förslag att lösa dessa stridsfrågor, men dyrbar blir den där lösningen i förhållande till dess nytta, så mycket förstår jag.

Som sammanfattning av vad jag yttrat vill jag säga att för landsbygds-kommunerna i allmänhet det blir av utomordentligt stor betydelse, vilka synpunkter som komma att göra sig gällande hos länsstyrelserna. Är det en länsstyrelse, som vill tillmötesgå jordbrukarnas och de övriga landsbygdsbornas rimliga önskningar, så kan länsstyrelsen göra det inom denna lags ram. Men är det återigen en länsstyrelse, som är besjälad av den anda, som kommer till uttryck i den kungl. propositionen och hos utskottets majoritet, ja, då få vi säkerligen icke mycken glädje av de ändringar, som utskottet gjort i den kungl. propositionen. Det är litet grand förbättring på papperet, men det blir ingenting i realiteten. Som frågan nu ligger, skall jag bedja att få yrka bifall till den första paragrafen, och jag skall be att få återkomma vid de paragrafer, där jag förenat mig i därvid fogade reservationer.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det förslag, som från utskottets sida förligger i polisfrågan, skiljer sig på vissa punkter från det förslag, som förekom i den kungl. propositionen i detta ämne. Jag vill emellertid säga, att jag anser, att den kompromiss, till vilken andra särskilda utskottet kommit, är acceptabel. Jag tror och för min del har jag hela tiden ansett, att man borde kunna komma fram till en någorlunda rimlig uppgörelse mellan de olika uppfattningarna i denna sak. Det borde vara ett allmänt intresse att få till stånd en positiv lösning vid detta års riksdag. Jag behöver icke erinra om att frågan är 21 år gammal år 1925 och att strävandena

*Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

i denna sak ha pågått oavbrutet men med negativt resultat. I det förslag, som nu föreligger, är åtminstone i rätt väsentliga avseenden de önskemål, som från olika håll hysts i polisfrågan, tillgodosedda. Vad angår frågan om polisens å landsbygden organisation, kan jag gott nu erkänna, att jag själv var en smula iverksam därför att förslaget, sådant det föreligger i den kungl. propositionen, måhända var något för schematiskt hållet. Emellertid hade detsamma genomgått två granskningskommittéer, där landsbygden varit mycket väl företrädd, bland annat, av en partivän till herr Olsson i Kullenbergstorp, som i den punkten icke gjort någon anmärkning, och med den mindre kännedom om landsbygdens förhållanden som jag utan vidare tillstår, att jag har, ville jag icke för min del företaga ändringar i det utarbetade förslaget. Nu innebär utskottskompromissen på denna punkt en obestriddlig uppmjukning, men den öppnar, vad som är viktigt, en möjlighet för en organisk utveckling till en i viss mån annan typ av polisväsendet, än det på landsbygden hittills vanliga.

Det andra strävandet har gått ut därpå, att man skulle tillse att kommunerna, då det gällde den finansiella förvaltningen, kontrollen över förvaltningen av till polisens förfogande ställda medel finge något större inflytande, några större möjligheter än hittills.

Slutligen ha strävandena gått ut på att söka ge själva polispersonalen en bättre och mera tryggad ställning och även tillgodose kraven på större objektivitet, då det gäller att bedöma enskilda polismäns förseelser.

I alla dessa avseenden innehåller kompromissförslaget, om icke den ideala lösningen, så i alla fall sådana framsteg att det enligt min uppfattning vore orimligt att låta det hela stranda på de skiljaktigheter som kunna finnas.

Jag vill alltså inskränka mig till att kort och gott meddela, att jag accepterar detta kompromissförslag.

Men vad sedan reservationerna beträffar, så må det tillåtas mig att uttala en varning för att antaga dem. Ty det är klart som dagen att, om nu i sista stund andra kammaren utan yttersta nödvång fattar beslut som på vissa punkter, och rätt allvarliga punkter, skulle bli av annat slag än de beslut som fattats i första kammaren, så torde det icke bli lätt att åstadkomma en ny kompromiss mellan första kammaren och andra kammaren, utan då torde det — jag tror mig nästan med säkerhet kunna spå det — bli så, att hela frågan faller. Vill man nå fram till en positiv lösning vid årets riksdag, så är jag övertygad om, att det nu icke finnes någon annan väg att gå än att taga det särskilda utskottets förslag i dess helhet.

Herr Björkman: Herr talman! Den förste ärade talaren förklarade, att han för en vecka sedan varit laddad med ett större anförande i frågan, men att han på grund av frågans läge skrinlade detsamma. Jag hade också lärt in ett ganska stort anförande, åtminstone i mitt eget tycke, men jag skall, eftersom jag förstår att kammarens ledamöter även på förmiddagen äro »rädda för polisen», inskränka mig blott till några korta ord. De orden anser jag emellertid att man har rätt att säga, eftersom frågan nu, såsom herr statsrådet påpekade, varit före ett tjugotal år och densamma i första kammaren debatterats ett par timmar. Då är det icke för mycket att den som i olika skeden haft med saken att göra ber att få i korthet framföra några synpunkter på frågan.

Det har sagts, att detta betänkande företer en bild av ringa enhetlighet. Men den som något noggrannare läst igenom såväl betänkandet som reservationerna skall finna, att reservationerna gälla icke de stora principerna utan endast detaljer, mer eller mindre viktiga. I det stora hela är utskottet enigt, och enighet, det har redan betygats, är beroende på en kompromiss. Jag skall då be att få säga, vad det är som för mig gjort att jag, då jag vägde å ena sidan vad jag med tillfredsställelse har varit med om att tillstyrka mot vad jag å andra

sidan kanske med mindre glädje kunnat ansluta mig till, fann att jag ändå kan vara med om att finna att, som herr statsrådet sade, denna kompromiss är acceptabel.

Först få vi komma ihåg, att det icke visat sig utförbart att få en statlig organisation av polisväsendet — redan de ekonomiska svårigheterna sade nej härtill — utan man har fått bygga på en samverkan mellan stat och kommun, och där denna samverkan har utförts, får man anteckna, att staten har dock både blivit bibehållen vid och fått utvidgad sin rätt till kontroll över polisväsendet. Och vidare, något som är synnerligen viktigt, den uppfattning har enigt gjort sig gällande, att det icke får ske något avsteg från den principen, att ordning och säkerhet äro faktorer, som måste upprätthållas under alla förhållanden.

Vad är det då som är vunnet? Jo, först och främst är frågan om kriminalpolisen ordnad för land och stad, och vidare, och det är också en synnerligen betydelsefull vinst, hava vi fått en reservpolisinstitution inskriven i lagen. Den fasta organisation, som i förslaget hade givits i avseende å landsbygdens polisväsen och i fråga om vilken organisation nu herr statsrådet betygade, att han varit i viss mån tveksam, den har utskottet också i vissa hänseenden gått ifrån. Men min förhoppning är, att, när detta förslag kommer att bli lag, så kommer det att verka så, att det skall visa sig, att ett aktgivande skall behörigen kunna ske, så att ändock en fast organisation skall kunna, om så behöves, och när förhållandena det påkalla, genomföras till fromma för ordning och säkerhet.

Så är det en viktig fråga, som varit själva roten och upphovet till hela denna fråga om polisväsendet, och det är den, att personalen får nu sin ställning administrativt och ekonomiskt betydligt förbättrad och stadgad. De nya myndigheter av kommunal karaktär, som enligt förslaget skola inrättas, ha ju ingivit stora betänkligheter. Jag ber då att vad poliskollegierna välkommer få påpeka att ovanför poliskollegierna står dock regeringsrätten, vilken har förmåga att objektivt bedöma förhållandena. Och då man särskilt anmärkt på att här införts valda kommunala myndigheter, som komma att fungera som disciplinär domstol, så vill jag dock erinra om att här finnas *vissa* likheter med häradsrättens nämndemän, och om man kan lita på dem, så bör man även — om det också icke här rör sig om fullt kongruenta fall — kunna vara förvissad om att denna institution icke är förtjänt av att mötas med så stora betänkligheter som till en början gjort sig gällande.

Den fakultativa polisenämnden har i utskottets förslag fått sin begränsning ytterligare betonad. En stor styrka uti vad som kom till stånd på kompromissens väg vill jag säga ligger däri, att tillsättningsrätten dock fortfarande ligger i ansvariga ämbetsmyndigheters händer. De, som ytterst ha att bära ansvaret för ordningen, få på detta sätt det naturliga ansvaret för ordningspersonalens rekrytering, få tillse att de verktyg, som de skola hjälpa sig fram med, bli ordentligt tillsatta. Härutinnan har tillkommit en bestämmelse rörande en detalj — en viktig detalj vill jag säga — nämligen att tillsättningsmyndighet i såväl stad som på landsbygd är länsstyrelsen. Det föreligger dock här en reservation, som avgivits av mig jämte andra och vilken den förste talaren särskilt bemött. Jag skall, när vederbörande paragraf kommer före, också yrka bifall till denna reservation. Men redan nu vill jag framhålla, att magistraten, som i stort sett enligt reservationen föreslås skola bli lokal tillsättningsmyndighet i städerna, ju har den nödiga personalkännedomen och att ett överlämnande till länsstyrelsen av befogenheten att tillsätta lätt skulle leda till att det hela bara skulle bli en papperssak. Magistratens ledamöter äro ju valda av kommunerna, och de få väl antagas, även de, ha en högsta grad av

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

kommunalt intresse och ansvar. Ett borttagande av tillsättningsrätten för dem kan jag ingalunda se vara uttryck för en demokratisk uppfattning. Det är ett misstroende överhuvud taget mot lokala kommunala synpunkter, och städernas magistrater ha i så många fall bemyndigande att tillvarataga statliga intressen, att detta statsliga onus, tillsättande av polismän, väl kunde anförtros åt dem fortfarande, såsom det har skett i långliga tider.

Det har gjorts gällande att, om denna reservation som jag avgivit skulle bli bifallen, så skulle det krångla till frågan så oändligt mycket, och man skulle icke kunna tänka sig att förslaget skulle kunna stå sig inför den ändringen. Herr Lindqvist i Halmstad yttrade, att han icke kunde vara med om en sådan ändring i författningsförslaget som jag i min reservation har föreslagit. Men om vi tänka oss att andra kammaren ginge med på den av mig föreslagna ändringen, så skulle det ju bli en kompromiss, och den kompromissen kunde lätt leda därhän, att det kunde bli undantag i avseende å tillsättningen, icke för alla städer, utan undantagen kunde omfatta t. ex. landstingsstäder eller reservpolisstäder, en kompromiss, som jag för min del nästan anser skulle vara bättre än reservationen.

Sedan ber jag att ytterligare få tillägga endast några ord och det i avseende å en reservation som avgivits av herr Lindblad och mig och en annan ledamot av utskottet. Vi påyrkade i utskottet att då statsbidraget till landsbygdens polis höjdes från föreslagna en tredjedel till hälften, så borde även en höjning av bidraget till städernas reservpolis ske i samma mån. Det var härvid å vår sida ej fråga om en höjning, som skulle ansluta sig till de direkta kostnaderna för reservpolisen, utan vi ansågo, att den norm, efter vilken man borde gå, vore att skänka städerna detsamma som landsbygden — det skulle också bli en extra summa kanske på endast 100,000 kronor, som det gällde. Jag vill nu stryka under, att i den kungl. propositionen ställes just bidraget till landsbygdens polisväsen och bidraget till städerna för deras reservpolis i ett enhetligt sammanhang, och från stadshåll, om jag så får säga, har det icke funnits någon särskild anledning att, när vi förutsatte att det skulle bli endast $33\frac{1}{3}$ procent för landsbygden, komma med en motion och säga att, under förutsättning att landsbygdens $33\frac{1}{3}$ procent ökas till 50 procent, så bör också bidraget till städerna höjas i samma proportion. När frågan var uppe, kunde vi dock ha skäl antaga, att utskottet skulle med den rätt som utskottet kunde ha gå med på en ökning även för reservpolisen. Jag anser att det i detta fall visat sig, hur ovanligt blygsamma de av herr Olsson i Kullenbergstorp omnämnda 14 stadsrepresentanterna varit gent emot de 6 landsortsrepresentanterna. Men jag hoppas att i en framtid, då den ekonomiska ställningen kan komma att bli gynnsammare, denna fråga må komma upp i annat sammanhang och att det då från Kungl. Maj:ts regering skall visas hänsyn i detta fall till den rättvisa, som kan ligga i att städerna få ett något förhöjt bidrag.

Herr talman, med dessa korta ord ber jag att få förklara min anslutning till lagförslaget och yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Häruti instämde herrar *Christenson* i Södertälje och *Järte*.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Endast några få ord i anledning av vad som här framhållits från de båda reservanterna.

Jag skulle då till den siste ärade talaren be att få framhålla, att det område, på vilket hans reservation här rör sig, omfattar dock en så pass betydelsefull del av den träffade kompromissen, att det inte är så enkelt att åstadkomma den sammanjämkning som han här talar om. Jag tror inte heller, att kammaren behöver frukta att det föreligger någon fara för att göra länsstyrelsen till tillsättningsmyndighet. Säkerligen skall det också, såsom en mycket fram-

stående högerledamot i utskottet framhöll, vara lättare att därmed skapa en garanti för alla ovidkommande hänsyn, som man dock icke kan garantera, att våra magistrater i städerna skola hålla sig fullkomligt fria ifrån. Jag tror icke heller, att det skulle vara en bättre lösning av frågan att exempelvis koppla bort vissa städer; ty går det an att i Stockholms stad låta länsstyrelsen på detta sätt vara tillsättningsmyndighet och likaledes i småstäderna, så går det sannerligen an att tillämpa denna princip även i landstingsstäderna.

Jag skulle gentemot herr Olsson i Kullenbergstorp bara vilja säga det, att det som bestämt utskottets övervägande majoritet i de båda punkter som han särskilt åberopade, att landsbygden finge välja två gånger och att landsfiskalen icke skulle få yttra sig i förväg, är rent praktiska hänsyn. Vi ha utgått ifrån att landsfiskalens yttrande skulle inskränka sig till att han skulle förklara de sökande kompetenta eller icke kompetenta. Därvid är varje möjlighet utesluten att, därest kommunen själv har valt ibland dem som av landsfiskalen förklarats kompetenta, landsfiskalen, såsom nu så ofta sker, i efterhand kan förklara, att den valde icke kan godtagas.

Jag tror sålunda, att de rent praktiska skälen tala mera för den anordning som utskottet här har föreslagit än för den anordning, som reservanterna ha föreslagit, ehuru jag medger att man mycket väl kan tvista em, vilket som kan vara det lämpligaste.

Jag skall inte vidare ingå på ett resonemang om statsbidraget. Det förhåller sig ju på det sättet, att, varför icke frågan om bidrag till städerna kan lösas, det beror på de statsfinansiella förhållandena. Man har inom utskottet och såsom jag tror, inom riksdagen i allmänhet den bestämda uppfattningen, att det icke kan offras mer på lösningen av denna fråga än de kostnader som detta medför. Men då det sedan gäller bidraget till landsbygden, har man utgått ifrån att för de nuvarande polismännen är det 50 procent statsbidrag och vi ha ansett att detta ej bör sänkas. Och varför man nu föreslagit 20 procents bidrag, det är just därför, att det måste medföra ökade kostnader för landsbygden att genomföra detta nya förslag.

Herr talman, då utskottet varit besjälrat av en varm önskan att bringa till lösning denna fråga, i vilken andra kammaren för 21 år sedan fattade sitt första beslut, och då det förslag som här föreligger är en grund att bygga vidare på, därför att det skapar ett ordningsväsen som kan så långt möjligt är fylla sin uppgift, så ber jag att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr **Gustafsson** i Älvsered: Herr talman! Den fråga som särskilt intresserar landsbygden är, huruvida polisdistrikten skola göras så stora, att polismännen skola få full sysselsättning och därigenom bliva ordinarie med därav följande tjänstemannaställning, eller huruvida polisdistrikten fortfarande skola få vara av mindre omfattning och polisbefattningarna därigenom kunna uppehållas av personer, som vid sidan av sin polisverksamhet även kunna driva annan näring.

Enligt det kungl. förslaget var det meningen att ålägga de mindre landskommunerna skyldigheten att slå sig tillsammans i så stor omfattning att minst en polisman skulle få full sysselsättning inom distriktet. Utskottet har valt en annan väg och överlätit i viss utsträckning åt kommunerna själva att avgöra, vilket system som de helst vilja välja. Enligt min mening är detta riktigt av utskottet.

Utskottet har emellertid, samtidigt som det överlätit åt kommunerna att själva avgöra vilket system, som bäst passar dem, velat locka kommunerna att övergå till de stora distrikten, genom att till dessa lämna ett statsbidrag

*Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.

(Forts.)

av 50 % och till de små distrikten allenast 20 %. Man kan således säga, att utskottet vill genom lock komma till samma resultat som Kungl. Maj:t med tvång.

För egen del hyser jag den mening att på den allra största delen av landsbygden, den där behöfliga polisverksamheten skötes bättre med nuvarande fjärdingsmannasystemet, och under alla förhållanden blir det både för staten och kommunen mycket billigare. Detta framgår bäst genom att anföra ett konkret exempel. I min hembygd består ett landsfiskalsdistrikt av sju socknar. Dessa socknar hava en areal av 8 kvadratmil och ett invånarantal av närmare 8,000 personer. Enligt utskottsförslaget skall nu landsfiskalen sammankalla ombud för att dessa skola få uttala sig om, huruvida de vilja bilda stora polisdistrikt eller bibehålla systemet med fjärdingsmän.

För närvarande äro för dessa socknar anställda sju fjärdingsmän, det vill säga en fjärdingsman för varje socken, för en sammanlagd kostnad av 2.000 kronor. Genom att större fordringar hädanefter komma att ställas på fjärdingsmännen och genom att myndigheterna även skola fastställa lönernas storlek komma dessa givetvis att ökas, så att avlöningen till dessa sju fjärdingsmän efter den nya lagens ikraftträdande säkerligen kommer att höjas till 3,000 kronor. Enligt utskottets förslag skall staten härtill bidra med 20 %, och kostnaderna för staten blir därför 600 kronor. Beslutar sig socknarna däremot för att bilda distrikt med fullt sysselsatta poliser, så kommer i det nämnda landsfiskalsdistriktet att anställas minst två polismän för en kostnad av minst 6,000 kronor, varav staten enligt utskottsförslaget kommer att få bidra med 3,000 kronor. För kommunerna blir kostnadsskillnaden icke så stor, men för staten blir kostnaderna i det senare fallet 5 gånger större än i det senare.

Hyste utskottet den uppfattningen att polisverksamheten bleve mycket bättre genom inrättande av stora distrikt, så skulle jag kunna förstå utskottets mening med den stora skillnaden i statsbidragens storlek, men om herrarna granska utskottsutlåtandet, sidan 7, sista stycket, så heter det där: »I ett synnerligen stort antal fall torde på den egentliga landsbygden, där polisverksamheten väsentligen måste bestå av indrivningsarbete, denna polisverksamhet bättre och billigare kunna ombesörjas av befattningshavare av de nuvarande fjärdingsmännens typ, vilka hava befattningen såsom en bisyssla vid sidan av annan verksamhet. De stora tjänstgöringsområden, som ett genomförande av förslaget skulle medföra, skulle också sannolikt draga med sig olägenheter i olika avseenden.»

Då utskottet således i likhet med mig hyser denna uppfattning, kan jag icke förstå, att det är ett statsintresse att i detta »synnerligen stora antal fall» i så hög grad premiera övergången till stora distrikt.

Som jag förut nämnt, komma kostnaderna för landsbygden att hädanefter bliva högre även i de fall, där fjärdingsmannasystemet kommer att bibehållas. Utskottet säger härom, att »de nya reglerna om skyldighet att underställa beslut angående avlöning på många håll äro ägnade att åstadkomma en viss ökning av landsbygdsdistriktens kostnader.»

Även av denna anledning bör skillnaden i statsbidragets storlek icke vara så stor emellan de stora och de små distrikten. Det är icke heller rättvist, att de större och i regel bärkraftigare kommunerna skola bliva så mycket bättre ställda i detta hänseende än småkommunerna.

Då det således blir bättre för både staten och kommunerna, att skillnaden i statsbidragets storlek icke är fullt så stor som utskottet föreslagit, så kommer jag att vid 15 § yrka bifall till den av herrar von Sneidern m. fl. framställda reservationen om att statsbidraget till smådistrikten skall utgå med 25 % och till de stora distrikten med 50 %.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Endast några korta ord. Den fråga, som nu är före, gäller ordningen i vårt land och den är genom första kammarens beslut i realiteten avgjord. Men jag vill säga, att det behövs också en ordning här i riksdagen, en annan ordning, bättre än den nuvarande. Jag tycker, att det är en stor oordning, att man så här i slutet på riksdagen skall sammanföra så många stora och viktiga frågor, som vi haft uppe de senaste dagarna. Jag vill begagna tillfället att rikta en vädjan till de högre makterna här i riksdagen, att taga denna fråga under omprövning och söka få till stånd en bättre tingens ordning.

Jag skall icke upptaga tiden längre utan ber endast att få yrka bifall till den föredragna paragrafen med rättighet att sedermera yrka bifall till de reservationer, som jag har varit med om.

Herr **Pettersson** i Köping: Herr talman! Jag förstår ju, att kammarens ledamöter önska, att debatten snart tager slut, men jag vill på samma gång erinra om att jag ytterst sällan tager kammarens tid i anspråk. Jag skall därför anhålla om benäget överseende med att jag nu tager till orda i denna fråga. Jag ämnar icke alls säga många ord, men på grund av att jag dristat mig att väcka en motion i detta ärende, skall jag be att få yttra något om de skäl, som för mig varit avgörande vid väckandet av denna motion.

Som kammarens ledamöter känna till, kommer det att bli en hel del nya institutioner eller organ härvidlag och däribland är det särskilt ett organ, som jag anser har en från kommunernas synpunkt synnerligen stor och viktig uppgift att fylla, nämligen dessa s. k. *polisnämnder*. Nu förhåller det sig ju på det sättet, att såväl enligt Kungl. Maj:ts förslag som enligt det av utskottet nu framlagda förslaget äro dessa polisnämnder icke obligatoriska, utan det kommer att bero på den i kommunala angelägenheter beslutande myndigheten att i varje särskilt fall avgöra, huruvida polisnämnd skall tillsättas eller icke.

Jag anser för min del — (det är möjligt att jag har orätt på den punkten) — att åtminstone för den större delen av Sveriges städer denna bestämmelse icke är tillfredsställande. Enligt mitt förmenande kommer otvivelaktigt en hel del stridigheter att uppstå, huruvida denna nämnd skall tillsättas eller ej. Dessutom är det ju också på det sättet, att polisväsendet för städernas vidkommande, i de allra flesta fall, har en synnerligen stor ekonomisk räckvidd, vilket motiverar att de folkligt valda representanterna i största möjliga utsträckning beredes inflytande på hithörande område.

Jag har tillåtit mig att göra en liten jämförelse avseende 20 städer här i vårt land, belägna inom olika områden och i olika län samt med ett invånarantal, som rör sig mellan 4,000 personer och upp till 10,000. Jag har alltså icke tagit med storstäderna, utan endast de mindre städerna, vilka också närmast avses i min motion. Det visar sig, att polisväsendet i dessa städer i genomsnitt kostar cirka 37,000 kronor om året, och då är ändå icke magistratens eller stadsstyrelsens ordförande i sin egenskap av polischef medtagen i denna kostnad. Jag anser därför, att polisorganisationen såsom sådan inom dessa städer drager en så betydande kostnad, att det hade varit önskvärt att redan från början, när man går in för denna reform, se till, att det under alla förhållanden verkligen gives möjlighet att tillsätta dessa s. k. polisnämnder.

Jag skall tillåta mig att något bemöta utskottets utlåtande på denna punkt. Utskottet säger på ett ställe:

»Det skulle enligt utskottets förmenande icke vara lyckligt, om man sökte att påtvinga stadsfullmäktige polisnämnder i fall, där inom stadsfullmäktige icke alls förefinnes någon önskan att erhålla en sådan nämnd.»

Ja, vore det på det sättet, skulle jag icke heller tala för en sådan nämnds obligatoriska tillsättande, men jag vågar bestämt påstå, att det i de flesta fall

*Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts)*

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

kommer att råda en allmän önskan att polisenämnd skall tillsättas. Här blir det dock faktiskt majoriteten, som skall avgöra saken, och därom är ju från demokratisk synpunkt icke annat än gott att säga. Men om man vet, vilka starka krafter, som mången gång komma att ligga bakom för att förhindra polisenämnds tillsättande, så är det alldeles tydligt, att man i många städer icke kommer att erhålla den nödiga majoriteten för beslut om inrättande av polisenämnd. Det kan mycket väl hända, att i en stad där stadsfullmäktige utgöres av exempelvis 30 ledamöter, 15 äro för och 15 mot polisenämnds inrättande, och att ordföranden då faller utslaget till förmån för att polisenämnd icke skall tillsättas. Det kan mycket väl tänkas, att en sådan situation uppkommer.

Jag har vid detta tillfälle velat i all enkelhet framhålla dessa synpunkter. Jag tror, att framtiden kommer att visa, att den paragraf, som handlar om tillsättandet av polisenämnder måste justeras.

Då utskottet emellertid icke har tagit hänsyn till min motion utan yrkat avslag å densamma, förstår jag, att det icke är lönt att göra något yrkande i denna riktning, och därför skall jag icke heller yrka bifall till min motion. Jag vill emellertid på samma gång säga, att även jag anser, att den nu föreslagna polisreformen är av en ofantligt viktig och stor betydelse, och att det är en början och ett steg framåt i önskvärd riktning, på hithörande område, och därför ber jag, herr talman, att med hänvisning till vad jag nu yttrat, få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr **Herou**: Ja, längden av mitt anförande kommer att bero på kammarens ledamöter, men jag skall i alla fall inte bli mångordig.

Det har sagts, att vi nu skulle få ett demokratiskt polisväsende, och man har många gånger framhållit betydelsen härav. För min del vill jag helt kort säga, att utskottets förslag i en del punkter ur demokratisk synpunkt rent av är sämre än den nuvarande ordningen. Framför allt anser jag, att detta gäller val av fjärdingsmän. Det har sagts, att det inte skulle ligga någon fara i att mera lägga avgörandena i landsfiskalernas och länsstyrelsernas händer. Jag skulle kunna draga upp en parallell på ett annat område, där vi ha bestämda exempel på hurusom landsfiskalernas yttranden till länsstyrelsen blivit absolut avgörande för länsstyrelsen, och det är med stöd av den erfarenheten jag har, som jag vågar hävda, att det icke är riktigt, att landsfiskalerna och länsstyrelserna skola ha så stort inflytande, som de nu få.

Att utskottets förslag går in för att lagstadga skyldigheten för städerna att införa reservpolis, är förklarligt, då man vet att förslaget är en kompromiss, där olika partier ha enats. Men att den kungl. propositionen kunde gå in för en sådan anordning, som i fall är ett avståndstagande från arbetarklassens synpunkt på denna fråga, är märkligt, och jag erinrar i det fallet om att arbetarpartiernas representanter i Stockholms stadsfullmäktige varit enhälliga om att uppsäga ett avtal, vilket påtvang sådana skyldigheter, som nu med arbetarregerringens gillande skall lagstadgas.

Kompromissen går emellertid igenom och ur personalens synpunkt är det kanske önskvärt, men för arbetarklassens vidkommande är detta förslag icke tillfredsställande.

Med stöd av det sagda vill jag framhålla, att jag i vissa punkter kommer att gå med reservanterna. När det gäller paragraf 11 ansluter jag mig till den reservation, som ger större inflytande åt kommunerna, och när det gäller paragraf 15, kommer jag att rösta med den reservation, där man påyrkar statsbidrag med en fjärdedel.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

2—7 §§.

Godkändes.

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

8 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

8 §.

Polisdistrikt är pliktigt att skäligen avlöna de fjärdingsmän, ordningsmän eller andra polismän, vilka jämlikt 2, 4, 5 eller 6 § skola finnas anställda i distriktet, samt de övriga befattningshavare, som för polisverksamhetens upprätthållande äro erforderliga, att med skälig pension förse innehavare av befattning, som är av stadigvarande beskaffenhet och av vilken befattningshavaren kan antagas bliva helt sysselsatt (ordinarie befattning) samt att, då befattningshavare avlidit i följd av skada, som åsamkats i tjänsten, till hans änka och barn utgiva skäligt familjeunderstöd ävensom till dödsboet utbetala skälig begravningshjälp.

Polisdistrikt åligger tillika att draga försorg om föreskriven uniformering och beväpning av distriktets polispersonal samt att i erforderlig utsträckning ombesörja materiel, byggnader, arrestlokal, telefon och övriga anordningar för behörig utrustning av distriktets polisväsen.

För särskilda anordningar för polisväsendet i dess helhet är det polisdistrikt, Konungen bestämmer, skyldigt att draga försorg.

I samband med fastställandet av den med viss befattning förenade lönen skall jämväl bestämmas, huruvida befattningen skall vara ordinarie.

Har landsting beslutat upprättandet av polisavdelning för ändamål, som i 3 § sägs, skall vad i första, andra och fjärde styckena stadgats äga motsvarande tillämpning å landstinget.

Angående polisdistrikts och landstings rätt till bidrag av statsmedel stadgas i 15 §.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herrar *von Sneidern*, *Persson* i Fritorp och *Olsson* i Kullenbergstorp föreslagit, att paragrafens första stycke måtte erhålla följande lydelse:

»Polisdistrikt är pliktigt att skäligen avlöna de fjärdingsmän, ordningsmän eller andra polismän, vilka jämlikt 2, 4, 5 eller 6 § skola finnas anställda i distriktet, samt de övriga befattningshavare, som för polisverksamhetens upprätthållande äro erforderliga, att med skälig pension förse innehavare av befattning, som i polisdistrikt med mera omfattande polisverksamhet av beskaffenhet, som i 1 § 2 mom. första stycket sägs, är av stadigvarande beskaffenhet och av vilken befattningshavaren kan antagas bliva helt sysselsatt (ordinarie befattning) samt — — — — (se utskottets förslag) — — — — begravningshjälp.»

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag å utskottets förslag i den delen, där det skiljer sig från den av herr *von Sneidern* m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag yrkar bifall. I övrigt yrkar jag godkännande av utskottets förslag.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande paragraf.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till

Ang. lag om det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet, godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

(Forts.)

9 och 10 §§.

Godkändes.

Åt 11 § i utskottets förslag hade givits följande avfattning:

11 §.

1. Befogenhet att tillsätta ordinarie befattningshavare vid polisväsendet samt att i fall, då sådant enligt gällande bestämmelser må ske, från tjänsten på grund av visad olämplighet skilja ordinarie befattningshavare eller extra befattningshavare, som varit anställd vid polisväsendet i minst två år i följd, tillkommer i stad länsstyrelsen.

2. Befogenhet att i stad tillsätta och entlediga befattningshavare i andra fall än som avses i 1 mom., så ock att, där så erfordras, bestämma den ort, där befattningshavare skall vara bosatt, tillkommer vederbörande polischef.

3. Då innehavare av fjärdingsmansbefattning skall tillsättas, har landsfiskalen att avgiva yttrande angående de sökande med uttryckligt angivande beträffande varje sökande, huruvida landsfiskalen anser honom fullt lämplig för befattningen eller icke. Därefter skall i polisdistrikt, som består av en kommun eller del av sådan, kommunen förrätta val av fjärdingsman. Den sålunda valde skall av länsstyrelsen förordnas till fjärdingsman, där icke särskilda skäl annat föranleda. Består polisdistrikt av mer än en kommun och har för polisverksamhetens upprätthållande bildats kommunalförbund, tillkommer valrätt, som nyss sagts, förbundets direktion. Har kommunalförbund icke bildats, skola samtliga till polisdistriktet hörande kommuner var för sig företaga val av fjärdingsman. Enas kommunerna om valet, skall vad ovan stadgats om val i polisdistrikt, som består av en kommun, äga tillämpning. Falla kommunernas val å olika personer, skall en av de av kommunerna valde av länsstyrelsen förordnas till fjärdingsman, där icke särskilda skäl annat föranleda.

4. Med den inskränkning, som följer av stadgandet i 3 mom., utövas de befogenheter, som avses i 1 och 2 mom., för landsbygden av länsstyrelsen.

5. Vad i denna paragraf stadgats om fjärdingsman och andra befattningshavare vid polisväsendet skall icke äga tillämpning å de vid polisväsendet anställda statstjänstemännen, polismästare, andra ledamöter av polis-kammare, polisdomare, polisintendenter, stadsfiskaler, polisassessorer, polis-sekreterare eller polisnotarier.

Uti särskilda vid denna paragraf avgivna reservationer hade föreslagits,

av herr *Björkman*, med instämmande av herrar *K. G. Westman*, *von Sneidern*, *John O. Karlsson* och *Johanson* i Huskvarna, att åt paragrafens första moment måtte givas denna lydelse:

11 § 1 mom.

»Befogenhet att tillsätta — — — — (se utskottets förslag) — — — — tillkommer i Stockholm överståthållarämbetet, i annan stad, där polismästare finnes, denne jämte två ledamöter av magistraten och i stad, där polismästare ej finnes, magistraten eller stadsstyrelsen»;

av herrar *K. G. Westman* och *Johanson* i Huskvarna, att paragrafens tredje moment måtte erhålla följande ändrade avfattning:

»3. Då — — — (se utskottets förslag) — — — — honom lämplig — — — — val av fjärdingsman. Den valde skall av länsstyrelsen förordnas till fjärdingsman, därest länsstyrelsen finner honom lämplig för befattningen. Provas han av länsstyrelsen icke vara lämplig, skall länsstyrelsen förordna om nytt val, vilket skall förrättas i den ordning, som ovan föreskrivits. Den sålunda valde skall av länsstyrelsen förordnas till fjärdingsman, därest länsstyrelsen finner honom lämplig för befattningen. Anser länsstyrelsen honom icke lämplig, skall länsstyrelsen förordna annan lämplig person. Består — — — — fjärdingsman, med mindre samtliga valde av länsstyrelsen anses icke lämpliga för befattningen»;

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

av herrar *von Sneidern*, *Persson* i Fritorp och *Olsson* i Kullenbergstorp, att paragrafens tredje moment måtte formuleras på följande sätt:

»Då innehavare av fjärdingsmansbefattning skall tillsättas i polisdistrikt, som består av en kommun eller del av sådan, väljer kommunen fjärdingsman. Det åligger valförrättaren att om valet ofödrörligen underrätta landsfiskalen, som med sitt yttrande insänder anmälan till länsstyrelsen. Finner länsstyrelsen den valde för uppdraget lämplig, skall länsstyrelsen meddela honom förordnande. I annat fall skall länsstyrelsen förordna om nytt val. Finner länsstyrelsen ej heller den nu valde lämplig, skall länsstyrelsen lämna förordnande till annan för uppdraget lämplig person. Består — — — — (se utskottets förslag) — — — — föranleda.»

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Jag ber att vid denna paragrafs tredje moment få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av mig och herr Westman i första kammaren. Denna reservation går ut därpå att i de fall, då en länsstyrelse icke anser sig kunna lämna förordnande åt den fjärdingsman, som kommunen har valt, så skall länsstyrelsen, innan den förordnar annan person, lämna kommunen tillfälle att förrätta ett nytt val.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen. Innehållet i densamma återfinnes på sidan 43 i utskottets utlåtande.

Herr **Björkman**: Herr talman! Jag skall be att vid denna paragraf få yrka bifall till den av mig vid paragrafen avgivna reservationen.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr von Sneidern m. fl. vid ifrågavarande paragraf avgivna reservationen.

På samma gång ber jag, med anledning av att herr Olsson i Gävle ansåg att paragrafen var mycket bättre avfattad i utskottets förslag, få uttala mitt beklagande av, att utskottet icke förmått bättre utredigera sitt utmärkta förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner angående *mom. 1*, nämligen dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande moment, dels ock på godkännande av momentet i den avfattning, som föreslagits av herr Björkman i hans vid paragrafen fogade reservation; och godkändes momentet enligt utskottets förslag.

Ang. lag om
polisväsendet
i riket.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition *mom.* 2 av kammaren godkänt.

(Forts.)

Härefter framställde herr talmannen beträffande *mom.* 3 propositioner på 1:o) godkännande av momentet enligt utskottets förslag, 2:o) godkännande av momentet i den lydelse, som föreslagits i den av herrar K. G. Westman och Johanson i Huskvarna vid paragrafen fogade reservationen samt 3:o) godkännande av momentet i den avfattning, som föreslagits i herr von Sneiderns m. fl. vid paragrafen fogade reservation; och godkände kammaren momentet i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Slutligen framställde herr talmannen proposition på godkännande av 4 och 5 *mom.*; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

12 §.

Utskottet hade föreslagit, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

12 §.

1. I varje landstingsområde, så ock i stad, som ej deltager i landsting, skall finnas poliskollegium för behandling av dit hänskjutna frågor om disciplinär bestraffning av de befattningshavare vid polisväsendet, vilka tillsättas i den ordning, som i 11 § 1—4 *mom.* sägs.

Fråga om disciplinär bestraffning skall hänskjutas till poliskollegium, så snart vederbörande polischef anser strängare straff än varning, förlust av löneförmåner i sju dagar eller mistning av tjänsten under samma tid böra tillämpas. Annan fråga om disciplinär bestraffning må efter klagan behandlas av poliskollegium.

2. Poliskollegium skall bestå av fyra ledamöter, av vilka ordföranden tillsättes av Konungen och de övriga av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltager i landsting, av stadsfullmäktige. Samtliga ledamöter skola utses för en tid av fyra kalenderår i sänder.

Till ordförande må förordnas allenast borgmästare, lagfaren rådman eller häradshövding. Val av de ledamöter, som icke tillsättas av Konungen, skall, där det äskas av minst en fjärdedel av de i valet deltagande, ske proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat.

För varje ledamot skall utses minst en suppleant för tid och på sätt, som för ledamoten föreskrivits.

Poliskollegium är icke beslutfört, om ej ordföranden och två av ledamöterna äro närvarande. Angående fattande av beslut gälle vad i rättegångsbalken finnes stadgat om omröstande till dom i annan domstol än häradsrätt.

Polischef eller någon, som under polischef har anställning vid polisväsendet, må ej vara ledamot eller suppleant i poliskollegium.

Ledamot eller suppleant i poliskollegium må ej heller den vara, som icke uppnått 25 års ålder,

är under förmynderskap eller i konkurstillstånd,

är förklarad ovärdig att vidare nyttjas i rikets tjänst eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

är förklarad ovärdig att föra annans talan inför rätta.

Vid denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herrar K. G. Westman, von Sneidern, John O. Karlsson, Johanson i

Huskvarna, *Persson* i Fritorp och *Björkman*, som hemställt om följande lydelse av paragrafen: *Ang. lag om polisväsendet i riket.*
(Forts.)

»12 §.

1. I — — — — (se utskottets förslag) — — — — poliskollegium.
 2. Poliskollegium skall bestå av *tre* ledamöter av — — — — i sänder.
Till ordförande må — — — — minst en *tredjedel* av — — — — stadgat.
För — — — — föreskrivits.
Poliskollegium är icke beslutfört, om ej *samtliga ledamöter* äro närvarande.
- Angående — — — — häradsrätt.
Polischef — — — — rätta.»; samt
av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Westman m. fl. vid denna paragraf avgivna reservationen. Reservanternas förslag skiljer sig från utskottets förslag däri, att antalet ledamöter i poliskollegiet föreslås till 3 i stället för enligt utskottet till 4.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr K. G. Westman m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets under punkten A) framlagda, med 2) och 3) betecknade författningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkterna B—D.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat andra särskilda utskottets utlåtanden:

- nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillämplighet å vissa polismän av föreskrifter angående fjärdingsmän m. m.;
- nr 3, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för kommunerna att själva välja de personer, som indriva kommunalutskylderna; och
- nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till polisväsendet i riket m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial:

nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 10, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning; bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 24, angående användande av riksbankens vinst för år 1924 m. m.:

nr 68, angående ersättning åt sakkunnigt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av vissa ärenden;

nr 69, i anledning av väckt motion angående utredning rörande förbättring av pensioner åt änkor efter befattningshavare i statens tjänst; och

nr 70, i anledning av väckt motion om utgivande av ett större historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen;

andra lagutskottets memorial:

nr 37, angående arvode åt förordnade revisionssekreteraren Seve Ekberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 142 med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. ävensom vissa i samband därmed stående motioner; och

nr 38, angående arvode åt bibliotekaren hos socialstyrelsen N. O. Nilsson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar ävensom i anledning därav väckta motioner; samt

första särskilda utskottets memorial, nr 3, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande de i utskottets utlåtande nr 1 framlagda förslag dels angående försvarsväsendets ordnande och dels till värnpliktslag.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman Erik Röing till följd av blodpropp i vänstra ögats näthinna är oförmögen att under de närmaste dagarne deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Stockholm 28. 5. 1925.

John Setterquist,
leg. läkare.

§ 21.

Föredrogos ansökningar om ledighet från riksdagsgöromålen av					
herr <i>Pehrsson</i> i Göteborg	under	8	dagar	fr. o. m. den	30 maj,
» <i>Björklund</i>	»	2	»	»	» 29 »

herr <i>Ros</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	30	maj,	
» <i>Olsson i Mellerud</i>	»	5	»	»	»	31	»	
» <i>Bäckström</i>	»	5	»	»	»	30	»	
» <i>Hallén</i>	»	4	»	»	»	30	»	
» <i>Sundström</i>	»	5	»	»	»	30	»	
» <i>Alströmer</i>	»	3	»	»	»	30	»	
» <i>Persson i Fritorp</i>	»	5	»	»	»	30	»	och
» <i>Larsson i Tönnersa</i>	»	5	»	»	»	30	»	.

Ifrågavarande ansökningar blevo på begäran bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.